

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tina Dobnik

Proces tranzicije spola in socialno delo

Diplomsko delo

Ljubljana, 2024

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Tina Dobnik

Proces tranzicije spola in socialno delo

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2024

POVZETEK

Transspolni ljudje so skriti del naše družbe. O njih se redko govori, ko pa so del družbenega diskurza, so pogosto podvrženi stereotipom in predsodkom. Naša družba je prežeta s spolnim binarizmom, ki določa obstoj le dveh spolov, moškega in ženskega, ki sta določena ob rojstvu. Transspolne osebe občutijo neskladje med biološkim in družbenim spolom, kar povzroča notranje konflikte in psihološko stisko. Proces razkritja transspolne identitete je kompleksen in poln izzivov, saj je povezan s strahom pred diskriminacijo, zavrnitvijo s strani bližnjih in izgubo podpore. Transspolne osebe se pri razkritju svoje spolne identitete soočajo z različnimi izzivi in ovirami, ki izhajajo iz osebnih, socialnih, institucionalnih in kulturnih virov. Tranzicija spola je dolgotrajen proces, ki vključuje socialno in medicinsko tranzicijo. Socialna tranzicija je pogosto prvi korak, ki vključuje spremembo zaimkov, spremembo imena in spolnega izraza. Medicinska tranzicija, ki vključuje hormonsko terapijo in kirurške posege, je v Sloveniji dolgotrajna. Zaradi dolgotrajnega procesa medicinske tranzicije se podaljša vmesno obdobje, v katerem oseba prehaja med spoloma. V tem obdobju se oseba identificira v skladu s spolno identiteto, vendar telesne značilnosti še vedno bolj spominjajo na biološki spol, kar lahko povzroči neprijetnosti. V empiričnem delu sem izvedla kvalitativno študijo primera s transspolno žensko, ki je pred kratkim začela tranzicijo spola. Izvedla sem pet intervjujev, ki sem jih oblikovala tako, da se vsak sklop osredotoča na določen življenjski potek, saj me je zanimalo, kako transspolnost vpliva na življenjske poteke. Odgovorila sem na šest raziskovalnih vprašanj, ki sem si jih zastavila. Ugotovila sem, da se želja po spremembi spola lahko pojavi že v otroštvu skozi igro in domišljijo. Zaviralni dejavniki, kot so konservativna družina, finančna odvisnost od staršev, psihično nasilje v šoli in strah pred negativnimi odzivi, otežujejo razkritje spolne identitete. Transspolne osebe se pogosto soočajo z diskriminacijo in predsodki. Podporno okolje, prijatelji brez predsodkov, selitev v bolj sprejemajoče urbano okolje in podpora nevladnih organizacij pozitivno vplivajo na razkritje spolne identitete. Pomembno je, da imajo transspolne osebe varno in zaupno okolje za odkrit pogovor o svojih občutkih. Tako razkrita kot nerazkrita transspolnost vplivata na življenjske poteke.

Ključne besede: transspolnost, tranzicija spola, razkritje, spolna identiteta, izzivi tranzicije, izzivi razkritja

Title: Transition of Gender and Social Work

ABSTRACT

Transgender people are a hidden part of our society. They are rarely spoken about, and when they are part of the social discourse, they are often subject to stereotypes and prejudice. Our society is permeated by a gender binarism that stipulates the existence of only two sexes - male and female, determined at birth. Transgender people experience a discrepancy between their biological and social gender, which causes internal conflicts and psychological distress. The process of coming out as transgender is complex and challenging, involving fear of discrimination, rejection by loved ones and loss of support. Transgender people face a variety of challenges and obstacles in disclosing their gender identity, stemming from personal, social, institutional and cultural sources. Gender transition is a long process involving social and medical transition. Social transition is often the first step, involving pronoun change, name change and gender expression. The medical transition, which includes hormone therapy and surgery, is lengthy in Slovenia. The lengthy process of medical transition prolongs the period in which a person transitions between the sexes. During this period, the person identifies according to gender identity, but the physical characteristics still resemble more closely the biological sex, which can cause discomfort. In the empirical part, I conducted a qualitative case study with a transgender woman who had recently started gender transition. I conducted five interviews, which I designed so that each set focused on a particular life course, as I was interested in how transgender affects life courses. I answered the six research questions I had set myself. I found that gender reassignment can occur as early as childhood, through expressed desires through play and imagination. Inhibiting factors such as a conservative family, financial dependence on parents, psychological violence at school and fear of a negative reaction makes it difficult to disclose one's gender identity. Transgender people often face discrimination and prejudice. A supportive environment, friends without prejudice, moving to a more accepting urban environment and support from NGOs have a positive impact on the disclosure of gender identity. It is important that transgender people have a safe and confidential environment to talk openly about their feelings. Whether or not transgender people are out or out of the closet has an impact on their life course.

Keywords: transgender, gender transition, disclosure, gender identity, challenges of transition, challenges of disclosure

Kazalo vsebine

1. Teoretični uvod	1
1.1. Spol	1
1.1.1. Biološki spol	1
1.1.2. Družbeni spol.....	2
1.1.3. Teorije o spolni identiteti.....	3
1.2. Transspolnost	4
1.2.1. Razkritje	6
1.2.1.1. Ovire pri razkritju.....	7
1.2.2. Tranzicija spola	9
1.2.3. Socialna tranzicija	9
1.2.4. Pravna potrditev spola.....	10
1.2.5. Medicinska tranzicija v Sloveniji.....	10
1.2.6. Izzivi pri tranziciji spola.....	12
1.2.7. Transfobija	13
1.3 Življenjski poteki	14
1.3.1. Izobraževanje in kariera	14
1.3.2. Družinsko življenje	15
1.3.3. Družbene vloge in participacija.....	16
1.4. Socialno delo z ljudmi, ki so v tranziciji	17
2. Formulacija problema	19
2.1. Raziskovalna vprašanja:	19
3. Metodologija.....	20
3.1. Vrsta raziskave.....	20
3.2. Merski instrument	20
3.3. Populacija in vzorec	20
3.4. Zbiranje podatkov	20
3.5. Obdelava in analiza podatkov.....	21
4. Rezultati in ugotovitve	22
4.1. Otroštvo	22

4.2. Adolescenca.....	23
4.3. Čas študija	25
4.4. Razkritje	26
4.5. Tranzicija.....	27
4.6. Nevladne organizacije	28
4.6. Prva obravnava za tranzicijo spola.....	29
5. Razprava	31
6. Sklepi	39
7. Predlogi.....	41
8. Literatura.....	43
9. Priloge.....	48
9.1. Vodilo za intervju.....	48
9.2. Prepis intervjujev in izbor izjav.....	51
9.3. Odprto kodiranje.....	60
9.4. Odprto kodiranje.....	79

1. Teoretični uvod

1.1. Spol

Naša družba je spolno binarna, kar pomeni, da je med ljudmi splošno sprejeto dejstvo, da obstajata dva spola – moški in ženski. »Binarnost spola oz. spolni binarizem je spolni sistem, ki ločuje osebe izključno na ženske ali moške. Binarnost spola je neločljivo povezana s konceptom biološkega spola, ki trdi, da se na osnovi anatomije, genitalij in kromosomov, ljudi loči na biološke ženske in moške. V sistemu spolne binarnosti se biološkim ženskam pripisuje stereotipne ženske družbene spolne vloge, biološkim moškim pa moške. Binarnost spola ne dovoljuje oz. ne omogoča nikakršnega svobodnega izražanja spolne identitete ali spolnega izraza.« (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 14).

Čeprav nam binarni spolni sistem narekuje, da smo ljudje lahko izključno moški ali ženske, je v realnosti spolov več. Termin *spol* se namreč navezuje na biološki spol oz. spol, pripisan ob rojstvu, hkrati pa tudi na družbeni spol, spolno identiteto, spolni izraz in na spolne vloge (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 12). To potrjuje tudi pojav interspolnosti, ki ruši ustaljene podobe o binarnem spolnem sistemu, saj gre za telesne značilnosti, ki ne ustrezajo podobi moškega ali ženskega telesa (Zagovornik, Načela enakosti, 2020, str. 8).

V binarnem sistemu, kot smo ga vajeni, ni prostora za interspolne osebe, ki se rodijo z netipičnimi spolnimi hormoni, genitalijami, reproduktivnimi kanali in gonadami. Spolne značilnosti niso biološko tipično moške ali ženske. Interspolnost se lahko opazi takoj po rojstvu ali šele kasneje v življenju. Kadar interspolnost opazijo zdravstveni delavci takoj po rojstvu, novorojenčke operirajo tako, da ustrezajo binarnemu sistemu, saj 8. člen Zakona o matičnem registru (2003) zahteva, da starši sporočijo spol novorojenčka v roku 15 dni po rojstvu otroka. Nekatere od teh oseb se kasneje identificirajo kot transspolne, kar pomeni, da so jih operirali napačno. Čeprav za ta pojav redko slišimo, je na svetu 1,7 % interspolnih ljudi, v Sloveniji jih je 36.000 (Remec, 2022).

1.1.1. Biološki spol

Ko se otrok rodi, mu zdravniki pripišejo spol na podlagi njegovih genitalij, telesne anatomije, spolnih žlez in kromosomskega zapisa. Na biološki spol se nanašajo telesna biokemična struktura, anatomija in fiziologija (Fausto-Sterling, 2014). Biološki spol je kriterij za vzdrževanje spolne binarnosti, podlaga za to je spolni determinizem, ki trdi, da je biološki spol edino izhodišče za

določitev spola. Družbeni konstruktivizem, postkulturalizem in kvirovske teorije trdijo drugače, saj prepoznavajo biološki in družbeni spol kot družbeni konstrukt (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 12).

Na podlagi biološkega spola so v nekaterih družbah še vedno kršene človekove pravice. Še vedno je pogosto prisoten patriarhat, v katerem imajo moški večjo družbeno moč kot ženske, ki so ponekod celo zatirane. To lahko vidimo npr. v Iranu, kjer so se ženske skušale upreti represivnim zakonom, ampak jih je vojska nasilno utišala. Naglavne rute morajo nositi samo zato, ker so ženske, pravila določajo moški in tiste ženske, ki jih ne upoštevajo, so žrtve hudega fizičnega nasilja ali smrti. (Amnesty International, 2023).

1.1.2. Družbeni spol

Razvoj družbenega spola je neodvisen od biološkega. Družbeni spol je družbeni konstrukt, ki nam poveljuje stereotipne spolne vloge, spolne izraze in spolne identitete. Biološki in družbeni spol se lahko ujemata ali pa ne. Kadar se ujemata, pravimo, da je oseba cispolna ali heteronormativna, kadar se ne ujemata, rečemo, da je oseba transpolna ali heteronenormativna. Osebe, ki se ne identificirajo z nobenim družbenim spolom, imenujemo nebinarne osebe (Koletnik, Grm & Gramc 2016). Oseba izkazuje svoj spol na različne načine. Spolni izraz zajema vse, kar je zunanjega, kar oseba izraža s svojimi oblačili, modnimi dodatki, ličili, britjem, mimiko, držo telesa itd. Spolna identiteta pa je identiteta, s katero se oseba identificira in lahko presega spolni binarizem (Grm & Mrakovčić, 2019).

Starši imajo pomembno vlogo pri oblikovanju otrokove spolne identitete in izražanja z zgodnjo socializacijo. Takoj po rojstvu pa začneta nastajati telesna podoba in družbeno utrjevanje spola skozi različne kanale socializacije (Fausto-Sterling, 2014, str. 23). Spolna identiteta se razvija več let, začne pa se skoraj takoj po rojstvu. Eden od ključnih dejavnikov, ki vpliva na posameznikovo spolno identiteto in izražanje je proces zgodnje socializacije. Zgodnja socializacija se nanaša na proces, v katerem se otroci naučijo in ponotranjijo spolne vloge, norme in pričakovanja iz svojega okolja, zlasti od staršev in skrbnikov. Ta proces se začne že v zgodnjem otroštvu in se nadaljuje skozi vse otroštvo ter oblikuje posameznikovo spolno identiteto in izražanje. Zgodnja socializacija je kritično obdobje, v katerem se otroci naučijo povezovati določeno vedenje, dejavnosti in značilnosti s svojim spolom, pogosto nezavedno. Otroka lahko na primer spodbujamo, naj se igra

s punčkami, če je deklica, ali s tovarnjaki, če je deček, kar krepi spolne stereotipe in pričakovanja (Malpas, Pellicane & Glaeser, 2022).

Na začetku otroci procesirajo vizualne, taktilne in slušne informacije, za katere znanstveniki domnevajo, da vplivajo na razvoj možganov. Ko se otroci seznani s prevladujočimi kulturnimi vzorci za spol, si jih vtisnejo v možgane. Otroci najprej razvijejo znanje o biološkem in družbenem spolu, ki so potrebni za oblikovanje kulturno ustreznih povezav med odraslimi aktivnostmi in med moškimi in ženskami. Sčasoma sprejmejo oznako svojega spola in potem tako označijo tudi sebe (Fausto-Sterling, 2014, str. 68–69).

V družbi je pogosto predstava o moškem, ki naj bi bil racionalen, dominanten in ki naj ne bi izkazoval čustev, saj to počnejo ženske. Ženskam pripisujemo poleg čustvenosti in nežnosti še vlogo gospodinje. Spolom pripisujemo vloge vedenja, lastnosti, poklice in fizične značilnosti. Ti deli so med sabo odvisni, zaradi enega dela hitro sklepamo o drugih delih (Kachel, Steffens & Niedlich, 2016). V večini družb so med ženskami in moškimi prisotne razlike in neenakosti v dodeljenih odgovornostih, dejavnostih, dostopom do sredstev ter do možnosti odločanja in nadzorom nad njimi. Družbeni spol je del družbeno-kulturnega konteksta in čeprav se od družbe do družbe razlikuje, so v večini primerov ženske v slabšem položaju od moških (Evropski inštitut za enakost spolov, 2024).

1.1.3. Teorije o spolni identiteti

Spolna identiteta je zapleten in večplasten koncept, ki vključuje tako družbene kot individualne komponente identitete. Razlikuje se od biološkega spola in spolne usmerjenosti, čeprav sta ti komponenti pogosto medsebojno povezani. Spolna identiteta se nanaša na notranji občutek osebe, da je moški, ženska ali kaj drugega. Lahko je enaka ali različna od fizičnega spola. To notranje pojmovanje sebe oblikujejo družbeni in individualni dejavniki, vključno z:

- družbenimi sestavinami: te vključujejo medosebne in družbene interakcije ter vidike prepoznavanja spola. Družbene komponente odražajo, kako so posamezniki ce zaznavani in obravnavani glede na svoj spol, kar lahko vpliva na njihovo spolno identiteto;
- individualnimi komponentami identitete: te se nanašajo na posameznikov notranji občutek o sebi, na katerega lahko vplivajo dejavniki, kot so vzgoja, kultura in osebne izkušnje (National Academies of Sciences, Engineering and Medicine, 2022).

Biološke teorije predlagajo, da na razlike med spoloma vplivajo predvsem genetski in hormonski dejavniki. Te teorije predvidevajo, da biološke lastnosti naravno sprožajo žensko in moško vedenje pri ljudeh (Ayisi & Krisztina, 2022). Evolucijska teorija predlaga, da na razlike med spoloma vplivajo genetske in funkcionalne osnove za razlike v vedenju med spoloma. Ta teorija predlaga, da so se spolne vloge sčasoma razvile za spodbujanje preživetja in razmnoževanja.

Biosocialni pristop, ki ga je razvil John Money (1972), je interakcionistična teorija, ki vključuje tako biološke kot družbene dejavnike pri razvoju spolov. Po tej teoriji je biologija (določena s kromosomi in prenatalno izpostavljenostjo hormonom) osnova za spol, medtem ko družbeno označevanje in različno obravnavanje dečkov in deklic v interakciji z biološkimi dejavniki oblikujeta spolno identiteto in vloge (McLeod, 2023).

Psihoanalitična teorija poudarja razvoj posameznikove osebnosti in vlogo izkušenj iz zgodnjega otroštva pri oblikovanju spolne identitete. Teorija socialnega učenja predvideva, da se spolne identitete in spolnih vlog naučimo v procesu, ki vključuje opazovanje, posnemanje, kaznovanje in krepitev. Kognitivna razvojna teorija predlaga, da se koncepta spola ni mogoče naučiti, dokler otrok ne doseže določene razvojne stopnje. Teorija spolnih shem predlaga, da bodo posamezniki_ice z močno razvitimi spolnimi shemami spontano razvrščali informacije v kategorije glede na spol. Teorija spolnih shem meni, da bodo posamezniki_ice z močno razvitimi spolnimi shemami spontano razvrščali informacije v kategorije glede na spol (Freedman, 1993). Otroci aktivno razvrščajo vedenje, dejavnosti in lastnosti drugih v spolne kategorije, znane kot spolne sheme, ki usmerjajo njihovo razumevanje in pomnjenje informacij, pomembnih za spol (Valentine-French & Lally, 2023)

Teorija socialne identitete preučuje, kako družba ustvarja in podpira spolne vloge ter kako se posamezniki_ice identificirajo s temi vlogami. Teorija socialnih interakcij obravnava procese, ki ohranjajo kontinuiteto vedenja, povezanega s spolom, in ki povzročajo takšno vedenje v določenih družbenih kontekstih. Teorija socializacije spola poudarja, da se spola naučimo s socializacijo in da spolne vloge oblikujejo družbena pričakovanja in norme (Freedman, 1993).

1.2. Transspolnost

Transspolna oseba je oseba, katere spolna identiteta je drugačna od prevladujočih predstav in pričakovanj družbe o njenem biološkem spolu (Zagovornik načela enakosti, 2021, str. 21).

Neskladje imenujemo spolna disforija, ki je lahko dolgotrajna ali kratkotrajna. Lahko se nanaša na določene dele telesa ali na to, da te osebe družba naslavlja po spolu, s katerim se ne identificirajo (Koletnik, 2019, str. 9). Neskladje med biološkim in družbenim spolom lahko privede do nelagodja, psihološke stiske in težav v duševnem zdravju (Zagovornik načela enakosti, 2020, str. 8). Transspolnost je krovni pojem, ki zajema transspolne moške, transspolne ženske, nebinarne osebe, interspolne osebe, kvirspolne osebe, androgine osebe, spolno fluidne osebe in še mnoge druge identitete (Kotnik, 2022).

Da je oseba transspolna, se lahko zaveda že kot otrok ali pa se tega zave šele pozneje v puberteti ali ko je odrasla. Najpogosteje se otroci zavedo neujemanja med družbenim in biološkim spolom med drugim in tretjim letom starosti (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 45). Ko otrok o tem spregovori s starši, mu ti pogosto ne verjamejo ali celo menijo, da je z otrokom nekaj narobe. Kadar starši otroka silijo, da živi v skladu s svojim biološkim spolom, otrok ob tem doživlja izrazito negativne občutke. Bornstein (1999, str. 13) piše o tem, da je že kot otrok mislila, da je z njo nekaj hudo narobe, ker ni vedela, ali je fantek ali punčka. Spraševala se je, kaj je na njej takšnega, da vsi mislijo, da je fantek. Dolgo časa je bila njena največja sramota in skrivnost to, da je ima netradicionalno spolno vlogo.

Osnova transspolnosti je samoidentifikacija. Da lahko razumemo transspolnost, moramo ločiti med naslednjimi pojmi: spolna identiteta, spolni izraz in koncept spola, saj so to temeljne tematike transspolnosti. V slovenski družbi so ti pojmi še vedno pogosto nejasni, kar vodi v diskriminacijo, nesprejemanje in nespoštovanje transspolnih oseb tudi v najožjih socialnih krogih (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 4). Vsaka oseba, ki presega družbene spolne vloge, pravila in stereotipe, je izpostavljena predsodkom, nesprejemanju in diskriminaciji. Transspolne osebe se na dnevni ravni srečujejo s številnimi težavami in stiskami. Te vključujejo, poleg nesprejemanja znotraj najožjih socialnih krogov, še neenakosti pri obravnavi v izobraževanju in zaposlovanju, družbeno stigmatizacijo in zanikanje osnovnih človekovih pravic. Težave in stiske se dogajajo zaradi obstoječih družbenih vzorcev, ki želijo ohranjati koncepte spola in spolne identitete izključno znotraj binarnega spolnega sistema (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 7). V Sloveniji so transspolne osebe nevidne, še vedno se transspolnost patologizira (Koletnik, 2019).

Bornstein (1999, str. 59) pravi: »Vzrok za molk transseksualcev je ta, da je transseksualnost v tej kulturi bolezen, in to bolezen, ki jo lahko ozdravi samo molčanje. Učijo nas, da smo bolni, da

imamo bolezen, o kateri lahko postavijo diagnozo in jo mogoče ozdravimo. Ker je naš položaj medikaliziran, moramo transseksualci obiskati terapevta, da lahko dobimo medicinski žig, ki služi kot potrdilo in potem lahko zahtevamo operativno spremembo spola. Ko končno pridemo do zdravnika, nam ta pove, da bomo ozdraveli le, če postanemo pripadniki enega ali drugega spola. Pove nam, naj ne razglušamo svojega transseksualnega položaja, razen v izjemnih primerih, ko je intimnost nuja.»

V Sloveniji naj bi živelo nekje med šest in deset tisoč transspolnih ljudi, natančno število je težko oceniti, saj so transspolni ljudje skrita družbena manjšina. Bolj, kot je družba transfobna, manj je razkritih transspolnih oseb in to daje lažen občutek, da jih v nekem okolju ni (Zagovornik načela enakosti, 2021).

1.2.1. Razkritje

Razkritje (angl. *coming out (of the closet)*) je proces, ki pomeni, da oseba z nekom deli, kakšna je njena spolna identiteta, spolna usmerjenost ali kakšne so njene spolne značilnosti (če so interspolne oseba).» (Grm & Mrakovčič, 2019, str. 16).

Osebe, ki svoje spolne identitete ne skrivajo več, imenujemo razkrite. Ko se osebe razkrijejo, se počutijo olajšane, saj se jim ni treba več skrivati, lažje najdejo podporo in informacije, ki jih potrebujejo. Kako oseba sama sebe dojema, pomembno vpliva na vedenje, čustveno in mentalno počutje, tesnoba, splošno zadovoljstvo v življenju in socialno integracijo (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 2, str. 111). Po drugi strani pa lahko razkritje prinese nove težave, skrbi in izzive, kadar okolica ne sprejema spolne identitete osebe (Grm & Mrakovčič, 2019, str. 16).

Razkritje ni nikoli enkraten proces, oseba se skozi življenje vedno znova razkriva, ko spoznava nove ljudi. Nekateri pripadniki_c LGBT+ skupnosti menijo, da se oseba, ki pripada LGBT+ skupnosti, mora zakriti, saj dojemajo ne razkrivanje kot »slabo«. Pri tem zanemarjajo razloge, zakaj se nekateri posamezniki ne odločijo za razkritje svoje spolne usmerjenosti in/ali spolne identitete (Maliepaard, 2018).

Ko se transspolna oseba razkrije, se znajde pred izzivom, ki prinaša odgovornost. Pomembno je zavedanje, da razkritje ne prinese takojšnje pozitivne spremembe, ampak je včasih osebam po razkritju zelo težko zaradi odziva okolice. Nekatere osebe tovrstno odgovornost težko prevzamejo, ključno je, da v takšnih primerih prisluhnejo sami sebi in se poskušajo nekaj naučiti iz takšne

situacije (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 114). Nekatere osebe vidijo svoje razkrivanje kot nekaj pozitivnega, saj jih opolnomoči, da ostajajo zveste sami sebi, druge pa razkrivanje vidijo bolj negativno, saj se heteronormativnim osebam ni treba razkrivati in jih njihovo lastno razkrivanje spominja na to, da so drugačni_e (Zavod Transakcija, 2021). V angleščini je bolj kot priljubljen izraz *coming out* primeren izraz *letting in*, ki daje pomeznikom_cam možnost, da se sami odločijo komu se bodo razkrili, brez pritiska, da je razkritje nuja. Osebe zelo obremenjuje to, da se od njih pričakuje razkritje v okoljih, ki ne spoštujejo pravic LGBT+ skupnosti. V takšnih okoljih je razkritje lahko tudi nevarno (Nakhid, Yachinta & Fu, 2022).

Raziskava, ki je bila izvedena med transspolnimi osebami v Sloveniji, je pokazala, da je v družinskih okoljih glede razkritja s strani mame sprejetih 26 % anketirancev, s strani očeta pa le 19 %. Osebe, ki so imele skrbnike, pa so bile sprejete le v 8 % (Koletnik, 2019, str. 18). Iz tega lahko sklepamo, da domače okolje pogosto ni varen prostor za transspolne osebe, kar ima izredno negativen vpliv na mlade transspolne osebe, ki še hodijo v osnovno ali srednjo šolo in so primorane živeti v domačem okolju ter so finančno odvisne od staršev.

1.2.1.1. Ovire pri razkritju

Strah pred diskriminacijo je glavna ovira za razkritje spola. Transspolne osebe se pogosto soočajo z diskriminacijo pri zaposlovanju, izobraževanju in zdravstvenem varstvu, kar lahko privede do občutka negotovosti glede razkritja spolne identitete. Razkritje spola lahko ovirajo tudi osamljenost in pomanjkanje podpore družine, prijateljev ter zdravstvenih delavcev. Razkritje spolne identitete otežujejo tudi stigma, predsodki in stereotipi, zaradi katerih ima družba do transspolnih oseb negativen odnos. Organizacijski kontekst ima ključno vlogo pri oblikovanju izkušenj transspolnih zaposlenih. Številne transspolne osebe se soočajo s težavami v panogah z normativno določenim spolom, kot so gradbeništvo, računovodstvo in izobraževanje. Na rezultate razkritja vpliva sprejemanje raznolikosti spolne identitete na delovnem mestu. Pozitivna, dobro informirana, skrbna, strukturirana in prožna organizacijska podpora je v procesu prehoda bistvenega pomena. Transspolne osebe se pogosto soočajo s precejšnjimi ovirami pri zaposlovanju, vključno s stagnacijo plače, izgubo možnosti za napredovanje, odpuščanjem iz delovnega mesta in drugimi izključevalnimi praksami (Ozturk & Tatli, 2015).

Vpliv stigme na transspolne osebe je zelo močan; lahko vodi v težave z duševnim zdravjem, kot so depresija, anksioznost in samomorilne misli, pa tudi težave s telesnim zdravjem, kot so kronične

bolezni in slabši dostop do zdravstvenega varstva (ibid.). Stigma lahko vodi tudi v socialno izolacijo in osamljenost, kar lahko še poslabša težave z duševnim zdravjem. Poznamo strukturno stigmatizacijo, ki se nanaša na družbene in institucionalne ovire, s katerimi se soočajo transspolne osebe, vključno s pravnimi in političnimi ovirami, pomanjkanjem dostopa do zdravstvenega varstva in diskriminacijo pri zaposlovanju ter izobraževanju (Falck & Bränström, 2023). Poleg te pa je še medosebna stigma, ki se nanaša na osebne in družbene ovire, s katerimi se soočajo transspolne osebe, vključno z diskriminacijo in nadlegovanjem s strani družine, prijateljev in zdravstvenih delavcev (White Hughto, Reisner & Pachankis, 2016).

Ponotranjena stigma se nanaša na negativno samopodobo in samostigma, ki ju transspolne osebe lahko doživljajo zaradi družbenih in kulturnih norm, ki stigmatizirajo njihovo spolno identiteto (Varbeek, Hommes, Stutterheim, van Lankveld & Bos, 2020). Notranji konflikti so za transspolne osebe velik izziv, saj se pogosto spopadajo z občutki sramu, krivde, dvomom vase, samoobtoževanjem in tesnobo (Gao, Brandt & Stults, 2023). Svojo spolno identiteto pogosto tudi skrivajo, zaradi česar se počutijo izolirane. Posledice ponotranjene transfobije so npr. motnje razpoloženja, uporaba drog in prisotnost samomorilnih misli (Meyer, 2003).

Strah pred zavrnitvijo in izgubo je zelo pomemben izziv za transspolne osebe. Najbolj jih je strah zavrnitve s strani družine in prijateljev, izgube lastne identitete in izobčenja iz družbe (Budge, Adelson, & Howard, 2013). Transspolna mladina doživlja tudi visoko stopnjo diskriminacije, ustrahovanje in zavračanje s strani vrstnikov. Transspolne osebe, ki doživljajo strah pred zavrnitvijo in izgubo, imajo večjo verjetnost, da bodo doživljale depresijo in tesnobo ter imele samomorilne misli. Podpora v šolskem in družbenem okolju je zelo pomembna, saj pozitivno vpliva na duševno zdravje transspolnih oseb. Ključni sta tudi medvrstniška podpora in podpora nevladnih organizacij, ki organizirajo dogodke, na katerih si lahko izmenjajo lastne izkušnje (Wilson & Carioala, 2019).

Model manjšinskega stresa govori o edinstvenih težavah, s katerimi se soočajo predvsem spolne manjšine, ki doživljajo edinstvene stresne procese, kot so diskriminacija, skrivanje transspolne identitete, ponotranjena stigma in pričakovanje zavrnitve s strani bližnjih. Vse to pušča posledice na duševnem in fizičnem zdravju oseb, saj gre za močan stresor (Magalhães, Aparicio-García & García-Nieto, 2020).

1.2.2. Tranzicija spola

Tranzicija je prehod iz ene spolne identitete v drugo, je proces prehoda iz spola, ki je osebi pripisan ob rojstvu, v spol, s katerim se identificira. Cilj tranzicije je zmanjšanje občutka nelagodja v svojem telesu. Tranzicija je kompleksen proces in poleg medicinske tranzicije zajema še socialno oz. družbeno tranzicijo. Tranzicija posamezne osebe lahko vključuje oboje ali pa tudi ne, pri tem vsaka transspolna oseba odloča sama zase. Spolna samoodločba je pravica vsakega posameznika, vsaka oseba ima pravico, da definira svojo spolno identiteto (Kotnik, 2022, str. 124–126). Družba pogosto misli, da vsaka transspolna oseba želi iti v medicinsko tranzicijo, vendar ni tako. Raziskava je pokazala, da je v proces medicinske tranzicije vključenih 33 % transspolnih oseb, 42 % jih ni vključenih v proces in 17 % jih namerava začeti proces medicinske tranzicije (Grm & Mrakovčič, 2019, str. 21). Veliko transspolnih oseb medicinsko tranzicijo zavrača, saj podpira binarni spolni sistem in tako zavrača druge heteronormativne spolne identitete, ki spadajo pod krovni pojem transspolnosti (Bornstein, 1999).

1.2.3. Socialna tranzicija

Socialna tranzicija poteka na družbeni ravni in je pomemben korak, ki sledi razkritju. Ko oseba vstopi v tranzicijo, začne svoje javno življenje živeti v skladu s spolom, s katerim se identificira (Kotnik, 2022). Obdobje socialne tranzicije zajema veliko samoodkrivanja, ki je bolj intenzivno kot v času pred razkritjem. Socialna tranzicija se lahko začne na različne načine, ki niso vnaprej določeni, ampak gre za individualen potek (Erickson-Schroth, 2014). Socialna tranzicija zajema spremembo zaimka, spremembo imena, ki je lahko uradna ali neuradna, spremembo spolnega označevalca na osebnih dokumentih, uporabo stranišča v skladu s svojim spolom ter vse načine izražanja spolne identitete in spolnega izraza (oblačila, nakit, uporaba ličil, uporaba pripomočkov, kot so steznik, lasulja, metoda *tucking*, britje ali nebritje itd. (Grm & Mrakovčič, 2019, str. 21). Sprememba ličil, oblek in uporaba nakita lahko hitro spremenijo percepcijo našega spola. Nekateri posamezniki_ce se zaradi teh sprememb svojega videza počutijo v svojem telesu veliko bolj prijetno, drugi_e pa na ta način eksperimentirajo s svojim videzom, da vidijo, ali jim te začasne spremembe ustrezajo, preden se odločijo za trajnejše spremembe svojega videza (Erickson-Schroth, 2014, str. 127).

1.2.4. Pravna potrditev spola

Sprememba imena in sprememba spolnega označevalca na osebnih dokumentih se pogosto storita istočasno (Zagovornik načela enakosti, 2021). Pravno priznavanje spola zajema upravne postopke, s katerimi lahko oseba spremeni ime in spolni označevalec na osebnih dokumentih. To pomeni, da oseba spremeni oznako za spol in enotno matično številko občana (ibid.). Pravna potrditev spola je postopek pridobitve novih osebnih dokumentov, ki odražajo spolno identiteto transspolne osebe. Ta proces je bistvenega pomena za varno in dostojanstveno delovanje transspolnih oseb v družbi (Nova Scotia Health Authority, 2024).

V Sloveniji pravno priznavanje spola ni sistemsko urejeno z zakonom, ampak s podzakonskim aktom, ki se imenuje Pravilnik o izvrševanju zakona o matičnem registru (2005). V 37. členu pravi, da je »podlaga za izdajo odločbe [...] potrdilo pristojne zdravstvene ustanove ali zdravnika, iz katerega je razvidno, da je oseba spremenila spol.« Ker je pravni okvir tako ohlapen, si lahko predstavljamo, da prihaja do negotovosti in zmede, v nekaterih primerih tudi do kršitve človekovih pravic transspolnih oseb, ker imajo upravne enote preveč diskrecijske pravice (Štajnpihler Božič, Zadavec & Mišič, 2017, str. 5).

Za proces spremembe spolne identitete je včasih treba pridobiti diagnozo transseksualizma, pred kratkim pa jo je zamenjala spolna nekongruentnost in je bila umaknjena s seznama duševnih motenj (B. Y. L., Zavod Transakcija, korespondenca preko e-pošte, 19.12.2023).

Oseba mora vseeno opraviti psihološki pregled, da lahko pravno potrdi spol in vstopi v proces medicinske tranzicije (Grm & Mrakovčič, 2019).

1.2.5. Medicinska tranzicija v Sloveniji

Spolna disforija oz. spolna neskladnost je v medicinskem slovarju poimenovana kot diagnoza transseksualizma, ki je bila podlaga za obravnavo in za dostop do medicinske obravnave transspolnih oseb. Hkrati pa je tudi pogosto podlaga za diskriminacijo transspolnih oseb (Grm & Mrakovčič, 2019).

Medicinska tranzicija je dolgotrajen proces, ki se začne pri psihologu, sledijo še endokrinolog, kirurg in nazadnje še sodnik (Kotnik, 2022, str. 124). V Sloveniji od leta 2020 formalno deluje interdisciplinarni konzilij za potrditev spolne identitete, pred tem pa je od devetdesetih let prejšnjega stoletja deloval neformalno (Zagovornik načela enakosti, 2021, str. 24). V neformalnem

konziliju so delovali zdravniki prostovoljci, kar je pomenilo, da transspolne osebe v medicinskem postopku niso imele uradne poti za vložitev pritožbe (Perger, 2021, str. 168). V formalnem konziliju sodelujejo zdravniki, in sicer specialist psihiatrije in pedopsihiatrije, endokrinologije, ginekologije in porodništva, urologije, plastične estetske in rekonstruktivne kirurgije in otorinolaringologije (Zagovornik načela enakosti, 2021, str. 24). Pod medicinsko potrditev spolne identitete sodijo psihiatrična obravnava, hormonska terapija in medicinski posegi. Medicinski posegi za spremembo spolne identitete zajemajo operativno odstranitev dojk, operativno odstranitev maternice, jajčnikov in jajcevodov oz. ženskih reproduktivnih organov, kirurške posege oblikovanja vagine in kirurške posege oblikovanja penisa (Zagovornik načela enakosti, 2021, str. 23). Medicinski posegi so ireverzibilni, kar pomeni, da po operativnem posegu ni več mogoče vrniti izgleda telesa v prvotno stanje.

Postopek medicinske tranzicije se začne na Centru za mentalno zdravje v Ljubljani, in sicer v Ambulanti za spolno zdravje. Za pregled oseba ne potrebuje napotnice, ampak se samo naroči na pregled. Na pregledu gre za pogovor s psihiatrom_injo o doživljanju lastnega spola, razmišljanju o lastni spolni identiteti, doživljanju lastnega telesa in imena, o odnosih s pomembnimi osebami v posameznikovem življenju, otroštvu in o lastni življenjski zgodbi. Nato je oseba napotena h kliničnemu psihologu_inji, pri kateri obravnava poteka v treh delih. Prvi dve obravnavi trajata približno tri ure in sta namenjeni psihični obravnavi, na tretji obravnavi pa poteka pogovor o izvidu, ki ga klinični psiholog_inja napiše na podlagi pridobljenih podatkov. Opisan proces je nujen, če oseba želi pravno spremeniti spol, kar pomeni, da sta postopka medicinske tranzicije in pravne spremembe spola prepletena (Plahutnik Baloh, 2022).

Nadaljnja medicinska tranzicija zajema hormonsko terapijo in operativne posege. Oseba se z napotnico naroči na klinični oddelek za endokrinologijo, diabetes in presnovne bolezni ter klinični oddelek za plastično, rekonstrukcijsko, estetsko kirurgijo in opeklino na Polikliniki v Ljubljani. Čakalna doba za pregled na endokrinološkem oddelku je od osmih mesecev do enega leta. Ker je obravnava transspolnih oseb v medicinskem procesu določena na interdisciplinarnem konziliju, naročanje na oddelke drugih bolnišnic ni mogoče, vendar pa je možno opraviti določene rutinske preglede, ki so potrebni pred prvo endokrinološko obravnavo, izven UKC Ljubljana. Na prvem endokrinološkem pregledu se oseba naroči le na odvzem krvi, hormonsko terapijo prejme običajno nekaj mesecev pozneje, po posvetu z endokrinologom (Plahutnik Baloh, 2022). Začetek

hormonske terapije je pogosto prvi korak k usklajevanju razhajanja med zunanjo podobo osebe in med spolno identiteto, s katero se oseba identificira. Pristop k hormonskemu zdravljenju mora biti individualiziran, zato je pomembno, da se pridobi temeljita anamneza in da ima zdravstveno osebo posluh za osebne potrebe in cilje pozameznika_ce (Fortin & Moravek, 2020).

V Sloveniji so iz zdravstvenega zavarovanja kriti naslednji estetski posegi transspolnih oseb mastektomija, povečanje dojk in redukcija adamovega jabolka, saj spadajo v sklop uradnega medicinskega procesa potrditve spola. Rekonstrukcija obraza (npr. feminizacija obraza) mora oseba kriti z lastnimi denarnimi sredstvi. Operacije genitalij se v Sloveniji ne izvajajo, ima pa oseba pravico do kritja stroškov s strani Zavoda za zdravstveno zavarovanje (Plahutnik Baloh, 2022). Specialisti interdisciplinarnega konzilija pripravijo potrebno dokumentacijo, na podlagi katere Zavod o zdravstvenem zavarovanju odobri plačilo kirurškega posega in zdravljenja v tujini (Zagovornik načela enakosti, 2021, str. 37).

1.2.6. Izzivi pri tranziciji spola

Transspolne osebe, ki so (bile) vključene v medicinsko tranzicijo spola, opozarjajo na sistemske napake (Koletnik, 2019; Perger, 2021). Raziskava, ki jo je opravil Koletnik (2019, str. 25) je pokazala, da so transspolne osebe v najmanjši meri zadovoljne z obravnavo pri klinični psihologinji. Intervjuvanci_ke opozarjajo na dolge čakalne dobe, ki negativno vplivajo na duševno zdravje in rešitev vidijo v večjem številu zdravnikov. Poleg tega opozarjajo tudi na neizobraženost zdravstvenega kadra, preveliko patologizacijo in na splošno si želijo več posluha za svoje potrebe.

Obravnava transspolnih oseb v zdravstvenem sistemu je močno zaznamovana s cisnormativnostjo, kar pomeni, da se obravnava in pričakovanja osredotočajo na norme cispolnih oseb. Transspolne osebe poročajo o različnih oblikah nespoštovanja njihove spolne identitete med zdravstveno obravnavo, kot sta na primer raba napačnega imena ali spola. Občutijo ranljivost, nevidnost, pomanjkanje vednosti in informiranosti ter pomanjkanje psihosocialne podpore med zdravstvenim procesom. Številni dojemajo, da zdravstveni sistem deluje proti njim, kar lahko povzroči še večjo stisko in težave pri iskanju ustrezne zdravstvene oskrbe (Perger, 2021, str. 166–167). Hormonska terapija je delno povraten poseg. V Sloveniji lahko transspolne osebe do nje dostopajo, ko so stare 18 let. Za operativni poseg genitalij pa mora biti oseba polnoletna, že vsaj 12 mesecev mora živeti v spolu, s katerim se identificira ter vsaj 12 mesecev mora prejemati hormonsko terapijo (Koletnik, Grm & Gramc, 2016).

Nevladne organizacije, ki delujejo na področju varstva pred diskriminacijo in človekovih pravic transspolnih ljudi v Sloveniji opozarjajo, da so transspolnim osebam, ki so v postopku tranziciji spola kršene človekove pravice, ki so opisane v 8. členu Evropske konvencije o človekovih pravicah (1950). Te pravice so: pravica do nedotakljivosti človekove telesne in duševne celovitosti, do osebnega dostojanstva in varnosti, pravico do zdravja in pravico do spoštovanja zasebnosti (Zagovornik načela enakosti, 2021, str. 27). Težave, s katerimi se srečujejo v procesu prehoda med spoloma, lahko povzročijo resne posledice za duševno zdravje, kot sta pojav anksioznosti in nizkega samospoštovanja. Diagnoza spolne disforije in njena psihopatologizacija v okviru duševnega zdravja sta razlog za občutek nelagodja transspolnih oseb v postopku tranzicije. Novejše študije z otroki, katerih družine so jih podprle in jim omogočile socialni prehod v obdobju pred puberteto, so pokazale, da imajo ti otroci boljše duševno zdravje, njihovi kazalniki pri depresiji in anksioznosti so podobni kot pri cispolnih otrocih. Opazili so tudi, da imajo transspolni otroci, ki so opravili prehod, bistveno nižje stopnje ponotranjene psihopatologije od tistih, ki so živeli v skladu s svojim dodeljenim spolom (Magalhães, Aparicio-García & García-Nieto, 2020).

S socialnega vidika lahko zavračanje družine in pomanjkanje socialne podpore negativno vplivata na proces prehoda in splošno dobro počutje transspolnih oseb. Izboljšanje teh podpornih sistemov je ključnega pomena za olajšanje procesa prehoda in izboljšanje kakovosti življenja. Pri transspolnih osebah, ki ne prejemajo podpore svojcev, je osemkrat večja verjetnost poskusa samomora kot pri ostali populaciji iste starosti, šestkrat večja verjetnost visoke stopnje depresije in trikrat večja verjetnost uživanja drog (ibid.).

1.2.7. Transfobija

»Transfobija je termin, s katerim opisujemo predsodke in diskriminacijo do oseb, ki so prekoračile ali rušijo meje ozkih družbenih spolnih vlog, pravil in stereotipov. [...] Transfobija se kaže v reakcijah strahu, sovraštva, odpora in/ali diskriminatornega odnosa do oseb, katerih spolna identiteta in/ali spolni izraz (kot tudi prepoznani spol oz. spolna identiteta) nista v skladu s pričakovani družbeno sprejetega spola, ki jim je bil pripisan ob rojstvu. Transfobija je usmerjena proti transspolnim, transseksualnim in osebam s cispolno nenormativnim osebam.« (Koletnik, 2019, str. 118).

Nasilje, neenaka obravnava in diskriminacija transspolnih oseb ima velike razsežnosti. Po podatkih (Grm & Mrakovčić, 2019) transspolne osebe najpogosteje doživljajo diskriminacijo in nasilje na

naslednjih mestih: na ulici (48 %), v javnih ustanovah/pri javnih storitvah (43 %) in v osnovni ali srednji šoli/na fakulteti (40 %). Ostali kraji doživete diskriminacije so: med prijatelji_cami (38 %), na spletu (38 %), na javnih straniščih (36 %), s strani ožje družine (33 %), v LGBT+ skupnosti (33 %), doma – s strani oseb, s katerimi živijo (26 %), na delovnem mestu (26 %), s strani širše družine (12 %), s strani potencialnih delodajalcev_k (12 %), s strani partnerjev_k (10 %) in s strani policije (5 %). (Grm & Mrakovčič, 2019, str. 48). Iz tega lahko razberemo, da lahko transfobijo zasledimo povsod. Raziskava iz leta 2017 (Podreka, Smrdelj & Kuhar) je pokazala, da se v slovenski družbi socialna distanca do pripadnikov LGBT+ skupnosti zmanjšuje. Kljub temu pa so raziskovalci opazili, da so transspolni ljudje deležni manj empatije in podpore od oseb, ki so del LGBT+ skupnosti.

1.3 Življenjski poteki

Življenjski poteki so potovanje človeka od rojstva do smrti. Beseda pot pomeni biografijo oz. življenjsko linijo osebe. Ko raziskujemo življenjski potek, raziskujemo dve področje; raziskovanje individualnih življenjskih potekov in biografij ter raziskovanje družbenega konteksta. Pri raziskovanju življenjskih potekov se moramo zavedati, da analiza vsebuje oba konteksta, ki se prepletata, zato ju ni mogoče raziskovati ločeno (Ule & Kuhar, 2011).

Za sodobne družbe je značilna individualizacija življenjskih potekov, včasih pa je pri načrtovanju življenja pomemben faktor bila tradicija. Danes moramo mladi oblikovati svoj osebni slog življenja, prisiljeni smo k individualizmu, k učenju in biti moramo fleksibilni (Ule, 2014, str. 313). Po eni strani nas individualizacija osvobaja tradicionalnih ujetosti, po drugi strani pa postajamo odvisni od nevidnih zahtev trga, ki nas omejujejo na drugačen način. Nadzor postaja vse bolj neoseben zaradi vpliva digitalizacije (Ule, 2014, str. 314). Za sodobne individualne življenjske poteke ni več jasno določenih standardov, kar zmanjšuje primerljivost življenjskih potekov med posamezniki (Ule, 2014, str. 317).

1.3.1. Izobraževanje in kariera

Transspolne osebe se zaradi diskriminacije in nerazumevanja soočajo z velikimi ovirami pri izobraževanju in poklicnem udejstvovanju. Te izzive je treba obravnavati in zagotoviti podporo, da se transspolnim osebam zagotovijo enake možnosti pri izobraževanju in poklicni poti.

V izobraževalnem okolju so transspolne osebe pogosto izpostavljene nadlegovanju in diskriminaciji, kar lahko negativno vpliva na njihovo učno uspešnost in splošno dobro počutje. Za ustvarjanje varnega in vključujočega okolja bi morale šole izvajati ukrepe, ki podpirajo transspolne učence na vseh stopnjah izobraževanja. Nacionalni center za enakost transspolnih oseb na primer priporoča izvajanje vzorčne politike šolskega okrožja o transspolnih in spolno neskladnih učencih, ki vključuje smernice za spremembo imena in spolne identitete, dostop do sanitarij in sodelovanje pri športnih aktivnostih. Poleg tega bi morali biti učitelji usposobljeni za zagotavljanje empatične in spoštljive podpore transspolnim učencem ter obravnavati vprašanja, kot so spolna identiteta, izražanje in prehod (National Center for Transgender Equality, 2023).

Na delovnem mestu se transspolne osebe soočajo s hudo diskriminacijo, vključno z nadlegovanjem, zavrnitvijo napredovanja in celo odpovedjo delovnega razmerja. Po podatkih organizacije Human Rights Campaign je bilo 27 % transspolnih oseb zaradi svoje spolne identitete odpuščenih, niso bile zaposlene ali jim je bilo zavrnjeno napredovanje. V boju proti temu morajo delodajalci izvajati politike, ki transspolne delavce ščitijo pred diskriminacijo in zagotavljajo enake možnosti za poklicno napredovanje. Več kot 40 % transspolnih ljudi skriva svojo spolno identiteto na delovnem mestu (Ozturk & Tatli, 2015)

1.3.2. Družinsko življenje

Transspolne osebe se v svojem družinskem življenju soočajo z velikimi izzivi, vključno z diskriminacijo, zavračanjem in nerazumevanjem. Ključnega pomena je, da ta vprašanja obravnavamo in zagotovimo podporo za zagotavljanje pozitivnega in vključujočega okolja za transspolne osebe v njihovih družinah. Družinska terapija ima pomembno vlogo pri podpori transspolnih oseb in njihovih družin. Raziskave poudarjajo pomen teorije ekoloških sistemov pri razumevanju interakcij med posameznikom in z njim prepletenih sistemov, vključno z družino, skupnostjo in družbo. Ta pristop poudarja, da je treba upoštevati odpornost družine, njene prednosti in razpoložljive vire podpore. Podpora in svetovanje staršem sta bistvenega pomena za pomoč družinam pri soočanju z izzivi, ki jih prinaša transspolni otrok. Kognitivno-vedenjski pristopi se lahko uporabijo za usmerjanje negativnih misli staršev ter spodbujanje strategij zavedanja in sprejemanja. Družinski člani pogosto doživljajo s transspolnostjo povezano stigmo, ki lahko poveča tveganje za težave z duševnim zdravjem. Pomembno je priznati in normalizirati negativne družinske odzive na otrokovo razkritje spolne identitete ter pomagati družinam povečati kognitivno

fleksibilnost in sprejeti otrokovo identiteto (Malpas, Pellicane & Glaeser, 2022). V podporo transspolnim osebam in njihovim družinam je mogoče uporabiti več strategij. Te vključujejo pozornost na možnost velike podpore binarni transspolni identiteti, spoštovanje otrokovih želja glede socialne tranzicije ter vključevanje v transspolne skupnosti (National Center for Transgender Equality, 2023).

1.3.3. Družbene vloge in participacija

Transspolne osebe so po vsem svetu izredno socialno izključene, kar pomeni večjo ranljivost za HIV, duševno zdravje, omejen dostop do izobraževanja in zaposlitve ter izgubo možnosti za gospodarski in družbeni napredek. Za reševanje teh vprašanj je ključnega pomena, da se pravice transspolnih oseb spodbujajo prek mednarodnih in regionalnih mehanizmov ter da se zagotovi odprava kaznovalnih nacionalnih zakonov, politik in praks, usmerjenih proti transspolnim osebam. To vključuje podporo pravici transspolnih oseb do pravnega priznanja spola in zagotavljanje učinkovitih ter odgovornih postopkov za poročanje o kršitvah človekovih pravic in njihovo obravnavo (Divan, Cortez, Smelyanskaya & Keatley, 2016).

Mreže socialne podpore so za transspolne osebe bistvenega pomena, zlasti zaradi diskriminacije in stigmatizacije. Raziskave poudarjajo pomen teorije ekoloških sistemov pri razumevanju interakcij med posameznikom in več ugnezenimi sistemi, vključno z družino, skupnostjo in družbo. Ta pristop poudarja, da je treba upoštevati odpornost družine, njene prednosti in razpoložljive vire podpore. Poleg tega lahko družbeno podporo okrepimo s pobudami v skupnosti, ki transspolnim osebam zagotavljajo varno in vključujoče okolje za sodelovanje in vključevanje v družbene dejavnosti (National Center for Transgender Equality, 2023).

Za spodbujanje socialne vključenosti in sodelovanja transspolnih oseb je mogoče uporabiti več strategij. Te vključujejo zagotavljanje, da so vsi prostori, namenjeni spolom, kot so sanitarije in garderobe, dostopni in vključujoči za transspolne osebe. Poleg tega je ključnega pomena, da se za ponudnike storitev, izobraževalce in zdravstvene delavce zagotovi usposabljanje o vprašanjih transspolnih oseb ter o tem, kako spoštljivo in strokovno obravnavati transspolne osebe. To vključuje obravnavo negativnih predsodkov glede spolne identitete transspolnih oseb in zagotavljanje, da so na voljo sanitarije za vse spole (ibid.).

1.4. Socialno delo z ljudmi, ki so v tranziciji

V tem poglavju bom naredila povezavo med metodami socialnega dela, ki smo jih obravnavali v času študija in med tem, kako bi jih lahko uporabili v socialnem delu z ljudmi, ki so v tranziciji. V procesu tranzicije je podpora izjemno pomembna, sploh pri tistih osebah, ki so ob razkritju doživeli negativno reakcijo svojih bližnjih. Ko oseba začne socialno in medicinsko tranzicijo, pride v njenem življenju do velikih sprememb, pri katerih vidim podporo socialnega dela kot zelo pomembno in dobrodošlo.

Socialno delo z ljudmi, ki so v tranziciji, je izviren delovni projekt pomoči, v katerem sta uporabnik_ca in socialni_na delavec_ka sodelavca v ustvarjanju rešitve. Socialno delo z osebami, ki so v tranziciji spola, naj poteka po elementih delovnega odnosa. Elementi delovnega odnosa so: dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev ter osebno vodenje. Pri tem moramo upoštevati tudi sodobne koncepte socialnega dela, ki so perspektiva moči, etika udeležnosti, znanje o ravnanju in ravnanju s sedanjostjo ali koncept sonavzočnosti (Čaćinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2019, str. 9). Dogovor o sodelovanju je uveden ritual, ki omogoči vzpostavitev delovnega odnosa. Socialni_na delavec_ka mora vzpostaviti in ohraniti varen prostor za delo. Pomembno je, da se delo osredotoča na sedanjost – tukaj in zdaj. Dogovor o sodelovanju postavi socialno-delavski okvir, ki omogoča sodelovanje pri definiranju problema in soustvarjanju rešitve. Osrednja elementa dela sta dialog in sodelovanje, saj le preko tega lahko uporabniku_ci omogočimo izkušnjo spoštovanja in sodelovanja. Osebno vodenje je naloga socialnih delavcev_k, kar pomeni, da se v pogovoru osebno odziva, ravna empatično po načelu interpozicije ter zavzeto komunicira (Čaćinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2019, str. 9-11).

Perspektiva moči je zelo pomemben koncept delovnega odnosa, s katero raziskujemo in širimo moč posameznika ali skupine. Socialno delo mora posegati na raven družbe, v delovanje institucij in opozarjati na krivice in omejitve različnih sistemov (Čaćinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2019, str. 13). Pri svojem delu moramo izpostavljati dobre stvari, lastnosti osebe, dobre izide in druge pozitivne stvari. Če se osredotočamo le na diskriminacijo, težave v duševnem zdravju transspolne osebe in druge negativne stvari, s tem krepimo problematično podobo o tem, kaj pomeni biti transspolna oseba (Harner, 2023).

Pomembna je tudi vloga zagovorništva, saj so transspolne osebe v družbenem diskurzu še vedno podvržene različnim predsodkom, stereotipom in diskriminaciji. Zagovornik je oseba, ki opozarja na kršitve človekovih pravic uporabnikov v različnih kontekstih. Transspolne osebe opozarjajo na transfobijo v različnih okoljih in na pogosto kršitev človekovih pravic v času medicinske tranzicije. Lamovec in Čufer (1993) opozarjata, da uvedba profesionalnega zagovorništva pri zdravstvenem osebju pogosto povzroči odpor, ker menijo, da to funkcijo opravljajo oni. Cilj zagovorništva je opolnomočenje ljudi, podpirati individualna in kolektivna prizadevanja ter razumeti in transformirati vsakdanja življenjska vprašanja (Flaker & Lamovec, 1993).

Ker so transspolne osebe lahko deležne nesprejemanja spolne identitete v družini, je pomembno socialno delo z družino. Družina je lahko vir podpore in pomoči, včasih je potrebna intervencija v družini, ko družina ogroža družinskega člana, včasih pa družine potrebujejo podporo pri vpeljevanju sprememb. Vedno delamo z družino in s posameznikom, ob čemer se zavedamo, da je cilj dela odkrivanje boljših pogojev za posameznikovo življenje. Pri delu z družino soustvarjamo spremembe, ki lahko okrepijo družino, družinskim članom pomagamo pri reševanju socialnih problemov skupaj z njo. Pri delu z družino delamo tako s posameznikom kot z družino in jih obravnavamo kot celoto. Cilj dela je odkrivanje pogojev, ki bi posamezniku izboljšali kakovost življenja v njej (Čačinovič Vogrinčič, 2006, str. 26–27).

2. Formulacija problema

Transspolnosti in tranzicije spola v času študija nismo skoraj nikoli omenjali. Biti mlada oseba v sodobnem svetu je izziv, saj so razmere za mlade precej daleč od idealnih. Ko je moja prijateljica razkrila, da je transspolna ženska, sem se spraševala, kako se mlada oseba sooča z življenjskimi izzivi v času, ko na novo oblikuje svojo identiteto oz. ko je v procesu tranzicije spola. Zanimala so me notranja občutja, ki jih je doživljala v različnih življenjskih obdobjih, ko je svojo spolno identiteto skrivala. Hotela sem raziskati, kako je skrivanje in nato razkritje spolne identitete vplivata na življenjske poteke. Želela sem raziskati, kateri dejavniki so v preteklosti zavirali razkritje in kateri podporni dejavniki so omogočili razkritje. Zanimivo je tudi, da se je moja prijateljica v preteklosti kazala v družbi kot homoseksualen moški, zato sem želela raziskati tudi ta del njenega življenja in ga vključiti v raziskavo. Transspolni in istospolno usmerjeni ljudje so danes še vedno pogosto žrtve diskriminacije in stigme. Raziskati sem želela proces oblikovanja spolne identitete skozi življenjske poteke. Zanimal me je postopek tranzicije spola, kako poteka in s kakšnimi izzivi se transspolne osebe srečujejo med postopkom. Hotela sem izvedeti, kakšna je vloga zdravstvenih in nevladnih organizacij pri tranziciji ter kakšna je vloga socialnega dela.

2.1. Raziskovalna vprašanja:

- R1: Kako transspolna oseba dojema biološki spol in družbene vloge, ki jih družba pripisuje biološkemu spolu, in kako jih dojema glede svojega družbenega spola?
- R2: Kateri dejavniki zavirajo razkritje transspolne osebe?
- R3: Kateri so podporni dejavniki pri razkritju?
- R4: Kakšne izkušnje ima intervjuvanka z ambulanto za spolno zdravje?
- R5: Kako transspolnost vpliva na življenjske poteke?
- R6: Kateri so največji izzivi v času tranzicije?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Moja raziskava je singularna študija primera, saj bom preučevala en posamičen primer. Raziskava je kvalitativna, saj sem v raziskovalnem procesu pridobila gradivo v obliki pripovedi z metodo spraševanja. Pridobljeni podatki so obdelani na beseden način (Mesec, 2023). Namen študije primera je idiografski, kar pomeni, da sem poskušala pojasniti posamezni primer, ga razumeti in razložiti. Na koncu sem pridobljene podatke primerjala s teoretskim znanjem, kar se imenuje analitična indukcija ali generalizacija. Pri analitični indukciji na posameznem primeru preučimo povezanost posameznih lastnosti, procesov in dogodkov (Mesec, 2023, str. 55).

Za singularno študijo primera sem se odločila med pogovorom z mentorico. Ker je število ljudi, ki so trenutno v tranziciji, zelo nizko, bi težko dobila več sogovornikov. Želela sem podrobno raziskati življenjsko zgodbo intervjuvanke.

3.2. Merski instrument

Kot merski instrument sem uporabila delno standardiziran vprašalnik z vprašanji odprtega tipa. Vprašanja so bila razdeljena v pet sklopov, ki so se nanašala na določen del življenja (otročvo, adolescence, čas univerzitetnega izobraževanja, na čas razkritja in na čas po prvem sestanku za tranzicijo spola). Med spraševanjem sem bila odprta tudi za pripovedi, ki niso bile zajete z mojimi vprašanji. Merski instrument je priložen v prilogah.

3.3. Populacija in vzorec

V Sloveniji naj bi živel okoli 10.000 transspolnih oseb, od tega naj bi jih bila približno slaba polovica v medicinski tranziciji (Grm & Mrakovčič, 2019). Moja raziskava je zajela samo eno osebo.

3.4. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbiral aprila 2024. Izvedla sem pet intervjujev, ki so potekali v živo na njenem domačem naslovu, saj ji je to najbolj ustrezalo. Z intervjuvanko sem se dogovorila, da intervjuje posnamem in jih doma transkribiram. Sekundarni podatki so korespondenca med intervjuvanko in strokovnim delavcem iz Transakcije, saj dnevninskih zapisov ali zdravniške dokumentacije nisem mogla pridobiti. Korespondence po dogovoru z mentorico nisem priložila v priloge, saj je osebna.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Podatke sem obdelala v šestih korakih:

1. Gradivo sem zapisala v obliki dialoga.
2. Določila sem enote kodiranja. Vsak intervju sem označila z drugo črko, čeprav sem intervjuvala samo eno osebo. Za to sem se odločila zaradi lažje preglednosti pojmov, s tem sem se izognila visoki številki, ki bi se pojavila, če bi vse intervjuje označila z isto črko.
3. Izvedla sem odprto kodiranje, pri čemer sem iz empiričnega gradiva oblikovala ustrezne pojme.
4. Pojme sem uvrstila v ustrezne kategorije.
5. Sledilo je odnosno kodiranje.
6. Oblikovala sem teoretično formulacijo (Mesec, 2009).

4. Rezultati in ugotovitve

4.1. Otroštvo

Oblikovanje spolne identitete se začne že v zgodnjem otroštvu, čeprav otroci sami o tem še ne razmišljajo (*»Ko si otrok, itak nimaš neke ideje, kaj je spol, ker o tem ne razmišljaš.«* (A1)). Intervjuvanka je začela o spolu razmišljati zaradi siljenja v nošenje oblačil, ki so tipična za njen biološki spol (*»Šele ko ti starši rečejo, da moreš met npr. kratke lase, se oblačit moško, ker si moški in tako more biti, dobiš neko prvo predstavo. In pol, ko vidiš, da majo vse punce dolge lase, so oblečene v roza in da smo povsod ločeni na dvoje.«* (A2)). Moč med starši in otroci je neenakomerno porazdeljena (*»Nimaš neke izbire, si pol misliš okej, pol pa že, ker si odvisen od njih in slediš temu, kar ti oni rečejo, ker si otrok in tvoj glas nima neke teže.«* (A3)). Starši so jo silili v aktivnosti, ki so stereotipno povezane z njenim biološkim spolom, (*»V petem razredu so me starši silili, da igram nogomet. Večina fantov moje starosti je takrat igrala nogomet in so še mene vpisali.«* (A6)) in v nošenje moških oblačil (*»sem bila oblečena fantovsko skozi celo otroštvo.«* (A21)). Že zgodaj se pojavil odpor do siljenja v tovrstne aktivnosti (*»Zdele so se mi brezvezne, nisem se znala poistovetiti, ker je bilo vse ravno kontra, kar si želim. Vse se ti zdi nepravilno.«* (A14)), (*»Igraš neko vlogo.«* (A15)).

Želja po spremembi spola se je pojavila že v otroštvu (*»Spomnim se, da sem imela željo, da bi bila punca, tako da na nek način sem že takrat vedela, ja. Dejansko sem se počutila bolj kot ženska ves čas.«* (A9)). *»Večkrat sem za rojstni dan pihnila svečke in si želela, da bi se zbudila kot punca.«* (A16)). Ker v družbi prevladuje cispolna normativnost, se je zaradi notranjega konflikta med biološkim spolom in spolno identiteto, počutila zmedeno (*»Ni se mi zdelo fer, nisem vedla, kaj se dogaja z mano, hotela sem bit tako kot svoje sošolke, sem se tut bolj družila s puncami.«* (A10)). Navezanost na teto, ki podpira netipične spolne izraze, je igrala vlogo pri razvoju spolne identitete (*»Rada sem mela barbike, igre z makeup-om, firiziranjem ... S teto sva mele velikokrat »fashion show«, jaz sem se oblekla v njene obleke, petke in pol me je ocenjevala, kak dobro hodim.«* (A4)). (*»Rada sem hodila na obisk k teti, ker sem bila nanjo zelo navezana.«* (A5)).

Okolje primarne družine in šolsko okolje sta bili mesti, v katerih se intervjuvanka ni počutila varno. V osnovni šoli je doživljala psihično nasilje s strani sošolcev (*»Fantje so me opredelil kot geja (A24) in pol so se norčeval, izvajali so verbalno nasilje nad mano.«* (A25)), spolno ločene aktivnosti so ji povzročale nelagodje (*»Ko je bila ločena športna, mi je bilo dosti neprijetno.«*

(A22)). Zaradi pritiskov in neskladja z družbenimi normami je razvila obrambne mehanizme, kot so prenaždanje (*»Sem imela težave z debelostjo, ker sem hotela negativna čustva potlačiti s hrano.«* (A35)), zanikanje (*»Takrat sem zanikala vse to, da sem se ščitila.«* (A26)), pretvarjanje (*»Se pretvarjaš, ker hočeš čim manj izstopati in biti kot ostali.«* (A28)) in potlačitev (*»Večino sem mal potlačila.«* (A42)). Osnovnošolci imajo pogosto zelo negativna mnenja o LGBT+ skupnosti (*»Bit gej je bilo v tistem času in okolju neki negativnega in nezaželenega.«* (A27)).

4.2. Adolescenca

V srednji šoli si je intervjuvanka razširila socialni krog, a je o homoseksualnosti spregovorila s prijateljicami šele pozneje, ko si je bila s prijateljicami zelo blizu in je čutila, da je ne bodo obsojale (*»Potem sem pa bila v taki družbi (B36), kjer je bilo to sprejeto (B37) in sem se s prijateljicami že lahko pogovarjala o tem.«* (B38)). Konkretnega razkritja ni bilo, saj čeprav se je v družbi že kazala kot homoseksualen moški, je v sebi vedela, da to pravzaprav ni (*»Niti se nisem nikoli počutila kot gej moški (B12), privlačili so me moški (B13), v sebi pa sem od vedno čutila, da sem ženska.«* (B14)). Razkrivanja ni videla kot smiselnega (*»Ni bilo smiselno, da se »outam« kot nekaj, kar dejansko nisem, čeprav me družba vidi tako.«* (B15)), meni, da je spolno življenje zasebna tematika (*»Moje spolno življenje je moja stvar, ki je zelo intimna.«* (B16)), proces razkrivanja ji je predstavljal napor in zadrego (*»ker mi to predstavlja nek nepotreben napor (B7) in spravljanje v zadrego (B8), ker je zelo stresno.«* (B9)). Poleg tega meni, da pričakovanje razkritja LGBT+ oseb, osebe spominja, da so drugačne (*»Ne vidim smisla, da se ljudje vtikujemo v tujo spolno identiteto ali spolno usmerjenost in silimo ljudi, da delijo take intimne stvari, samo zato, ker odstopa od »normalnega«* (B42)) ter meni, da ima vsaka LGBT+ oseba svobodno izbiro komu in kdaj se bo razkrila (*»Oseba naj deli to, ko želi, da osebe poznajo njeno osebno zgodbo, ne pa, ker družba pričakuje, da se razkrije.«* (B43)).

Njena širša in ožja družina je od nje pričakovala heteronormativnost (*»Na družinskih srečanjih so me spraševali, kdaj bom mela punco, otroke, pač te klasične stvari.«* (B18)), (*»Vidijo samo to možnost, da si »straight«, ker je to »normalno.«* (B21)). Glede obremenjevanja s tujimi mnenji je njena miselnost rahlo kontradiktorna, saj po eni strani pravi, da ji je bilo vseeno, kako jo vidijo drugi (*»Bilo mi je vseeno, kako me vidijo drugi (B23), na konec koncev je važno, da si sam s sabo zadovoljen.«* (B24)), po drugi pa ji ni bilo dovolj vseeno, da bi se družini razkrila kot homoseksualen moški, čeprav se je v družbi kazala tako (*»Kljub temu pa mi ni bilo tako vseeno,*

da bi širši družini šla razlagat svoje osebne stvari glede spola ali spolne usmerjenosti.« (B25)). Slednje je verjetno posledica finančne odvisnosti od staršev (*»Ko si odvisen finančno od staršev (B10), si res nočeš nakopat slabih odnosov.*« (B11)).

Ko je hodila v srednjo šolo, se intervjuvanka še ni bila sposobna spopasti z občutkom transspolnosti (*»Nisem se še bila pripravljena soočiti s tem.*« (B27)), ampak je pred tem bežala. Obrambni mehanizem, ki ga je razvila, je bil potlačitev (*»Sem potlačila z žuranjem, druženjem, substancami, da sem pozabila oz. sem ignorirala notranje občutke, da sem trans.*« (B26)). Nekaj časa je zavračala lastne dele telesa, saj se z njimi ni počutila povezane (*»Sem imela obdobje, ko nisem hotela masturbirati, ker sem videla penis kot nekaj napačnega, nekaj, kar ni del mene.*« (B28)). Po nekem času se je vsaj za silo sprijaznila s svojim telesom (*»Je bil nek boj, da sem se za silo sprejela. Šele sčasoma sem se začela nekako sprejemati.*« (B29)), čeprav se je še vedno počutila neizpolnjeno, kar je pustilo negativne posledice na duševnem zdravju (*»Me je kar zadela depresija (B69). Sem imela tut samomorilne misli.*« (B70)). Razlike med spoloma in s tem družbene norme so prišle do izraza v odnosu družine do fizičnih opravil, ki so jih dojemali kot tipično moške. Intervjuvanka je do fizičnega dela čutila upor, a je bila v to prisiljena, ker je biološki moški (*»Izjemno so mi šla na živce moška opravila, v katera so me silili doma. Npr. košenje trave, gradbena dela in druga podobna fizična dela, ker pač sem bila moški.*« (B77)). Ko je pri fizičnem delu želela pomagati sestrična, ki je ženskega spola, njena pomoč ni bila zaželena, ker je ženska (*»Se mi je zdelo skrajno nepravilno, ker jaz nisem tega hotela delati, pa sem bila prisiljena, samo zato, ker sem rojena kot moški.*« (B80). *»Ona pa je želela pomagati, pa njena pomoč ni bila zaželena, ker je ženska.*« (B81)).

Družina ji ni predstavljala vira moči, zato se ji glede občutkov transspolnosti ni zaupala (*»Skrivala sem, ker še nisem bila pripravljena iti v proces tranzicije zaradi domačih.*« (B45)). Pričakovala je, da je ne bi podprli (*»sklepala sem, da me ne bodo sprejeli, da bo negativna reakcija.*« (B47)). Zaupala se ni niti prijateljem, ker jo je bilo strah zavrnitve. Lažje ji je bilo ta del sebe skrivati, kot pa se z njim soočiti. Spolni izraz preko zunanjega videza je bil nebinaren, oblačila se je alternativno (*»Oblčila sem se bolj nebinarno (B58), ker se nisem hotela opredeliti (B59). Ker se nisem počutila kot moški, kot ženska pa se tudi nisem hotela izražati.*« (B61)). Zaradi alternativnega videza je imela nekaj težav s srednješolskimi profesorji (*»Spomnim se, ko sem se pobarvala nazaj iz blond las na naravno, mi je rekla ena izmed profesoric, da kul, da sem se pobarvala nazaj, ker nočem*

vedeti, kaj si je prej o men mislila.« (B85)). Čeprav je hodila v srednjo šolo v enega izmed večjih mest v Sloveniji, je bila deležna občasnega zbadanja, a večje diskriminacije ali krivice ni doživela.

4.3. Čas študija

Intervjuvanka se je preselila v Ljubljano, kar je pozitivno vplivalo na njeno razkritje transspolnosti. Zaradi selitve v urbano okolje se je zaradi občutka anonimnosti počutila bolj svobodno glede svojega spolnega izraza, saj v Ljubljani ni več izstopala (*»Redkeje se ozirajo za nekom, v smislu, kako je oseba oblečena. Se tut tukaj najdejo kaki posamezniki z opazkami, ampak je to veliko bolj redko, kakor v manjšem mestu ali pa v mojem rojstnem kraju.«* (C7)), (*»Lažje sem zadihala in se nehala obremenjevati z mnenjem okolice, ker tukaj nisem več tako izstopala.«* (C2)). Poleg selitve v urbano okolje je na izboljšanje mentalnega zdravja vplival tudi odhod iz primarne družine (*»Na duševno zdravje je dobro vplivalo že to, da sem šla iz domačega okolja, ker je doma dosti kreganja, spodnašanja, teženja, sprenevedanja.«* (C10)) in vselitev v stanovanje s prijatelji, s katerimi se je lahko odkrito pogovarjala o svoji spolni identiteti (*»Šele takrat se lahko res poglobiš vase, ker vse zavore spustijo in si lahko to, kar si.«* (C15)). *»Ko se osvobodiš, pridobiš samozavest, samopodoba se ti izboljša, dobiš voljo do življenja.«* (C16)). V času študija se še ni razkrila, čeprav meni, da bi na fakulteti, ki jo je obiskovala, to sprejeli. Njeno splošno duševno zdravje se je izboljšalo, vendar so bila še vedno prisotna socialna anksioznost in obdobja depresije, ni pa imela več samomorilnih misli, ker je dobila motivacijo za življenje (*»Ampak me je gnalo naprej to, da je zdaj neka možnost, da končno postanem to, kar sem.«* (C34)).

Čeprav je Ljubljana bolj sprejemajoča do LGBT+ skupnosti od ostalih mest v Sloveniji, so se intervjuvanki v centru mesta zgodili vsaj trije neprijetni incidenti, ko je bila žrtev verbalnega nasilja, v enem primeru so bile prisotne tudi grožnje o fizičnem nasilju (*»Ko smo šli iz partija na Metelkovi in sta dva migranta bila neki slabe volje in se je en migrant začel v mene spuščat in se je hotel spraviti na mene, ampak je prišel pol redar in jih pregnal stran.«* (C38)), *»Nisem pa takrat dobro razumela, kaj ga je takrat zmotilo. Lahko predvidevam, da moj make-up in obleke, ker nisva s prijateljico dobesedno nič takega počele, sam sede le sva tam in kadile cigaret.«* (C39)). Zanimivo je, da so verbalno nasilje vedno izvajali cispolni moški.

4.4. Razkritje

Ker je bila v Ljubljani obdana z ljudmi, ki do transspolnosti niso imeli predsodkov, se je s časoma razkrila kot transspolna ženska. Najprej se je razkrila svoji najboljši prijateljici, v roku enega leta pa še ostalim (*»V enem letu se je realiziralo, je pa še vedno ostalo v krogu prijateljic.«* (D3)). Za prejeta podporo s strani prijateljev je zelo hvaležna (*Podporno okolje je pozitivno vplivalo name. Varen prostor vedno pomaga, zelo je pomembno, da ma oseba neko varno, zaupno in sprejemajoče okolje, brez tega bi težko to udejanjila in sem zelo hvaležna, da imam okoli sebe takšne ljudi. Ljudje smo socialna bitja in rabimo to.«* (D6)). Zaviralni dejavniki so bili obdanost z ljudmi, ki imajo predsodke (C14, D11) konservativna družina (C25, D13), strah pred spremembo (D15) in reakcijo drugih (D16), zavedanje, da lahko razkritje povzroči težave (D16) in pričakovanja staršev (D36). Razkritje se je zgodilo kmalu po koncu epidemije, ki je bila najprej zaviralni dejavnik razkritja, po koncu pa je bila podporni dejavnik (*»Po koncu epidemije pa sem doživela nek naval energije, ko je šlo življenje nazaj v normalne tirnice. Imela sem občutek, da naredim to zdaj ali nikoli.«* (D12)). Podporni dejavniki pri razkritju so bili poleg zagona po koncu epidemije še odsotnost pritiska glede biološkega spola (C13), obdanost z ljudmi, ki nimajo predsodkov (C15), podporno okolje (D6, D10) in starost (D8).

Sam proces razkrivanja je sledil po temeljitnem premisleku. Ko se je prvič razkrila, je bilo zelo čustveno (*»Sva se tudi jokali, potem sem čutila olajšanje.«* (D18), (D19)). Za razkritje se je odločila, ko je bila prepričana, da jo bodo prijateljice sprejele, kljub temu pa je bila presenečena nad prejeta podporo (*»Bilo je boljše, kot sem si predstavljala.«* (D23)). Izven socialnega kroga je pri razkrivanju bolj previdna – v mestnem okolju se razkriva (D37) pred vrstniki (D39), pri čemer pazi, da oceni ljudi, da so odprti (D38). Do razkritja v primarni družini še ni prišlo. Razlogi za to so konservativnost staršev (D49), ki so že imeli negativne opazke glede njenega videza v preteklosti, (D50) in neseznanjenost staršev s transspolnostjo (D51). Pri mami prevladuje krščanska miselnost (D52) in od nje pričakuje heteronormativne odnose (*»Občasno me vpraša, kdaj bom pripeljala kako punco domov, pa tut ko kdo v družini zanosi, potem reče kej v tem smislu, da kdaj bo moj čas. Ta pričakovanja mi grejo na živce.«* (D58)). Poleg tega je intervjuvanka odvisna od finančne pomoči staršev, zato ima do starševskih pričakovanj deljeno mnenje (*»Delno mi je vseeno, kaj pričakujejo od mene, delno pa mi tut ni, ker mam dosti materialne podpore od njih, tak da nočem tega ogrozit.«* (D59)).

Pred starejšimi ljudmi se načeloma ne razkriva, sploh pa ne v službi, tam svojo spolno identiteto skriva iz preventivnih razlogov, saj jo skrbi, da bi bila deležna transfobije (D42). Službeno okolje vidi intervjuvanka le kot prostor, kjer služi denar (C44), zato se v njem ne želi izpostavljati (C43) z uporabo ženskih zaimkov (C46), saj so na njenem telesu še vedno vidne moške telesne značilnosti (C48). Tudi v prejšnji službi se ni razkrila, je pa bil njen spolni izraz bolj avtentičen, saj se je tam počutila prijetneje (*»Mi je pa dosti pomagalo, ko sem delala v eni izmed trgovin z oblačili, kjer je ekipa dosti barvita, raznolika in sem se počutila bolj lagodno, da ni nobenega obsojanja, lahko sem pokazala svoje ženske attribute.«* (C45)).

Ko se ozira na preteklost, ji je žal, da se ni že prej odločila za tranzicijo (*»Zdaj mi je žal za nazaj, ker bi lahko že bila v medicinski tranziciji ali celo čez njo.«* (B66)), vendar se zaveda, da ima vsaka transspolna oseba svojo življenjsko časovnico (*»Ampak vsak človek ma svojo časovnico, svojo pot in nima veze, kdaj se razkriješ. Življenje ma svoje ovire in ti pač probaš delat v življenju čim boljše, kolikor lahko.«* (B67)).

4.5. Tranzicija

Intervjuvanka je najprej začela socialno tranzicijo z uporabo ženskih zaimkov, nosi ženska oblačila v kombinaciji z nebinarnimi (*»Cross dressing, kake oblekice, crop topi in druga ženska oblačila, ki jih kombiniram z nebinarnimi oblekami.«* (D25)), imena zase še ni izbrala, saj se ne more odločiti med vsemi imeni, ki so ji všeč in bi jih raje več preizkusila, preden se odloči za katerega izmed njih (*»Ime bi najprej preizkusila, da vidim, če mi odgovarja.«* (D28)). Obnaša se v skladu s svojo spolno identiteto (*»Sprejela sem svoje ženske značilnosti, da se obnašam bolj nežno, zapeljivo.«* (D30)). Vpliv socialne tranzicije na njeno počutje je pozitiven (*»Končno ne čutim več nekih zavor, kot sem jih nekoč. Počutim se bolj svobodno kot sem se kadarkoli prej (D32), čutim, da osebno rastem (D33) in na splošno se počutim boljše.«* (D34)). Na izboljšanje samopodobe imajo velik vpliv oblačila (*»Ko sem se začela oblačiti v ženska oblačila, sem se začela boljše počutit v svojem telesu.«* (D60)). Zaradi socialne tranzicije se v očeh drugih pogosto spolno zlije, kar pomeni, da jo okolica prepozna kot žensko. Težava nastane, ko mora pokazati osebne dokumente, na katerih ima še vedno moški spolni indikator. Ko jo je ustavil policist, jo je najprej nagovoril kot žensko, potem pa je bil presenečen, ko mu je izročila svoje vozniško dovoljenje (*»Zadnjič, ko me ustavil policaj, mi je rekel gospodična. Ampak takrat sem bila v avtu, tako da se ni videlo moje višine, ker sem zelo visoka. Takrat sem nosila še make-up in imela spuščene lase (D46). Je bil potem videti kar malo*

presenečen, ko sem mu dala svoje vozniško dovoljenje. Mi je bilo neprijetno (D47), sem pa bila vseeno zadovoljna, da me je najprej videl kot žensko.» (D48)). Ker je trenutno v vmesnem stadiju med moškim in ženskim spolom, ima težave v zasebnem ljubezenskem življenju. Težave izhajajo iz nizke samopodobe, kar je posledica lastnih kompleksov glede svojega izgleda in mnenja, kako družba vidi transspolne ženske. Kompleksi glede lastnega izgleda izhajajo iz še vedno prisotnih moških fizičnih značilnosti (»Počutim se čudno v svojem telesu (D70). Zato se veselim začetka medicinske tranzicije, ko bom končno imela telo, ki si ga želim in za katerega čutim, da mi pripada.» (D71)). Na aplikacijah za zmenke se identificira kot ženska (D62), pravi, da na resno zvezo še ni pripravljena (D66). Nanjo bo pripravljena po medicinski tranziciji (D68), saj ji trenutno ni prijetno ob dotiku druge osebe, saj čuti nepovezanost z lastnim telesom (*»Čutim nepovezanost z deli telesa, ki jih imam (E49). Tudi pri spolnosti nisem marala dotikov, ker sem imela tak odpor do svojega telesa in tega občutka se želim znebiti.» (E50)) oz. se v lastnem telesu počuti ujeta (*»Občutek bit ujet v napačnem telesu je čuden, znotraj se počutiš kot kar hočeš bit, ampak se zavedaš, da »ohišje« tega ne predstavlja.» (E48)). Intervjuvanka meni, da heteroseksualni moški vidijo transspolne ženske bolj kot nekakšen fetiš (D63) in da družba transspolne ženske dojema kot manj ženstvene od bioloških žensk (D64). Zaveda se, da bo morala še delati na sebi, da bo popolnoma sprejela svojo transspolno identiteto (E45). Od medicinske tranzicije pričakuje, da ji bo izboljšala samopodobo že, ko bo prejemale hormonsko terapijo (*»Verjetno bo lažje, ko bom na hormonih, ko bo moje telo bolj podobno ženskemu.» (E47)).*****

Negativni vidiki tranzicije so napornost procesa (E34), intervjuvanko skrbi, da bo zaradi spolne identitete deležna diskriminacije, ki bi imela negativen vpliv na njeno mentalno zdravje (*»Zase bi rekla, da če bi dolgo časa bila deležna nekih negativnih komentarjev, da bi negativno vplivalo name.» (E38)). Da imajo ljudje pogosto predsodke do transspolnih ljudi, je opazila v medijih in preko pogovorov z ljudmi (E39), kar je posledica prevladujočega spolnega binarizma (*»Ljudje hočejo ljudi popredalčkat in ko nekoga ne morejo tako lahko popredalčkat, pol se počutijo ogrožene, ker podiraš njihov spolni binarizem, ki ga jemljejo kot svetega.» (E40)).**

4.6. Nevladne organizacije

Za analizo te teme sem uporabila opravljene intervjuje in pridobljeno korespondenco preko e-pošte med intervjuvanko in strokovnim delavcem na Transakciji.

Čeprav je v Sloveniji veliko nevladnih organizacij, ki delujejo na področju transspolnosti, je bila intervjuvanka v stiku samo s Transakcijo. Z zaposleno osebo se je pogovarjala preko e-pošte. V prvem sporočilu je zelo na kratko opisala svojo življenjsko situacijo kot transspolna oseba in prosila za kakšen nasvet oz. svetovanje strokovnega delavca. Strokovni delavec je bil v sporočilih zelo spoštljiv, odzival se je osebno ter deloval iz perspektive moči. Na vsako zastavljeno vprašanje je odgovoril jasno in izčrpno, še posebej se je poglobil v potek medicinske tranzicije. Kot vir moči je tudi njegova osebna izkušnja, saj je strokovni delavec tudi sam transspolna oseba, kar pomeni, da je tudi sam šel čez proces socialne in medicinske tranzicije ter čez proces razkritja v primarni družini, ki je za mnoge transspolne osebe velik izziv. V socialnem delu je zelo pomembno, da se strokovna delavka odziva osebno in podeli tudi svoje osebne izkušnje. Strokovni delavec je zelo konkretno svetoval, kako naj intervjuvanka pristopi k razkritju pred starši in jo potolažil, da različna stališča še ne pomenijo, da ne more imeti dobrega odnosa z mamo. Današnja generacija mladih veliko časa preživi na elektronskih napravah, zato je komunikacija preko e-pošte vključujoča do tistih, ki (še) nimajo poguma, da bi prišli na aktivnosti in dogodke, ki jih nevladna organizacija organizira. Intervjuvanka je povedala, da ima socialno anksioznost in se je verjetno iz tega razloga odločila za stik preko e-pošte.

4.6. Prva obravnava za tranzicijo spola

Prva obravnava je potekala v ambulantni za spolno zdravje, ki deluje v sklopu centra za mentalno zdravje (E1). Na prvo obravnavo je čakala štiri mesece (E2), prav tako bodo med prvo in drugo obravnavo minili štirje meseci (E3), med drugo in tretjo obravnavo pa bo minil samo en mesec (E4). Obravnava je trajala eno uro (E22), prisotna je bila samo zdravnica (E21). Intervjuvanka se je predstavila preko podrobnih vprašanj (E7), ki ji jih je postavila zdravnica (E5). Nekatera od teh vprašanj se ji niso zdela relevantna (*»Spraševala me je tudi stvari, ko se men niso zdele toliko relevantne. Npr. vprašanja o družini, prijateljih, o delu.«* (E6)). Med obravnavo je zdravnica razložila potek tranzicije spola in kakšne so čakalne vrste (*»Informirala me je glede celotnega procesa tranzicije, malo me je potolažila glede čakalnih vrst, saj imajo v tujini še daljše.«* (E8)). Intervjuvanka se je počutila, kot da je zasuta z vprašanji in informacijami (E23), zato meni, da bi bilo ustrezneje imeti več krajših srečanj (E24). Zdravnica je bila strokovna in profesionalna (*»Je bila strokovna, videlo se je, da ima veliko znanja, zdela se mi je zelo spoštljiva.«* (E25)), med obravnavo se je intervjuvanka počutila sprejeto in podprto s strani zdravnice (*»Je ustvarila varen*

prostor, počutila sem se prijetno, slišano in sprejeto. Dala mi je tudi občutek, da ji je mar zame.» (E26)). Čutila je pozitivne občutke in ponos (»Prisotnih je bilo veliko pozitivnih občutkov, ker vem, da delam nekaj, kar želim, bila sem ponosna nase.« (E16)), po nekem času pa je občutila padec koncentracije (E22). Pri naslednji obravnavi bo lahko prisotna ena izmed njenih bližnjih oseb (»Se mi zdi, da prisotnost osebe, ki ti je blizu, pozitivno vpliva na ozračje, si bolj sproščen, oseba lahko tvojo zgodbo dopolni.« (E10)). Pred obravnavo je čutila različna občutja (»Pred tem sem čutila napetost, evforijo, strah (E11), ker se mi je prej zdelo to vse tako surrealno.« (E12)), najhujši zamišljen scenarij se ni uresničil (»Pred tem si sestaviš neke scenarije, kako bi lahko potekalo, kaj je najslabši scenarij in podobno, potem pa ni bilo niti približno tako.« (E14)). Po koncu obravnave je čutila olajšanje (»Potem je pa bilo definitivno olajšanje, veselje, da sem se podala v to.« (E13)).

5. Razprava

R1: Kako transspolna oseba dojema svoj biološki spol in družbene vloge, ki jih družba pripisuje biološkemu spolu, in kako jih dojema glede svojega družbenega spola?

Biološki spol je spol, pripisan ob rojstvu, spolna identiteta pa je identiteta, s katero se oseba identificira. Mnoge transspolne osebe doživljajo močno neskladje med svojim biološkim spolom in spolno identiteto, kar kažejo s spolnim izrazom. Spolni izraz zajema vse, kar je zunanjega, torej kar oseba izraža s svojimi oblačili, modnimi dodatki, ličili, britjem, mimiko, držo telesa itd. (Grm & Mrakovčič, 2019). Neskladje med biološkim in družbenim spolom lahko privede do nelagodja, psihološke stiske in težav v duševnem zdravju (Zagovornik načela enakosti, 2020, str. 8). Družbene norme in pričakovanja glede biološkega spola lahko ustvarjajo občutek omejevanja in prisile, kot se je to pokazalo pri intervjuvanki.

Zgodnja socializacija je pomembno obdobje, v katerem se otroci naučijo povezovati določeno vedenje, dejavnosti in značilnosti s svojim spolom, kar je pogosto nezavedno. Otroka starši spodbujajo, da se igra s spolno tipičnimi igračami, kar krepi spolne stereotipe in pričakovanja (Malpas, Pellicane & Glaeser, 2022). Transspolne osebe se posledično lahko počutijo prisiljene v vloge in vedenja, ki niso skladna z njihovo resnično identiteto. Intervjuvanka se že od zgodnjega otroštva ni mogla poistovetiti s svojim biološkim spolom, želela si je obleke in igrače, kakršne so imele njene vrstnice. Starši so izvajali zgodnjo socializacijo večinoma v skladu z njenim biološkim spolom, kar je pomenilo nošenje moških oblačil in izvajanje aktivnosti, značilnih za njen biološki spol. Ko je bila otrok, pa so ji kupovali tudi igrače, ki jih povezujemo z ženskim spolom. S teto se je igrala igre, ki so tipične za ženski spol in v tem je intervjuvanka uživala. Zgodnja socializacija v skladu z moškim spolom je pri njej povzročila občutek zmede in občutek, da se ji godi krivica. Čutila je odpor do stereotipnih moških vlog, s katerimi se ni mogla poistovetiti. Že v otroštvu je imela željo po spremembi spola, počutila se je kot ženska in ne kot moški. Transspolne osebe se lahko svoje transspolnosti zavedajo že kot otroci ali pa šele kasneje, najpogosteje se zavedajo že med drugim in tretjim letom (Koletnik, Grm & Gramc, 2016, str. 45). Intervjuvanka se je svoje transspolnosti začela zavedati kot otrok v predšolskem obdobju, ni pa opredelila točne starosti. Kot mlado osebo so jo doma silili, da pomaga pri tipično moških opravilih, ki jih ni marala. Ko je njena sestrična izrazila željo, da bi pomagala pri enem izmed tovrstnih opravil, pa njena pomoč ni bila zaželena, ker je biološko ženskega spola in bi lahko padla. Intervjuvanka pove, da bi tudi ona lahko

padla, vendar to ni nikogar zanimalo, ker je bila biološki moški. Tukaj vidimo, da se družbena pričakovanja za spol med sabo razlikujejo, razlikovanje pa temelji samo na biološkem spolu. Zaradi cisspolne normativnosti in družbenih pričakovanj je razvila notranji konflikt med biološkim spolom in spolno identiteto, saj se ni upala razkriti. Pričakovanja družbe glede spolnih vlog lahko povzročijo notranji konflikt, saj transspolne osebe čutijo pritisk, da se prilagodijo normam, ki niso skladne z njihovo spolno identiteto. Intervjuvanka skozi vse življenje ni dosegala pričakovanj staršev glede svojega biološkega spola. Ker se v srednji šoli ni želela opredeliti niti kot moški niti kot ženska, je njen spolni izraz bil nebinaren; tako se je izognila družbenemu klasificiranju njene spolne identitete. Z medicinsko tranzicijo bo končno dobila telo, ki si ga želi. Tako bo lahko popolnoma zaživela kot ženska brez ovir, ki so trenutno še prisotne zaradi prisotnosti moških značilnosti na telesu. Pravi, da transspolne osebe na nek način želijo ustrezati stereotipnim podobam spolov, saj tako okolica lažje prepozna njihovo spolno identiteto. Sama pravi, da se, odkar je v socialni tranziciji, obnaša bolj nežno in zapeljivo, nosi ženska oblačila in uporablja ličila. Ko se transspolne osebe lahko izražajo skladno s svojo spolno identiteto, se pogosto poveča njihova samozavest in izboljša samopodoba. Oblačila, vedenje in drugi načini izražanja, ki so skladni z njihovo identiteto, jim pomagajo, da se počutijo bolj avtentične. Intervjuvanka pravi, da ne verjame v družbene norme za spol, saj ima vsak človek svojo idejo, kaj pomeni pripadati enemu izmed spolov. To je kontradiktorno, saj po drugi strani na nek način želi ustrezati spolnim stereotipom, da jo bo tako družba lažje prepoznala kot žensko.

R2: Kateri dejavniki so zavirali razkritje transspolne osebe?

Transspolne osebe se pri razkritju svoje spolne identitete pogosto soočajo z različnimi izzivi in ovirami. Zaviralni dejavniki lahko izhajajo iz osebnih, socialnih, institucionalnih in kulturnih virov. Strah pred diskriminacijo je glavna ovira za razkritje spola pri transspolnih osebah. Pogosto se soočajo z diskriminacijo na področju zaposlovanja, izobraževanja in zdravstvenega varstva, kar povečuje občutek negotovosti glede razkritja. Pomanjkanje podpore s strani družine, prijateljev in zdravstvenih delavcev prispeva k občutku osamljenosti in otežuje razkritje spolne identitete. Stigma in predsodki proti transspolnim osebam predstavljajo velike ovire pri razkritju svoje spolne identitete (Ozturk & Tatli, 2015).

Zaviralni dejavniki so pri intervjuvanki vključevali konservativno družino, ki je podpirala tradicionalne vrednote in heteronormativnost, ter strah pred negativno reakcijo in

nesprejetjem. Primarna družina po njenem pričevanju ne sprejema LGBT+ tematik, saj je bila v preteklosti deležna negativnih pripomb glede svojega videza zaradi neujemanja spolnega izraza in biološkega spola. Finančna odvisnost od staršev je povečala strah pred morebitnimi konflikti in izgubo njihove podpore. V šolskem okolju osnovne in srednje šole je doživljala psihično nasilje in zbadanje, kar je prispevalo k občutku nesprejetosti. Družba jo je videla kot homoseksualnega moškega, kar je bil razlog za psihično nasilje. Posledično se intervjuvanka ni počutila varno, da bi že takrat razkrila v družbi kot transspolna ženska. Medosebna stigma se nanaša na osebne in družbene ovire, vključno z diskriminacijo in nadlegovanjem s strani družine. Tovrstna stigma lahko povzroči težave z duševnim zdravjem, kot so depresija, anksioznost in samomorilne misli (White Hughto, Reisner & Pachankis, 2016), s čimer se je soočala tudi intervjuvanka. Omenila je tudi, da še v času srednje šole ni bila pripravljena na soočanje z občutki transspolnosti, ampak jih je želela potlačiti. Nepripravljenost na soočanje s spolno identiteto je lahko posledica notranjih negativnih občutkov do transspolnosti, strahu pred odzivom okolice in družine. V času srednje šole so mladi še skoraj popolnoma odvisni od svojih staršev, zato je strah pred odzivom družine zelo povezan s finančno varnostjo. Posledično je razvila različne obrambne mehanizme, ki so bili njena varovalka. Obrambni mehanizmi so bili pretvarjanje, represija in preusmerjanje pozornosti s substancami. Intervjuvanka se dolgo časa ni razkrila niti prijateljem, saj jo je bilo strah njihove reakcije. Doživljala je strah pred zavrnitvijo, ki je pomemben zaviralni dejavnik transspolnih oseb (Wilson & Carioala, 2019). Zato je do razkritja pred prijatelji prišlo šele sčasoma. Raziskava Grm & Mrakovčič (2019, str. 48) je pokazala, da je 38 % sodelujočih transspolnih oseb v raziskavi doživelo diskriminacijo v svojem prijateljskem krogu. Presenetilo me je, da je procent diskriminacije višji v prijateljskem krogu kot pa v ožji družini (33 %), širši družini (12 %) in na delovnem mestu (26 %). Razlika v odstotkih morda izhaja iz tega, da se transspolne osebe pogosteje razkrivajo v socialnem krogu, kot pa v ostalih omenjenih krogih, kar se je pokazalo tudi pri intervjuvanki, ki se je do sedaj razkrila le v prijateljskem krogu.

Ker razkritje ni enkraten proces, ampak se zgodi vedno znova ob spoznavanju novih ljudi (Maliepaard, 2018), intervjuvanka pazi, s kom deli svojo spolno identiteto, saj jo je strah transfobije. Meni, da je transfobija še vedno zelo prisotna v družbi, sama jo je izkusila na lastni koži v urbanem okolju s strani neznancev. Transfobija ima velike razsežnosti in zajema nasilje, neenako obravnavo in diskriminacijo transspolnih oseb (Grm & Mrakovčič, 2019). Zaenkrat se intervjuvanka še ni razkrila v službenem okolju, ker se tam ne počuti dovolj varno, strah jo je, da

bi bila deležna transfobije. Pravi, da še ni popolnoma sprejela svoje trans identitete, kar pomeni, da je ponotranjila stigmo, ki pomeni negativno samopodobo in samostigmatizacijo, ki jo transspolne osebe lahko doživljajo zaradi družbenih in kulturnih norm, ki stigmatizirajo njihovo spolno identiteto (Gao, Brandt & Stults, 2023). Ponotranjena stigma se kaže skozi celotno pripoved intervjuvanke. Posledice ponotranjene transfobije so motnje razpoloženja, uporaba drog ter prisotnost samomorilnih misli (Meyer, 2003), ki so se pojavile tudi pri intervjuvanki.

R3: Kateri so podporni dejavniki pri razkritju?

Podpora v šolskem in družbenem okolju sta pomembna dejavnika, ki pozitivno vplivata na duševno zdravje transspolnih oseb. Ključni sta tudi medvrstniška podpora ter podpora nevladnih organizacij, ki organizirajo dogodke, na katerih si lahko ljudje izmenjajo svoje izkušnje (Wilson & Carioala, 2019). Intervjuvanka ni bila deležna podpore v šolskem okolju, podporo v družbenem okolju je dobila šele s selitvijo v Ljubljano. Intervjuvanka je za razkritje potrebovala tako notranjo moč kot zunanje vire moči. Njena notranja moč je bila zavedanje, da se bo njeno življenje in duševno zdravje po razkritju in začetku socialne tranzicije izboljšalo. Na razkritje je pozitivno vplivala tudi njena starost, saj je začutila, da je pri 23 letih skrajni čas, da zaživi v skladu s svojo spolno identiteto. Na razkritje se je mentalno pripravila, kar pomeni, da razmišljala o potencialnih negativnih reakcijah in izzivih ob razkritju. Razkritje prijateljem je bil torej zelo premišljen in nikakor ne impulziven dogodek. Zunanji podporni dejavniki intervjuvanke so vključevali prijatelje, ki so sprejemali njeno spolno identiteto brez predsodkov, ter varno in zaupno okolje, v katerem je lahko odkrito govorila o svojih občutkih. Selitev v Ljubljano ji je prinesla občutek svobode in anonimnosti, kar je pozitivno vplivalo na njeno samozavest. Urbano okolje je bolj sprejemajoče od ruralnega okolja, v katerem je prej živel. Ko se je odselila od primarne družine, ni več čutila pritiska, da se mora vesti v skladu s svojim biološkim spolom in ni več čutila pritiska zaradi heteronormativnosti. Odhod od primarne družine je pomenil tudi odhod iz okolja, v katerem je bilo ozračje napeto, saj so se doma pogosto prepirali. Pri intervjuvanki je bil podporni dejavnik pri razkritju odhod iz primarne družine in nikakor ne podpora primarne družine, ki je v literaturi prepoznana kot zelo pomembna (Malpas, Pellicane & Glaeser, 2022). Podporna je bila tudi nevladna organizacija Transakcija, od katere je dobila nasvete in podporo strokovnega delavca, ki je prav tako transspolna oseba. Strokovni delavec ji je natančno razložil, kakšen je postopek medicinske tranzicije in pravne potrditve spola, dal ji je tudi praktične nasvete glede razkrivanja v

primarni družini, ki je za intervjuvanko pomembna težava, s katero se sooča. S strani nevladne organizacije bi intervjuvanka dobila še mnogo več podpore v obliki individualnega svetovanja preko Zooma in udeležbe na dogodkih, ki jih organizira Transakacija, vendar se za to še ni odločila. Pozitivna, dobro informirana, skrbna, strukturirana in prožna organizacijska podpora na delovnem mestu je v procesu prehoda bistvenega pomena (Ozturk & Tatli, 2015). Ker se na delovnem mestu ni razkrila, sklepam, da intervjuvanka meni, da tovrstne podpore na delovnem mestu ne bi bila deležna, saj je tudi sama omenila strah pred transfobijo na delovnem mestu.

R4: Kakšne izkušnje ime z Ambulanto za spolno zdravje?

Postopek medicinske tranzicije se začne na Centru za mentalno zdravje v Ljubljani, in sicer v Ambulanti za spolno zdravje. Za pregled oseba ne potrebuje napotnice, ampak se samo naroči na pregled. Na pregledu se s psihiatrom_injo pogovori o doživljanju lastnega spola, razmišljanju o svoji spolni identiteti, doživljanju svojega telesa, imena, o odnosih s pomembnimi osebami v njenem življenju, otroštvu in o svoji življenjski zgodbi (Plahutnik Baloh, 2022). Intervjuvanka je pred obravnavo v ambulanti za spolno zdravje čutila različna občutja, vključno z napetostjo, evforijo in strahom, vendar se najhujši zamišljeni scenarij ni uresničil. Intervjuvanka je pohvalila zdravnico za njeno strokovnost in znanje ter jo opisala kot zelo spoštljivo. Med obravnavo se je počutila sprejeto in podprto, zdravnica je ustvarila varen prostor, kar je bilo za intervjuvanko zelo pomembno. Intervjuvanka je med obravnavo čutila pozitivne občutke in ponos, saj je vedela, da dela nekaj, kar si je že od nekdaj želela. Po koncu obravnave je čutila olajšanje in veselje, da se je podala v proces tranzicije. Intervjuvanka je bila s prvo obravnavo v Ambulanti za spolno zdravje na splošno zadovoljna, čeprav so bile prisotne določene pomanjkljivosti. Na prvo obravnavo je čakala štiri mesece, prav tako bodo med prvo in drugo obravnavo minili štirje meseci. Dolge čakalne dobe imajo negativen vpliv na duševno zdravje transspolnih oseb (Koletnik, 2019). Šele po treh srečanjih bo lahko pravno spremenila spol. Postopek medicinske tranzicije in postopek pravne potrditve spola sta prepletena (Plahutnik Baloh, 2022). Med prebiranjem literature (Plahutnik Baloh, 2022) sem zasledila, da naj bi prvi dve obravnavi trajali tri ure, intervjuvanka pa je povedala, da je trajala obravnava le eno uro. Ena ura je po intervjuvankinem mnenju bila dovolj; poročala je o preobremenjenosti z informacijami, ki jih je na novo izvedela. Meni, da bi bilo bolje, če bi bilo več krajših posvetov. Zdravnica je bila strokovna, imela veliko znanja in se ji je zdela zelo spoštljiva. Ustvarila je varen prostor, v katerem se je intervjuvanka počutila prijetno, slišano

in sprejeto. Dala ji je občutek, da ji je mar zanjo. Pri naslednji obravnavi bo lahko prisotna ena izmed njenih bližnjih oseb, kar vidi kot pozitivno, saj meni, da prisotnost bližnje osebe pozitivno vpliva na ozračje in sproščenost.

R5: Kako transspolnost vpliva na življenjske poteke?

Življenjski potek je zaporedje statusnih prehodov, ki se razlikujejo glede na kulturno-zgodovinske in družbeno-ekonomske okoliščine. Statusni prehodi so ključni za načrtovanje življenjske poti, saj določajo družbeno pričakovano trajanje, zaporedje in optimalne rezultate oziroma biografijo. Pri raziskovanju življenjskih potekov so pomembna področja izobraževanje, delovno okolje, družina, zasebnost, potrošnja in trg, torej polje interakcije, v katerem sodelujejo posamezniki (Ule in Kuhar, 2007).

Transspolnost je imela in še vedno ima močan vpliv na življenjske poteke intervjuvanke. Od otroštva se je soočala z notranjim konfliktom in zmedo glede svoje spolne identitete, kar je vplivalo na njeno duševno zdravje v tistem času. V osnovni šoli je bila zaradi svojega spolnega izraza žrtev verbalnega nasilja, ki se je nadaljeval tudi v srednji šoli. V času adolescence se je občutkom transspolnosti želela izogniti, saj še ni bila pripravljena na soočenje z njimi. Imela je odpor do lastnih delov telesa, kar je negativno vplivalo na njeno samopodobo. Zaradi svojega nebinarnega izgleda je imela nekaj težav s profesorji v srednji šoli. Selitev v urbano okolje in tranzicija sta ji omogočila, da je začela živeti bolj avtentično in skladno s svojo spolno identiteto, kar je izboljšalo njeno samopodobo in duševno zdravje. Ker je šele dobro začela proces tranzicije, se ni razkrila v času študija in v času dela. Noče se razkrivati, če oceni, da je okolje ne bo pozitivno sprejelo. S tem se želi izogniti transfobiji. Na delovnem mestu se transspolne osebe soočajo s hudo diskriminacijo, vključno z nadlegovanjem, zavrnitvijo napredovanja in celo odpovedjo delovnega razmerja (Human Rights Campaign, 2023). Transspolne osebe so po vsem svetu izredno socialno izključene, kar pomeni večjo ranljivost za HIV, duševno zdravje, omejen dostop do izobraževanja in zaposlitve ter izgubo možnosti za gospodarski in družbeni napredek (Divan, Cortez, Smelyanskaya & Keatley, 2016). Socialna izključenost tako zelo negativno vpliva na življenjske poteke. Lahko bi rekli, da intervjuvanka živi nekakšno dvojno življenje, saj ponekod svojo spolno identiteto skriva, ponekod pa jo razkriva. Vedno znova mora oceniti, ali je varno, da se razkrije, kar je zagotovo mentalno zelo naporno. Previdnost pri razkrivanju spolne identitete izhaja iz strahu pred stigmo, transfobijo in socialno izključenostjo.

Ker se še ni osamosvojila od primarne družine, se pred njo še ni razkrila. Strah jo je, da bi starši prekinili s finančno podporo, brez katere bi se njena finančna situacija in kakovost življenja zelo poslabšali, kar bi imelo negativne posledice in bi vplivalo na njeno duševno zdravje. Ker se ne vrača pogosto domov, je doma vedenje v skladu s svojim biološkim spolom zanjo bolj varna izbira. Težave ima tudi v partnerstvu, saj meni, da ni dovolj ženstvena za heteroseksualne moške, ki vidijo transspolne ženske kot fetiš in ne za resno partnerstvo. Šele ko bo v postopku medicinske tranzicije, bo pripravljena na resno zvezo. Za sodobne individualne življenjske poteke ni več jasno določenih standardov, kar zmanjšuje primerljivost življenjskih potekov med posamezniki (Ule, 2014, str. 317). Če to velja že za heteronormativne mlade ljudi, lahko sklepamo, da so življenjski poteki transspolnih mladih ljudi še mnogo težje primerljivi ter bolj turbulentni.

R6: Kateri so največji izzivi v času tranzicije?

Prvi izziv transspolnih oseb se pojavi že ob razkritju njihove spolne identitete, saj prinaša odgovornost. Pomembno je zavedanje, da razkritje ne prinese takojšnje pozitivne spremembe, ampak je včasih osebam po razkritju zelo težko, kar je posledica odziva okolice (Koletnik, Grm & Gramc 2016, str. 114). Največji izzivi v času tranzicije so pri intervjuvanki vključevali sprejemanje lastnega telesa in premagovanje kompleksov glede fizičnih značilnosti, ki so še vedno moške. Intervjuvanka se je soočala z nelagodjem pri uporabi osebnih dokumentov, na katerih je še vedno moški spolni indikator. Čeprav jo je policist, ki jo je ustavil v avtomobilu, sprva prepoznal kot žensko, je ob predaji dokumentov intervjuvanka občutila neprijeten občutek ob njegovem presenečenju. Družbeni predsodki in stereotipi so predstavljali dodaten izziv, prav tako tudi strah pred diskriminacijo ob razkritju v službenem okolju. Finančna odvisnost od staršev in strah pred izgubo finančne podpore sta bila prav tako pomembna izziva, s katerima se je soočala. Ko bo intervjuvanka dosegla finančno neodvisnost, bo bolj svobodna pri izražanju svoje spolne identitete. Eden izmed njenih izzivov je tudi čakalna doba za postopke medicinske tranzicije, saj od prvega pregleda v ambulantni za spolno zdravje do prve hormonske terapije po navadi mineta dve leti. Ker si intervjuvanka zelo želi začeti postopek medicinske tranzicije, bo ta čakalna doba negativno vplivala na njeno duševno zdravje. Še naprej se bo soočala z večjim strahom pred transfobijo, kot če bi že začela postopek medicinske tranzicije. Še skoraj dve leti bo iz strahu skrivala svojo spolno identiteto v okoljih, v katerih se ne bo počutila varno.

Nekateri estetski posegi pri tranziciji spola so pokriti iz zdravstvenega zavarovanja, nekateri pa so samoplačniški. V Sloveniji so iz zdravstvenega zavarovanja kriti naslednji estetski posegi transspolnih oseb: mastektomija, povečanje dojk in redukcija adamovega jabolka. Operacije genitalij se v Sloveniji ne izvajajo, ima pa oseba pravico do kritja stroškov s strani Zavoda za zdravstveno zavarovanje (Plahutnik Baloh, 2022). Specialisti interdisciplinarnega konzilija pripravijo potrebno dokumentacijo, na podlagi katere Zavod o zdravstvenem zavarovanju odobri plačilo kirurškega posega in zdravljenja v tujini (Zagovornik načela enakosti, 2021, str. 37). Rekonstrukcija obraza (npr. feminizacija obraza) mora oseba kriti z lastnimi denarnimi sredstvi (Plahutnik Baloh, 2022). Transspolne osebe, ki nimajo na voljo veliko finančnih virov, se posega rekonstrukcije obraza težko poslužujejo. Intervjuvanka je še vedno finančno odvisna od staršev, skrbi jo, kako si bo privoščila medicinske posege. Trenutno se doma in v službenem okolju ni razkrila, zato živi življenje z dvema identitetama, kar je zanjo psihično naporno.

V preteklosti je bila intervjuvanka izpostavljena tudi diskriminaciji in predsodkom, kar je predstavljalo dodatne izzive. Deležna je bila tudi psihičnega nasilja na javnem mestu v času nočnega življenja, samo zaradi spolnega izraza, brez da bi se dejansko razkrila. Nekateri transspolni ljudje menijo, da je razkritje nujno, vendar se intervjuvanka s tem ne strinja. Meni, da se ni treba razkriti vsem in da nujna po razkrivanju še poveča občutek po drugačnosti in s tem stigmo. Spolna usmerjenost in spolna identiteta sta zasebni temi, o katerih naj oseba govori, ko ona to želi in ne zaradi družbenega pritiska, da se mora razkriti. Zato bi bilo smiselno, da bi angleški termin *coming out* zamenjali s terminom *letting in*. V okoljih, v katerih pravice LGBT+ skupnosti niso spoštovane, je razkritje lahko tudi nevarno (Nakhid, Yachinta & Fu, 2022).

6. Sklepi

- Oblikovanje spolne identitete se začne že v zgodnjem otroštvu. Otroci pridobijo prvo predstavo o spolu skozi interakcije in pričakovanja staršev.
- Starši imajo močan vpliv na otrokovo razumevanje spola, pogosto s siljenjem v aktivnosti in oblačila, ki so stereotipno povezana z biološkim spolom. To lahko povzroči prve konflikte in zmedo pri otroku glede lastne spolne identitete.
- Želja po spremembi spola se lahko pojavi že v otroštvu, kot je razvidno iz intervjuvankinih izkušenj in želja, izraženih skozi igro in domišljijo.
- Konservativna družina, finančna odvisnost od staršev, psihično nasilje v šolskem okolju in strah pred negativno reakcijo so glavni dejavniki, ki zavirajo razkritje spolne identitete. Transspolne osebe se pogosto soočajo z diskriminacijo in predsodki, kar še dodatno otežuje razkritje.
- Podporno okolje, prijatelji brez predsodkov, selitev v bolj sprejemajoče urbano okolje, kjer ni več pritiskov družine, da se mora oseba vesti v skladu s svojim biološkim spolom ter podpora nevladnih organizacij pozitivno vplivajo na razkritje spolne identitete. Pomembno je, da imajo transspolne osebe varno in zaupno okolje, kjer lahko odkrito govorijo o svojih občutkih.
- Transspolne osebe se niso dolžne razkrivati, pomembno je, da do razkritja pride v okoljih, ki so varna in sprejemajoča. S tem se oseba izogne morebitni negativni reakciji in transfobiji.
- Transspolne osebe se medsebojno razlikujejo, nekatere si želijo iti v medicinsko tranzicijo, nekatere ne. Najbolj pomemben faktor je samoidentifikacija in notranje zadovoljstvo s samo_im seboj.
- Intervjuvanka je bila na splošno zadovoljna s prvo obravnavo v ambulantni za spolno zdravje, kljub precej dolgi čakalni dobi na obravnave. Raje bi imela več krajših posvetov zaradi preobremenjenosti z informacijami, do katere pride na dolgi obravnavi. Zdravnica je bila strokovna in spoštljiva, ustvarila je varen prostor.

- Tranzicija spola je dolgotrajen in naporen postopek, saj je treba iti čez veliko število obravnav. Da si lahko spremeni spolni označevalec na osebnih dokumentih, mora iti čez tri obravnave v ambulantni za spolno zdravje. Postopek medicinske tranzicije je še daljši in poteka v več korakih, kar lahko negativno vpliva na duševno zdravje transspolne osebe, ki v tem času živi v nekem vmesnem stanju med moškim in ženskim spolom.
- Transspolnost vpliva na življenjske poteke. Ko oseba še ni razkrita, ima negativen vpliv na življenjske poteke, ker oseba skriva pomemben del sebe in se posledično ne more popolnoma samoaktualizirati. Ko pa se oseba razkrije, pa lahko ima razkritje negativen vpliv na njeno izobraževanje, zaposlitev in participacijo v družbi zaradi pogosto prisotnih predsodkov okolice do transspolnih ljudi.
- Sprejemanje lastnega telesa, premagovanje kompleksov glede fizičnih značilnosti, nelagodje pri uporabi osebnih dokumentov in strah pred diskriminacijo so glavni izzivi v času tranzicije. Dolge čakalne dobe za postopke medicinske tranzicije dodatno obremenjujejo transspolne osebe.
- Podpora prijateljev, nevladnih organizacij in sprejemajočega okolja je ključna za pozitivno izkušnjo tranzicije.
- Transspolne ženske se lahko v partnerstvu srečujejo s težavo, ker jih heteroseksualni moški ne vidijo kot potencialne partnerske za resno zvezo.
- Socialno delo s transspolnimi ljudmi je premalo razvito, intervjuvanka ni imela stika s socialno delavko in tudi v literaturi ni opaziti velike povezave.

7. Predlogi

- Razviti programe in storitve, ki so posebej prilagojeni potrebam transspolnih oseb, vključno s psihološko podporo, pravnim svetovanjem in podporo pri iskanju zaposlitve. Tovrstna celostna obravnava bi pozitivno vplivala na življenjske poteke.
- Izobraževanje staršev, učiteljev in širše skupnosti o transspolnosti bi bilo koristno zato, da bi se zmanjšala stigmatizacija in povečalo razumevanje transspolnih oseb. Treba bi bilo zagotoviti, da so šole in delovna okolja inkluzivna ter podpirajo raznolikost spolnih identitet.
- Nevladne organizacije, ki izvajajo podporne skupine in varne prostore, kjer se transspolne osebe lahko svobodno izražajo in delijo svoje izkušnje, bi lahko izvajale terensko delo, s katerim bi prišle v stik z bolj skrito transspolno populacijo, ki v njihove aktivnosti (še) ne zahaja.
- Treba bi bilo raziskovati specifične izzive, s katerimi se soočajo transspolne osebe v različnih kulturnih in družbenih kontekstih v Sloveniji. S tem bi dobili široko sliko dejavnikov, ki pomembno vplivajo na kakovost življenja med razkritjem in tranzicijo ter na njun potek.
- Izvajanje študij, ki bi sledile transspolnim osebam skozi različna življenjska obdobja, s čimer bi bolje razumeli dolgotrajni učinek tranzicije na njihovo življenje.
- Raziskovati učinkovitost različnih vrst podpornih storitev in programov za transspolne osebe, da se identificirajo najboljše prakse in področja, na katerih bi bilo še potrebno izboljšanje.
- Ker je transspolnih identitet več kot le transspolni moški in transspolna ženska, ki utrjujeta spolni binarizem, bi bilo treba na osebnih dokumentih imeti tretjo možnost za vse ostale transspolne identitete, ki se s spolnim binarizmom ne morejo poistovetiti.
- Zaposliti bi bilo treba več medicinskega osebja na področju tranzicije spola, da bi skrajšali čakalne vrste, ali pa da bi Zavod za zdravstveno zavarovanje zagotovil zdravljenje v tujini, kjer se tovrstni posegi opravljajo hitreje.

- Socialno delo bi se moralo bolj aktivno vključevati v tematiko transspolnosti. To bi bilo mogoče preko posvetovalnih pogovorov, zagovorništva in socialnega dela z družino.
- Tematiko transspolnosti bi bilo treba bolj vključiti v izobraževalni proces na Fakulteti za socialno delo.

8. Literatura

- Amnesty International. (2023). *Zatiranje žensk v Iranu se nadaljuje*. Pridobljeno 18. 4. 2024 s <https://www.amnesty.si/zatiranje-zensk-iran>
- Ayisi, N., D. & Krisztina, T. (2022). Gender Roles and Gender Differences Dilemma: An Overview of Social and Biological Theories. *Journal of Gender, Culture and Society*, 2(1), 51–56. Pridobljeno 10.5.2024 s <https://al-kindipublisher.com/index.php/jgcs/article/download/3253/2869>
- Bornstein, K. (1999). *Spolni izobčenci – o moških, ženskah in nas ostalih*. Ljubljana: Založba Škuc.
- Čačinovič Vogrončič, G. (2006). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N. & Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana. Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Erickson-Schroth, L. (2014). *Trans Bodies, Trans Selves: A Resource for the Transgender Community*. Oxford: Oxford University Press.
- Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin* (EKČP). Uradni list RS, št. 33/94, MP, št. 7/94, in nasl.
- Evropski inštitut za enakost spolov (2024). *(Družbeni) spol*. Pridobljeno 15. 4. 2024 s https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1046?language_content_entity=sl
- Falck, F. & Bränström, R. (2023). The significance of structural stigma towards transgender people in health care encounters across Europe: Health care access, gender identity disclosure, and discrimination in health care as a function of national legislation and public attitudes. *BMC Public Health*, 20(1), 123–128.
- Flaker, V. & Lamovec, T. (1993). Ali v Sloveniji potrebujemo zagovorništvo? *Socialno delo*, 32 (3/4), 31-38.
- Fortin, N. C. & Moravek, B. M. (2020). Medical Transition for Gender Diverse Patients. *Current Obstetrics and Gynecology Reports* 9(4), 166–177. Pridobljeno 3. 5. 2024 s <https://link-springer-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/article/10.1007/s13669-020-00297-7>

Freedman, A., S. (1993). *Speaking of Gender Identity: Theoretical Approaches*. Pridobljeno 10.5.2024 s <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED377422.pdf>

Gao, S. (S.), Brandt, S. A., & Stults, C. B. (2023). Internalized transphobia and self-concept clarity among transgender and gender-nonconforming young adults: Characteristics, associations, and the mediating role of self-esteem. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, doi.org/10.1037/sgd0000691. Pridobljeno 4. 6. 2024 s <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fsgd0000691>

Grm, E. & Mrakovčič A. (2019). *Med modro in roza: priročnik o transspolnosti*. Ljubljana: Zavod Transfeministična iniciativa TransAkcija. Pridobljeno 15. 4. 2024 s <https://transakcija.si/wp-content/uploads/2019/11/Med-modro-in-roza-priro%C4%8Dnik-o-transspolnosti-1.pdf>

Harner, V. (2023). Epistemic Peerhood in Trans Social Work Research. *Affilia*, 38(4), 570–584.

Human Rights Campaign. (2023). *Understanding the Transgender Community*. Pridobljeno 5.5.2024 s <https://www.hrc.org/resources/understanding-the-transgender-community>

Kachel, S., Steffens, C. M. & Niedlich, C. (2016). Traditional Masculinity and Femininity: Validation of a New Scale Assessing Gender Roles. *Frontiers in psychology*, 7, e00956. Pridobljeno 10. 5. 2024 s <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2016.00956/full>

Koletnik, A., Grm, A. & Gramc, M. (2016): *Vsi spoli so resnični – transspolnost, transseksualnost in cispolna nenormativnost*. Ljubljana: Društvo informacijski center Legebitra.

Koletnik, L. J. (2019). *Vsakdanje življenje transspolnih oseb v Sloveniji: raziskovalno poročilo*. Ljubljana: Zavod Transfeministična iniciativa TransAkcija. Pridobljeno 15. 4. 2024 s https://transakcija.si/wp-content/uploads/2019/11/Vsakdanje-%C5%BEivljenje-transspolnih-oseb-v-Sloveniji-raziskovalno-poro%C4%8Dilo-2019_compressed.pdf

Kotnik, V. (2022). *Trans(spol)nost; arheologija trans/vednosti*. Ljubljana: Založba Krtina.

Lamovec, T. & Čufer, B. (1993). Oblike in razvoj zagovorništva v svetu. *Socialno delo*, 32 (3/4), 27–30.

Maliepaard, E. (2018). Disclosing Bisexuality or Coming Out? Two Different Realities for Bisexual People in The Netherlands. *Journal of bisexuality*, 18(2), 145–167. Pridobljeno 4. 5. 2024 s <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/15299716.2018.1452816?needAccess=true>

- Magalhães, M., Aparicio-García, E. M. & García-Nieto, I. (2020). Transition Trajectories: Contexts, Difficulties and Consequences Reported by Young Transgender and Non-Binary Spaniards. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17(18). Pridobljeno 30. 5. 2024 s [IJERPH | Free Full-Text | Transition Trajectories: Contexts, Difficulties and Consequences Reported by Young Transgender and Non-Binary Spaniards \(mdpi.com\)](#)
- Malpas, J., Pellicane, J., M. & Glaeser, E. (2022). Family-Based Interventions with Transgender and Gender Expansive Youth: Systematic Review and Best Practice Recommendations. *Transgender Health*, 7(1), 7–29.
- McLeod, S. (2023). Biological Theories Of Gender. Pridobljeno 10. 5. 2024 s <https://www.simplypsychology.org/gender-biology.htm>
- Mesec, B. & Rape Žiberna, T. (2023). *Kvalitativno raziskovanje v teoriji in praksi*. Ljubljana: Inštitut za razvojne in strateške analize.
- Mesec, B., Rape Žiberna, T. & Rihter, L. (ur.) (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: NAČRTOVANJE RAZISKAVE*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Meyer, I., H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674–697. <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0033-2909.129.5.674>
- Nakhid, C., Yachinta, C. & Fu, M. (2022). Letting In/ “Coming Out” – Agency and Relationship for Young Ethnic Queers in Aotearoa New Zealand on Disclosing Queerness. *LGBT+ Family: An Interdisciplinary Journal*, 18(3), 281–303. Pridobljeno 4. 5. 2024 s <https://www.tandfonline.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/epdf/10.1080/27703371.2022.2091704?needAccess=true>
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2022). Measuring Sex and Gender Identity. V N. Bates, M. Chin, & T. Becker (ur.), *Measuring Sex, Gender Identity, and Sexual Orientation* (str. 103 – 138). Washington, DC: The National Academies Press.
- National Center for Transgender Equality. (2023). *Supporting the Transgender People in Your Life: A Guide to Being a Good Ally*. Pridobljeno 8. 6. 2024 s <https://transequality.org/issues/resources/supporting-the-transgender-people-in-your-life-a-guide-to-being-a-good-ally>
- Nova Scotia Health Authority. (2024). *Navigating Trans and Gender-diverse Health Care*. Pridobljeno 28. 5. 2024 s <https://library.nshealth.ca/TransGenderDiverse/LegalTransition>

Ozturk, B., M. & Tatli, A. (2015). Gender identity inclusion in the workplace: broadening diversity management research and practice through the case of transgender employees in the UK. *The International Journal of Human Resource Management*, 27(8). Pridobljeno 30. 5. 2024 s <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09585192.2015.1042902>

Perger, N. (2021). Izkušnje transspolnih oseb s postopkom medicinske tranzicije. V M. Ignjatović, A. Kanjuo, Mrčela, & R. Kuhar (ur.). *Pandemična družba*. Zbornik prispevkov, Slovensko sociološko srečanje. Ljubljana: Slovensko sociološko društvo. Pridobljeno 15. 4. 2024 s <https://www.sociolosko-drustvo.si/wp-content/uploads/2021/09/SSD-ZBORNIK-PRISPEVKOV-21-WEB-OK.pdf>

Plahutnik Baloh, B. (2022). *Medicinska tranzicija v Sloveniji*. Ljubljana: Društvo Kvartir. Pridobljeno 17. 4. 2024 s <https://kvartir.org/medicinska-tranzicija-v-sloveniji/>

Podreka, J., Smrdelj, R. & Kuhar, R. (2017). *Sprejemanje z zadržkom: LGBT ljudje v Sloveniji* (raziskovalno poročilo). Call it hate. Pridobljeno 4. 5. 2024 s <https://legebitra.si/wp-content/uploads/2023/10/2017-Sprejemanje-z-zadrzkom-LGBT-ljudje-v-Sloveniji.pdf>

Remec, L., A. (2022). *O interspolnosti*. Društvo DIH. Pridobljeno 17. 4. s <https://www.dih.si/novice/2022/o-interspolnosti>

Štajnpihler Božič, T., Zadavec, M. & Mišič, L. (ur.) (2017). *Uveljavljanje pravice do pravnega priznavanja spola v Sloveniji*. Pridobljeno 28. 4. 2024 s <https://www.pf.uni-lj.si/media/uppps.-.koncno.besedilo.pdf>

Ule, M. & Kuhar, M. (2011). *Mladi, družina, starševstvo : spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M. (2014). Spremembe vsakdanjega življenja in življenjskih potekov v sodobnih globaliziranih družbah. *Teorija in praksa*, 51, posebna številka, 309–327.

Valentine-French, S. & Lally, M. (2023). *Module 4: What are the Theories for Gender Identity? Case Study: Disney Princess Culture*. Pridobljeno 28. 5. 2024 s <https://clc.pressbooks.pub/gender/chapter/module-4-developing-gender-identity/>

Varbeek, J., A., M., Hommes, A., M., Stutterheim, E., S., van Lankveld M., D., J., J. & Bos, R., E., A. (2020). Experiences with stigmatization among transgender individuals after transition: A qualitative study in the Netherlands. *International Journal of Transgender Health*, 21(2), 220–233.

Vendramin, V. & Šribar, R. (2010). Spol v raziskovanju: od binarizma in homogenosti h kompleksnosti. *Družboslovne razprave*, 26(64), 25–43.

White Hughto, M., J., Reisner L., S. & Pachankis, E., J. (2016). Transgender Stigma and Health: A Critical Review of Stigma Determinants, Mechanisms, and Interventions. *Social Science and Medicine* (142), 222–231.

Wilson, C. & Carioala, A. L. (2019). LGBTQI+ Youth and Mental Health: A Systematic Review of Qualitative Research. *Adolescent Research Review* 5, 187–211.

Zagovornik načela enakosti Republike Slovenije. (2021). *Posebno poročilo: Položaj transspolnih ljudi v postopkih medicinske potrditve spolne identitete in pravnega priznanja spola v Sloveniji*. Ljubljana: Zagovornik načela enakosti Republike Slovenije.

Zagovornik načela enakosti Republike Slovenije. (2020). *Posebno poročilo: Položaj interpolnih ljudi v postopkih medicinske potrditve spolne identitete in pravnega priznanja spola v Sloveniji*. Ljubljana: Zagovornik načela enakosti Republike Slovenije.

Zakon o matičnem registru (ZMatR). (2003). Ur. l. RS, št. 11/11.

Zavod Transakcija. (2021). *Coming out zin*. Zavod Transakcija. Pridobljeno 4. 5. 2024 s https://transakcija.si/wp-content/uploads/2021/09/Coming-out-zin-2021_Spletna-izdaja.pdf

9. Priloge

9.1. Vodilo za intervju

1. Otroštvo (vrtec, OŠ)

1. Kdaj si se prvič zavedala svojega spola?
2. Kakšen otrok si bila? S čim si se rada igrala, kaj si rada počela? Si že takrat vedela, da si transspolna ženska? Če ja, na kakšen način si to občutila in kakšne občutke si imela ob tem? Si komu povedala?
3. Kakšen je bil vpliv zgodnje socializacije in družbenih norm, ki veljajo za oba spola? Kako si se ob tem počutila? Kaj si takrat razmišljala? Kako si se počutila glede družbenih norm, ki veljajo za fante?
4. Kdo so bile osebe, ki so ti bile v otroštvu blizu in ki si jim zaupala?
5. Kakšen odnos si imela z bratom dvojčkom? Ali sta bila zelo različna otroka?
6. Kako sta vrtec in osnovna šola vplivala na oblikovanje spolne identitete?
7. Kako bi opisala svoje duševno zdravje takrat (vrtec, oš)?

2. Adolescenca (srednja šola)

1. Kdo so bile tvoje podporne osebe? (sošolci, prijatelji, znanci, sorodniki)?
2. Kdaj si se razkrila kot homoseksualen moški? Kako si se takrat počutila?
3. Kateri so bili takrat podporni dejavniki pri razkritju in kateri so bili zaviralni dejavniki?
4. Ali je razkritje homoseksualnosti vplivalo na odnose z družino, prijatelji, znanci? Na kakšen način, kako se je to kazalo? Opiši kakšno pozitivno in negativno situacijo.
5. Si že takrat vedela, da si transspolna oseba? Če ja, kako si se ob tem počutila? Zakaj si to skrivala?
6. Kako varno si se počutila glede izražanja spolne identitete in spolne usmerjenosti na srednji šoli? Kako se je to kazalo?

7. Ali so zunanji dejavniki vplivali na oblikovanje spolne identitete (mediji, revije, družbene norme...)

8. Kakšno je bilo tvoje duševno zdravje v sredni šoli?

9. Kako si se v času pubertete soočala z družbenimi pričakovanji za moški spol? Kakšen odnos si imela do družbenih pričakovanj za ženski spol?

10. Si bila kdaj žrtev diskriminacije zaradi spolne usmerjenosti v šoli, med sovrstniki, v zdravstvu, v institucijah?

3. Obdobje mladosti (fakulteta, prvo študentsko delo)

1. Kakšen je bil prehod v Ljubljano? Kakšna občutja si imela med prehodom iz srednje šole na fakulteto?

2. Kako je prehod vplival na socializacijo, duševno zdravje, izraz spolne identitete?

3. Kako odprto si se počutila glede izražanja spolne identitete in spolne usmerjenosti v akademskem okolju? Kako si se počutila glede tega na splošno v Ljubljani?

4. Kako si se počutila, ko si se za vikende vračala domov v ruralno okolje?

5. Kakšno je bilo tvoje duševno zdravje v času izobraževanja?

6. Si bila kdaj žrtev diskriminacije zaradi spolne identitete in/ali spolne usmerjenosti?

7. Si imela težave pri iskanju študentskega dela? Kako si izražala spolno identiteto med opravljanjem študentskega dela?

4. Tranzicija

1. Kdaj je bil tisti ključni trenutek, ko si se odločila, da se razkriješ kot transspolna oseba in začneš socialno tranzicijo?

2. Kateri so bili podporni in kateri zaviralni dejavniki?

3. Komu si se najprej zaupala? Zakaj? Kako si se ob tem počutila? Kakšen je bil odziv osebe ob tem?

4. Kaj ti pomeni socialna tranzicija?

5. Kaj zate pomeni biti ženska? Kako izražaš ženstvenost? Ali pri tem upoštevaš družbene norme, ki veljajo za ženski spol?
6. Ali si razkrita samo pred krogom ljudi, ki jim zaupaš ali si tudi pred drugimi (npr. ko spoznavaš nove ljudi, pred znanci, sošolci, sodelavci?)
7. Kaj zavira razkritje pred družino? Kakšen odnos imaš z ožjo in širšo družino?
8. Kako se soočaš z družbenimi pričakovanji glede svojega biološkega spola s strani družine?
9. Kako socialna tranzicija vpliva na tvoje ljubezensko življenje?
10. Kako si seznanjena z nevladnimi organizacijami na področju transspolnosti? Ali jih poznaš, si z njimi v stiku, sodeluješ z njimi ali ne? V kakšno oporo so ti?
11. Si bila kdaj žrtev diskriminacije zaradi spolne identitete?

5. Po prvi obravnavi za spremembo spola

1. Kje je potekal sestanek? Kakšen je protokol, da lahko prideš na obravnavo?
2. Kakšni občutki si doživljala pred, med in po obravnavi?
3. Kako je sestanek potekal? Kako dolgo je trajal in kakšna vprašanja so ti postavili?
4. Ali je bil zdravnik/ca dovolj strokoven/a? Je ustvaril/a varen prostor?
5. Katere dele obravnave bi opisala kot pozitivne in katere kot negativne?
6. Kaj bi lahko bilo pri obravnavi po tvojem mnenju boljše?
7. Si se odločila, da boš šla v medicinsko tranzicijo? Zakaj si se tako odločila?
8. Kakšni so tvoji strahovi glede prihodnosti?
9. Kakšna pričakovanja imaš glede prihodnosti?

9.2. Prepis intervjujev in izbor izjav

Otroštvo (vrtec, OŠ) - intervju A

T: Kdaj si se prvič zavedala svojega spola?

B: Ko si otrok itak nimaš neke ideje, kaj je spol, ker o tem ne razmišljaš. /(A1) Šele /ko ti starši rečejo, da moreš met npr. kratke lase, se oblačit moško, ker si moški in tako more biti, dobiš neko prvo predstavo. In pol ko vidiš, da majo vse punce dolge lase, so oblečene v roza in da smo povsod ločeni na dvoje/(A2) /Nimaš neke izbire, si pol misliš okej, pol pa že, ker si odvisen od njih in slediš temu, kar ti oni rečejo, ker si otrok in tvoj glas nima neke teže./(A3)

T: Kakšen otrok si bila? S čim si se rada igrala, kaj si rada počela?

B: Rada sem mela barbike, igre z makeup-om, firiziranjem... S teto sva mele velikokrat "fashion show", jaz sem se oblekla v njene obleke, petke in pol me je ocenjevala kak dobro hodim /(A4) (smeh). /Rada sem hodila na obisk k teti, ker sem bila na njo zelo navezana/(A5)

T: Si bila kdaj prisiljena v bolj fantovske aktivnosti kot otrok?

B: V petem razredu so me starši silili, da igram nogomet. Večina fantov moje starosti je takrat igrala nogomet in so še mene vpisali /(A6). Sem bila dosti močen otrok, tako, da so me silili, da se športam, da bi izgubila težo/(A7). Sovražila sem nogomet in šport, ker so me silili. Hodila sem tudi na košarko in je nisem marala /(A8), drugih hobijev pa nisem mela.

T: Si že takrat vedela, da si transspolna ženska? Če ja, na kakšen način si to občutila in kakšne občutke si imela ob tem? Si komu povedala?

B: Spomnim se, da /sem imela željo, da bi bila punca, tako da na nek način sem že takrat vedela ja, Dejansko, sem se počutila bolj kot ženska ves čas (A9). Ni se mi zdelo fer, nisem vedla, kaj se dogaja z mano, hotela sem bit tako svoje sošolke, sem se tut bolj družila s puncami (A10). Nisem nobenemu povedala, ker sem odraščala v ruralnem okolju (A11) pa še /komunikacija doma je bila precej grozna, vladala je taka nasilna komunikacija med starši (A12). Nismo se nikoli pogovarjal o takih temah, so bile tabu teme(A13).

T: Kakšen je bil vpliv zgodnje socializacije in družbenih norm, ki veljajo za oba spola? Kako si se ob tem počutila? Kaj si takrat razmišljala? Kako si se počutila glede družbenih norm, ki veljajo za fante?

B: Zdele so se mi brezvezne, nisem se znala poistovetiti, ker je bilo vse ravno kontra, kar si želim. Vse se ti zdi nepravilno (A14), igraš neko vlogo(A15). Večkrat sem za rojstni dan vpihnila svečke in si želela, da bi se zbudila kot punca (A16). Spomnim se, da sem kot otrok imela barbike, grad, kočijo, teta in mami sta mi to kupovali (A17). Po moje tudi zato, ker sem bla trmasta, sem jokala in so mi kupili, da bom nehala.

T: Kdo so bile osebe, ki so ti bile v otroštvu blizu in ki si jim zaupala?

B: Najbolj blizu sta mi bili takrat teta iz Švice in pa botrca. Ampak se jima nikoli nisem zaupala glede spolne identitete (A18) .

T: Kakšen odnos si imela z bratom dvojčkom? Ali sta bila zelo različna otroka?

B: Imela sva normalen odnos, kreganje, konkurenčnost. Kot dvojček si moreš vse delit. /Šlo mi je na živce, ker so naju isto oblačili (A19) in že kot otrok hočeš met svojo identiteto (A20). Starši so me oblačili, tak da /sem bila oblečena fantovsko skozi celo otroštvo(A21)

T: Kako sta vrtec in osnovna šola vplivala na oblikovanje spolne identitete?

B: Ko je bila ločena športna mi je bilo dosti neprijetno (A22), ampak ne toliko kot v sredni. /Fantje so dosti seksualizirali punce, jaz tega nisem počela (A23). Fantje so me opredelil kot geja (A24) in pol /so se norčeval, izvajali so verbalno nasilje nad mano (A25). Takrat sem zanikala vse to, da sem se ščitila (A26), ker /bit gej je bilo v tistem času in okolju neki negativnega in

nezaželenega (A27). Se pretvarjaš, ker hočeš čim manj izstopat in biti kot ostali (A28). To je pač obrambni mehanizem, da preživiš v okolju, ki te napada (A29). Nimam lepih spominov na osnovno šolo (A30) ampak /ni pa bilo tak hudo, kot bi lahko bilo (A31), npr. fizičnega nasilja nisem doživljala (A32). Sej /tudi psihično nasilje je naporno, ampak ni pa bilo tak naporno, da bi imela zdaj neke hude posledice na psihi ali kaj podobnega. (A33)

T: Kako bi opisala svoje duševno zdravje takrat (vrtec, oš)?

B: Bi rekla, da /je bilo še kar stabilno (A34), ampak /sem imela težave z debelostjo, ker sem hotela negativna čustva potlačiti s hrano (A35). Nisem bila zelo depresivna (A36), /sem pa bila kdaj žalostna (A37), ker sem se počutila nesprejeto v osnovni šoli (A38) /zaradi fantov, ki so govoril, da sem gej (A39) ali pa ženska (A40) in pol /so me določeni sošolci tudi "šlatali" na isti način kot ostale punce (A41). Večino sem mal potlačila (A42). Mi je pa vseeno dalo neko zadovoljstvo, da so me videli kot ženska (A43). Takrat je bil popularen tumblr, ki je mal romantiziral depresijo (A44). Tudi druge sošolke so imele takrat težave z depresijo (A45), ker smo bili v takih letih (A46) in v takem okolju (A47).

2. Adolescenca (srednja šola) – intervju B

T: Kdo so bile tvoje podpirne osebe v času srednje šole? (sošolci, prijatelji, znanci, sorodniki)?

B: Najboljša prijateljica je bila ena punca iz mojega domačega kraja (B1), v srednji šoli itak spoznaš velik ljudi in si razširiš socialni krog (B2). Pa botra in teta sta mi bili zelo blizu že od majhnega (B3). Družina pa res ne (B4), sploh v srednji šoli se z bratom nisva neki družila, sva se dosti oddaljila. (B5)

T: Kdaj si se razkrila kot homoseksualen moški? Kako si se takrat počutila?

B: Dejansko /ni bilo konkretnega "outinga" (B6), ker mi to predstavlja nek nepotreben napor (B7) in spravljanje v zadrego (B8), ker je zelo stresno (B9), sploh /ko si odvisen finančno od staršev (B10), si res nočeš nakopat slabih odnosov (B11). Niti se nisem nikoli počutila kot gej moški (B12), privlačili so me moški (B13), v sebi pa sem od vedno čutila, da sem ženska (B14). Ni bilo smiselno, da se "outam" kot nekaj kar dejansko nisem, čeprav me družba vidi tako (B15). Moje spolno življenje je moja stvar, ki je zelo intimna (B16). Na sploh so me bolj privlačili heteroseksualni moški, nikoli mi niso bili zares privlačni homoseksualni moški (B17).

T: si takrat začutila pritisk družine v smislu kdaj boš v heteroseksualnem razmerju?

B: Na družinskih srečanjih so me spraševali kdaj bom mela punco, otroke pač te klasične stvari (B18) Mi je šlo to na živce, pač tak poseg v osebno življenje (B19) s strani ljudi, ki jih vidiš ravno parkrat na leto (B20). Vidijo samo to možnost, da si "straght", ker je to "normalno" (B21). Takrat sem rekla neki v smislu "bo že enkrat", ker kaj pa naj bi drugega rekla (B22). Bilo mi je vseeno kako me vidijo drugi (B23), na konec koncev je važno, da si sam s sabo zadovoljen (B24). Kljub temu pa mi ni bilo tako vseeno, da bi širši družini šla razlagati svoje osebne stvari glede spola ali spolne usmerjenosti. (B25)

T: kako pa si se takrat spopadala s potlačenimi občutki, da si transpolna ženska?

B: Mal /sem potlačila z žuranjem, druženjem, substancami, da sem pozabila oz. sem ignorirala notranje občutke, da sem trans (B26). Nisem se bila še pripravljena soočiti s tem (B27). Sem imela obdobje, ko nisem hotela masturbirati, ker sem videla penis kot nekaj napačnega, nekaj kar ni del mene (B28). Je bil nek boj, da sem se za silo sprejela. Šele s časoma sem se začela nekako sprejemati (B29). In pol /s časoma sem se odločila, da si ne bom odrekla orgazmov, sam zato ker sem v napačnem telesu (B30). Počutila sem se ne izpopolnjeno, ker sem se pretvarjala, da sem nekaj kar nisem (B31). Realno sem hotela samo pozabit, /dala sem fokus na druge stvari in ne na to (B32). In pol nekaj gre življenje naprej, brez da bi se karkoli spremenilo (B33).

T: Si se pa družbi vseeno kazala kot homoseksualni moški? Kateri so bili takrat podporni dejavniki pri razkritju in kateri so bili zaviralni dejavniki?

B: ja, na začetku me je bilo sram, ker je bilo to neki negativnega (B34). Zato na začetku nisem delila s prijatelji skoraj nič glede svojega ljubezenskega ali spolnega življenja (B35). Potem sem pa bila v taki družbi (B36), kjer je bilo to sprejeto (B37) in sem se s prijateljicami že lahko pogovarjala o tem (B38). Ne maram outtanja, ker je to povezano z nekim izpostavljanjem (B39). Mi gre na živce, ker če si straight ne rabiš nikol nobenmu povedat, zakaj morem potem jaz povedat, da sem gej ali trans (B40). To je sam nek družbeni konstrukt (B41). Naj vsak živi tako kot je in to je to. /Ne vidim smisla, da se ljudje vtikujemo v tujo spolno identiteto ali spolno usmerjenost in silimo ljudi, da delijo take intimne stvari, samo zato, ker odstopa od "normalne" (B42). Oseba naj deli to, ko želi, da osebe poznajo njeno osebno zgodbo, ne pa, ker družba pričakuje, da se razkrije (B43).

T: Ali je razkritje homoseksualnosti vplivalo na odnose z družino, prijatelji, znanci? Na kakšen način, kako se je to kazalo?

B: Z znanci, prijatelji nikoli, ker sem bila v takem okolju, da ni bilo nikoli težav (B43). Doma pa majo negativno mnenje glede teh stvari, zato nisem nikoli nič rekla. (B44)

T: Zakaj si potlačila, da si transspolna oseba?

B: Skrivala sem, ker še nisem bila pripravljena iti v proces tranzicije, zaradi domačih (B45). Strah me je bilo (B46), sklepala sem, da me ne bodo sprejeli, da bo negativna reakcija (B47). Ker sem živela doma, nisem hotela slabih odnosov (B48). S starši nisem imela nekih dobrih odnosov, da bi jim lahko to zaupala (B49). Pred prijatelji pa ne vem, strah me je bilo (B50), lažje mi je bilo skrivati ta del sebe (B51), verjetno se tudi jaz takrat nisem bila zares pripravljena soočiti s tem (B52).

T: Kako varno si se počutila glede izražanja spolne identitete in spolne usmerjenosti na srednji šoli? Kako se je to kazalo?

B: V svojem mehurčku sem se počutila varno (B53), izven tega pa ne, ker sem vedla, da bi bila deležna zaničevanja in norčevanja (B54). Moja oblačila so bila bolj ženska (B55), ampak /nisem želela preveč izstopati (B56), sem se pa oblačila bolj alternativno, bolj po svoje. /Nisem nosila zelo veliko make-upa, razen obrvi (B57), ampak druga nič kej konkretno. Oblačila sem se bolj nebinarno (B58), ker se nisem hotela opredeliti (B59). Ker se nisem počutila kot moški (B60), kot ženska pa se tudi nisem hotela izražati (B61).

T: Ali so zunanji dejavniki vplivali na oblikovanje spolne identitete (mediji, revije, družbene norme...)

B: Ko gledaš tv, se lahko poistovetiš s kako osebo, ki je tut queer ali pa te ta oseba navdihne. /Eno youtuberko sem gledala iz Švice, ki je trans. Mi je predstavljala neki, kar jaz hočem bit. Ona je šla čez tranzicijo in jaz sem bila tak "ja, to bi jaz rada udejanjila kmalu" (B62). Ampak življenje gre in ti potlačiš ene stvari, in kar naenkrat si star 24 in še kar nisi nič naredil glede tega (B63). Težko je, to ni taka vsakdanja stvar, da si trans (B64), zato sem sam prelagala to na neko bližnjo prihodnost, ki pol ni bila tak bližnja, kot bi si želela (B65). Zdaj mi je žal za nazaj, ker bi lahko že bila v medicinski tranziciji ali celo čez njo (B66). Ampak vsak človek ma svojo časovnico, svojo pot in nima veze kdaj se razkriješ. Življenje ma svoje ovire in ti pač probaš delat v življenju čim boljše kolikor lahko (B67). Takrat sem se bolj podala v nebinarnost, da sem se izognila definiranju, to mi je bilo takrat všeč. Je bilo neko vmesno obdobje (B68). Mi je pa bilo vseeno kako me drugi vidijo, že od nekdaj.

T: Kakšno je bilo tvoje duševno zdravje v srednji šoli?

B: Precej slabo, me je kar zadela depresija (B69). Sem imela tut samomorilne misli. (B70) čutila sem, da sem ženska in to me je nekako razžiralo od znotraj (B71), je bilo težko, ker sem bila vseeno navzven moški (B72). Pomagalo mi je, da sem zelo shujšala (B73), ker sem veliko žurala in zelo malo jedla na splošno, takrat res nisem zdravo živela (B74). Sem se boljše počutila, ko

sem bila bolj suha. Ker sem shujšala 40kg v enem letu in sem se počutila lepšo, ker je bolj družbeno sprejemljivo, če si suh, biti suh je nek ideal, ki ga vsi lovimo (B75).

T: Kako si se v času pubertete soočala z družbenimi pričakovanji za moški spol?

B: Težko mi je bilo, ker nisem mogla izpopolnit pričakovanj glede moškega spola (B76).

/Izjemno so mi šla na živce moška opravila, v katera so me silili doma. Npr. košenje trave, gradbena dela in druga podobna fizična dela, ker pač sem bila moški (B77). Z bratom sva mogla pomagat pri postavljanju brunarice, ni mi bilo fajn, nisem želela tega (B78). Ko je moja sestrična hotela splezat na lojtro, da bi pomagala pri delu na strehi, je bil dedi tak "ne, pazi, ker boš padla." Jaz pa, ker sem bila moški, pa sem mogla, čeprav bi tudi lahko padla (B79). To se mi je zdelo skrajno nepravilno, ker jaz nisem tega hotela delati pa sem bila prisiljena, samo zato ker sem rojena kot moški (B80). Ona pa je želela pomagati, pa njena pomoč ni bila zaželena, ker je ženska (B81).

T: si bila kdaj žrtev diskriminacije in nasilja v času srednje šole?

B: ja sem bila, so me klicali pederčina, sploh s strani triletnih programov moje srednje šole. Ali pa na vlaku, sem bila velikokrat deležna nekih opazk (B82). Nisem si neki gnala k srcu, ampak ni pa ti fajn, valda. /Ni pa bilo neke diskriminacije ali pa krivice (B83). Mogoče, ko sem zgledala bolj alternativno sem čutila neko distanco s strani profesorjev (B84). Spomnim se, ko sem se pobarvala nazaj iz blond las na naravno, mi je rekla ena izmed profesoric, da kul, da sem se pobarvala nazaj, ker nočem vedeti, kaj si je prej o men mislila (B85)(smeh). Pa profesorica za prakso nama je s sošolko težila, ker sva imeli pirsinge (B86), in /je rekla sošolki sošolki, da ni ženstveno, da imaš pirsinge. (B87) Imeli sva prakso v hotelu in tam so bili pirsingi in to, da si alternativen, nezaželeno. Ker tam se pričakuje, da si basic oziroma normalen, da ne izstopaš. /Sovražila sem moške uniforme na praksi, počutila sem se zelo neprijetno v njih (B88).

3. Obdobje mladosti (fakulteta, prvo študentsko delo)

T: Kakšen je bil prehod iz Celja v Ljubljano? Kakšna občutja si imela med prehodom iz srednje šole na fakulteto?

B: Je bila neka osvoboditev, ker greš iz konservativnega okolja v novo odprto, tolerantno okolje (C1). Lažje sem zadihala in se nehala obremenjevati z mnenjem okolice, ker tukaj nisem več tako izstopala (C2). Ko sem bila v domačih krajih sem se vedla bolj primerno svojemu biološkemu spolu, ker se to pričakuje (C3). Tukaj pa sem ob ljudeh, ki me podpirajo, si lahko to kar si in da se ne rabiš pretvarjat (C4). Tudi v srednji šoli sem bila v odprti družbi, sam vseeno je bolj miselno zaprto, pogledi so drugačni, bolj konservativni, odklonilni do drugačnosti (C5). V mestu si tut bolj anonimen, ljudje se brigajo zase (C6). Redkeje se ozirajo za nekom, v smislu kako je oseba oblečena. Se tut tukaj najdejo kaki posamezniki z opazkami, ampak je to veliko bolj redko kakor v manjšem mestu ali pa v mojem rojstnem kraju (C7).

T: Kako je prehod vplival na socializacijo, duševno zdravje, izraz spolne identitete?

B: Začela sem živeti s prijatelji in se odmaknila od staršev, tako da je bila socializacija boljša, bolj kvalitetna (C8). Doma sem se tudi dosti družila, ker nisem hotela bit doma in sem bežala od doma na tak način. /V Ljubljani pa sem se počutila bolj svobodno (C9), rada sem tut sam bila doma, ker je bilo bolj sproščeno doma, ker mi v novem domu ni nihče težil. /Na duševno zdravje je dobro vplivalo že to da sem šla iz domačega okolja, ker je doma dosti kreganja, spodnašanja, teženja, sprenevedanja (C10). Kar se tega tiče je tukaj veliko boljše. Živelam sem s prijatelji, /njim se lažje odpreš, jim zaupaš in preko osebnih pogovorov tudi raziskuješ kdo si (C11). Počutila sem se kot da zapiram eno poglavje in odpiram novega (C12). Ker ni bilo več pritiskov kako se morem vesti, pa pritiskov glede biološkega spola, sem se s časoma končno outtala (C13).

Drugače je, če si vsak dan obkrožen z ljudmi, ki so glede tega odprti in nimajo predsodkov kot naši starši in te starejše generacije (C14). Šele takrat se lahko res poglobiš vase, ker vse zavore

spustijo in si lahko to kar si (C15). Ko se osvobodiš, pridobiš samozavest, samopodoba se ti izboljša, dobiš voljo do življenja (C16). Kljub temu pa outing prinaša neke nove skrbi (C17) itak, ampak tako pač je.

T: Kako odprto si se počutila glede izražanja spolne identitete in spolne usmerjenosti v akademskem okolju? Kako si se počutila glede tega na splošno v Ljubljani?

B: Na faksu so dosti odprti, /pri meni se je razkrivanje začelo šele, ko sem faks naredila (C18), takrat sem najprej začela uporabljati ženske zaimke (C19). Med faksom ni še bilo outinga, tak da sem na faksu pretvarjala, da sem Boris, čeprav bi me verjetno v redu sprejeli, ker je filofaks dosti odprt glede takih tem. /Na začetku maš neke strahove, da te bo folk zahejtu zaradi outtinga, da bodo mel predsodke in podobno (C20) Nisi tak sproščen, da bi govoril o teh tematikah kar z vsemi ljudmi (C21).

T: Kako si se počutila, ko si se za vikende vračala domov v ruralno okolje?

B: Čutila sem tesnobo, ker sem bila zopet v okolju, kjer se nisem že dolgo počutila prijetno (C22). Doma sem se vedla kot prej, sem se pretvarjala, da je vse kot prej (C23). Že iz srednje šole se vleče, da sem drugačna od sovrstnikov, po mojem mnenju je vsaj mami tut vedla, da sem bila gej, ampak si nista hotela priznati starša. Sama dva tudi nikoli nista začela te teme z mano (C24). Oba sta bolj konservativna (C25) in ja. /So bile kdaj kake negativne opazke, ko sem mela nalakirane nohte (C26) je rekla mami da to je "pedersko", kljub temu da sem ji velikokrat že rekla, da naj ne uporablja tega izraza. Domov sem prihajala zelo redko, enkrat na mesec in pa če smo imeli kake družinske zadeve, katerih sem se morala udeležiti (C28). Vedno pred odhodom domov sem imela tak čuden občutek v sebi (C29).

T: Kakšno je bilo tvoje duševno zdravje v času univerzitetnega izobraževanja?

Je bilo bolj stabilno (C30), se je izboljšalo do te mere, da nisem več razmišljala o samomoru (C31). V srednji šoli je bilo tega občutka več, ker so bile manjše možnosti, da bom kdaj to, kar si želim biti (C32). Ni pa bilo tak stabilno kot bi si želela. Sem še imela socialno anksioznost kot prej, še vedno so bila depresivna obdobja prisotna (C33). Ampak me je gnalo naprej to, da je zdaj neka možnost, da končno postanem to, kar sem (C34).

T: Si bila kdaj žrtev diskriminacije zaradi spolne identitete in/ali spolne usmerjenosti?

Bolj so bile kake opazke, diskriminacije od profesorjev ni bilo, nisem se počutila manjvredno. Spomnim se, /ko sem enkrat hodila proti Mercatorju in mi je nekdo rekel, da sem peder (C35). Pa enkrat so mi neki mladi fanti, /ko sem bila ful fino oblečena in sva hodile proti Metelkovi s prijateljico, se ne spomnim čisto točno kaj so rekli, bile so neke žaljive opazke, (C36) ampak /je prijateljica pol se hotela skregat z njimi, se je postavila za mene (C37). Aja pa še enkrat, /ko smo šli iz partija na Metelkovi in sta dva migranta bila neki slabe volje in se je en migrant začel v mene spuščat in se je hotel spravit na mene ampak je prišel pol redar in jih pregнал stran (C38). Pa tut drug migrant mu je reku, da naj neha oz. ga je spravljal stran. /Nisem pa takrat dobro razumela, kaj ga je takrat zmotilo. Lahko predvidevam, da moj makeup in obleke, ker nisva s prijateljico dobesedno nič takega počele, sam sedela sva tam in kadile cigaret (C39). Metelkova je bila včasih bolj varen prostor za LGBT+ skupnost, kot pa je sedaj, se mi zdi. Je pa zanimivo, da /se vedno moški, vsaj v mojem primeru, spravljajo z opazkami nad LGBT+ skupnost (C40), verjetno se počutijo, da je njihova moškost ogrožena (smeh).

T: Kako si izražala spolno identiteto med opravljanjem študentskega dela?

B: Takrat sem se pač pretvarjala (C41), nočeš se izpostavljat, sploh v takem okolju, ki je ne sprejemajoče (C42), ne upaš se izpostavljat, ker te je strah (C43). Jaz sem bila tam zato, da sem služila denar in to je bilo to (C44). Mi je pa dosti pomagalo, ko sem delala v eni izmed trgovin z oblačili, kjer je ekipa dosti barvita, raznolika in sem se počutila bolj lagodno, da ni nobenega obsojanja, lahko sem pokazala svoje ženske attribute (C45), še vedno pa /nisem uporabljala

ženskih zaimkov (C46). Jaz sem delala na moškem oddelku, ker si obdan z moškimi, je bilo težko, ker tipi pa "toxic masculinity", se počutijo kar nelagodno če je nek ženstven tip zraven njih. Nisem uporabljala ženskih zaimkov, /vem da so ljudje vedeli, da sem biološko moški (C47, /zato nisem hotela neke zmede narediti ali pa se podat v kako neprijetno situacijo (C48).

4. Tranzicija

T: Kdaj je bil tisti ključni trenutek, ko si se odločila, da se razkriješ kot transspolna oseba in začneš socialno tranzicijo?

B: Razkritje je bilo s Karemen, ki je moja najboljša prijateljica že od srednje šole (D1), in potem sem rabila še časa, da sem se še razkrila drugim bližnjim prijateljem (D2). V enem letu se je realiziralo, je pa še vedno ostalo v krogu prijateljic (D3). Po temeljitnem premisleku sem si rekla, da ji bom povedala (D4). V enem trenutku med premišljevanjem sem si rekla, to je to, podala se bom na to pot (D5). Podporno okolje je pozitivno vplivalo name. Varen prostor vedno pomaga, zelo je pomembno, da ma oseba neko varno, zaupno in sprejemajoče okolje, brez tega bi težko to udejanjila in sem zelo hvaležna, da imam okoli sebe takšne ljudi. Ljudje smo socialna bitja in rabimo to (D6). Počasi se je začela potem socialna tranzicija (D7).

T: Kateri so bili podporni in kateri zaviralni dejavniki?

Podporni so bili, /da me čas preganja, da sem stara 23 let in da je skrajni čas (D8). Časovnica je individualna, vsaka transspolna oseba začuti, da je pravi čas drugače (D9). Podporni dejavnik je bilo tudi samo okolje, ki me je sprejelo (D10). /Med epidemijo sem bila veliko doma in sem nazadovala glede tega, na nek način obupala, ignorirala željo (D11). Po koncu epidemije pa sem doživela nek naval energije, ko je šlo življenje nazaj v normalne tirnice. Imela sem občutek, da naredim to zdaj ali nikoli (D12). O zaviralnih pa sem že prej veliko govorila, /najbolj konservativna družina (D13), strah pred reakcijo okolice (D14), strah pred neznanim, ko ne veš kaj vse bo tranzicija prinesla (D15). Čeprav si tega zelo želiš, veš, da za vsako rešitvijo lahko pride potem nova težava (D16).

T: Komu si se najprej zaupala? Zakaj? Kako si se ob tem počutila? Kakšen je bil odziv osebe ob tem?

B: Karmen, ker je moja najboljša prijateljica, ki ji največ zaupam. Jaz sem zelo zavlačevala, sem čakala na pravi moment in ja, pol sem se en dan odločila. /Je bilo zelo čustveno (D17) sva se tudi jokali (D18), potem sem čutila olajšanje (D19). Njena reakcija je bila sprejemajoča, me je podprla pri tem (D20)). Sem bila zadovoljna z reakcijo, ki sem jo tudi pričakovala, ker jo dobro poznam (D21). Ko sem se razkrila še ostalim prijateljem, sem prav tako dobila njihovo podporo (D22). Bilo je boljše, kot sem si predstavljala (D23).

T: Kaj ti pomeni socialna tranzicija?

Začela sem jo z nošenjem oblek, že iz srednje šole to izhaja, ker se nisem hotela opredeliti kot noben spol (D24). Zdaj pa (cross dressing, kake oblekice, crop topi in druga ženska oblačila, ki jih kombiniram z nebinarnimi oblekami (D25). Z imenom sem še vedno na začetku. Težko si je izbrati novo ime, ne morem se odločiti (D26). Imam več imen, ki so mi lepa (D27). Ime bi najprej preizkusila, da vidim, če mi odgovarja (D28), sem še v procesu odločanja (D29). Sprejela sem svoje ženske značilnosti, da se obnašam bolj nežno, zapeljivo (D30). Itak nikoli nisem bila neka moška oseba, nisem se obnašala, govorila ali oblačila moško (D31). Končno ne čutim več nekih zavor, kot sem jih nekoč. Počutim se bolj svobodno kot sem se kadarkoli prej (D32) čutim, da osebno rastem (D33) in /na splošno se počutim boljše (D34).

T: Ali pri tem upoštevaš družbene norme, ki veljajo za ženski spol?

Nikoli me niso zanimala norme, ne verjamem v njih, je družben konstrukt (D35). V preteklosti sem imela težavo najbolj z pričakovanji staršev glede svojega biološkega spola, če teh pričakovanj ne bi bilo, se tudi jaz ne bi ukvarjala s pričakovanji drugih ljudi glede mene.

T: Ali si razkrita samo pred krogom ljudi, ki jim zaupaš ali si tudi pred drugimi (npr. ko spoznaš nove ljudi, pred znanci, sošolci, sodelavci?)

Dokler sem /v Ljubljani se razkrivam kot ženska (D37). Mal pazim, da ocenim ljudi, če so odprti (D38). Pred vrstniki sem večinoma razkrita ja (D39). Pred starejšimi pa ne, ker se mi po večini ne zdijo dovolj odprti (D40), v službi se ne razkrivam (D41), ker je preveč ljudi, ki jih ne poznam dobro in zagotovo bi se našel kak človek, ki bi bil transfoben (D42). Jaz sm tam da oddelam službo, zaslužim in grem domov. /Ne čutim potrebe, da bi se razkrivala pred vsemi ljudmi in s tem tvegala negativno reakcijo (D43). Če pa bi bila že v medicinski tranziciji pa bi se (D44). Zdaj pa je še vsem jasno, da sem rojen moški, kljub socialni tranziciji (D45). Čeprav /zadnjič, ko me ustavil policaj mi je rekel "gospodična". Ampak takrat sem bila v avtu, tako da se ni videlo moje višine, ker sem zelo visoka. Takrat sem nosila še make-up in imela spuščene lase (D46). Je bil potem videti, kar malo presenečen, ko sem mu dala svojo voziško dovoljenje (smeh). Mi je bilo neprijetno (D47), sem pa bila vseeno zadovoljna, da me je najprej videl kot žensko (D48).

T: Kaj zavira razkritje pred družino? Kakšen odnos imaš z ožjo in širšo družino?

Sem že prej nekaj o tem povedala. /So dosti konservativni (D49), so že imeli negativne opazke zaradi mojega videza, ker sem bila drugačna od vrstnikov, ki so biološko moški (D50).

Transspolnost jim ni poznana tema (D51). Mama je dosti verna in ima precej krščansko miselnost (D52). Odnos je odvisen od obdobja, /pogosteje se prepiramo kot pa se razumemo (D53). S širšo družino pa nimam veliko stika (D54), razen dveh tet v Švici s katerima se pogosto slišim, ampak se njima še nisem razkrila (D55). Se mi zdi, da bi v redu sprejeli (D56), /ampak me je strah, da če bi se njima razkrila, da bi povedale naprej in bi se ta informacija razširila po celi družini (D57).

T: Kako se soočaš z družbenimi pričakovanji glede svojega biološkega spola s strani družine?

B: Pričakovanja bolj s strani mame, očetu je manj mar. /Občasno me vpraša kaj bom pripeljala kako punco domov, pa tut ko kdo v družini zanosi potem reče kej v tem smislu, da kdaj bo moj čas. Ta pričakovanja mi grejo na živce (D58)., po navadi se nasmejim ali celo nič ne rečem.

Včasih tut rečem, da ne bom imela otrok. /Delno mi je vseeno, kaj pričakujejo od mene, delno pa mi tut ni, ker mam dosti materialne podpore od njih, tak da nočem tega ogrozit (D59).

T: Kako socialna tranzicija vpliva na tvoje ljubezensko življenje?

B: Začela sem se sprejemati in potem /ko sem se začela oblačiti v ženska oblačila, sem se začela boljše počutit v svojem telesu (D60). Še vedno pa ni ljubezensko življenje idealno, ker se sabotiram (D61). Sprašujem se, če sem dovolj ženstvena za drugo osebo (D62). Moje izkušnje so, da heteroseksualni moški vidijo transženske bolj kot nek fetiš. Men se zdi, da mi bo težko koga najti za resno zvezo, ravno zato (D63). Družba tudi vidi trans ženske, manj ženstvene kot "prave" ženske (D64). Za spoznavanje uporabljam aplikacije za zmenke, na katerih se identificiram kot ženska (D65). Rada bi imela resno zvezo, ampak mogoče še zdaj ni pravi čas (D66), ker še nimam sama sebe tako rada, kot bi si želela (D67). Težko je imeti rad druge, če niti sebe nimaš. /Šele ko bom zadovoljna s sabo, bi lahko bila v zvezi. Kar pa se bo zgodilo šele, ko bom šla v medicinsko tranzicijo (D68). Verjetno bi šlo partnerju na živce če bi nenehno jamrala o tem, kaj mi na sebi ni všeč. /Imam veliko kompleksov glede svojega izgleda (D69), počutim se čudno v svojem telesu (D70). Zato se veselim začetka medicinske tranzicije, ko bom končno imela telo, ki si ga želim in za katerega čutim, da mi pripada (D71).

T: Kako si seznanjena z nevladnimi organizacijami na področju transspolnosti? Ali jih poznaš, si z njimi v stiku, sodeluješ z njimi ali ne? V kakšno oporo so ti?

B: Ja, /sem bila v stiku s Transakcijo glede informacij o medicinski tranziciji, obrnila sem se na enega zaposlenega in dobila kar nekaj nasvetov (D72). Dobila sem tudi nasvete, kako povedati staršem (D73). Sicer je bil nasvet dosti banalen, sem mogoče malo več pričakovala, ampak je vseeno uporaben nasvet (D74). Bila sem v stiku samo preko maila, ker mi je oseba, s katero sem se pogovarjala, ponudila svetovanje samo preko zooma ali preko maila, ni bilo možnosti v živo (D75). Dobila sem informativne nasvete, glede medicinske tranzicije (D76), čustveno oporo (D77) ter /vabilo, da se oglasim na kakem dogodku ali pa na srečanjih, ki jih organizirajo (D78). Na dogodke še nisem upala iti, raje bi, da bi šel kdo z mano, glede tega čutim kanček strahu. Malo sem navajena svojega socialnega mehurčka (D79). Se zavedam, da bi mi dosti pomagalo, ker bi imela priložnost se pogovoriti z ljudmi, ki so šli čez tranzicijo (D80). Si želim iti in imam načrt iti, ko bom pripravljena (D81).

5. Po prvi obravnavi za spremembo spola

T: Kje je potekal sestanek? Kakšen je protokol, da lahko prideš na obravnavo?

B: Sestanek je potekal na v ambulanti za spolno zdravju, ki deluje na psihiatrični kliniki (E1). V bistvu pokličeš in se javi tajnik od psihiatrinje in dobiš termin. /Jaz sem januarja poklicala in sem čakala 4 mesece na termin (E2). To se mi je zdelo najprej grozno dolgo, potem pa so se štirje meseci kar hitro obrnili. /Naslednji termin mam šele septembra (E3) in potem spet oktobra (E4). Pogovor je potekal tako, da sem se predstavila preko vprašanj, katere me je ona spraševala (E5). Spraševala me je tudi stvari, ko se men niso zdele toliko relevantne. Npr. vprašanja o družini, prijateljih, o delu (E6) vprašanja so bila podobna tvojim, bila so malo bolj podrobna (E7). Informirala me je glede celotnega procesa tranzicije, malo me je potolažila glede čakalnih vrst, saj imajo v tujini še daljše (E8). Naslednji sestanki so neko nadaljevanje prvega, vključijo se lahko tut bližnje osebe. Jaz bom eno izmed bližnjih prijateljic pripeljala (E9), ampak še ne vem točno. Verjetno psihiatrinjo zanima, kako me ta oseba vidi, je verjetno zanimivo slišati plat še druge osebe, kak te ona dojema in kak dojema situacijo, lahko dopolni tvojo zgodbo. Na sploh /se mi zdi, da prisotnost osebe, ki ti je blizu pozitivno vpliva na ozračje, si bolj sproščen, oseba lahko tvojo zgodbo dopolni (E10).

T: Kakšni občutki si doživljala pred, med in po obravnavi?

B: Pred tem sem čutila napetost, evforijo, strah (E11), ker se mi je prej zdelo to vse tako surrealno (E12). Potem je pa bilo definitivno olajšanje, veselje, da sem se podala v to (E13). Pred tem si sestaviš neke scenarije kako bi lahko potekalo, kaj je najslabši scenarij in podobno, potem pa ni bilo niti približno tako (E14). Med sestankom pa bi rekla, da sem bila malo obremenjena, ker je bilo toliko vprašanj in toliko informacij na enkrat (E15). Prisotnih je bilo veliko pozitivnih občutkov, ker vem da delam nekaj kar želim, bila sem ponosna nase (E16). Vprašala me je, kaj zame predstavlja ženska in se mi je zdelo težko vprašanje. Vsaka ženska je drugačna in niso to neke stalne zadeve (E17). Če si trans se mogoče hočeš na nek način podvržiti tudi nekim stereotipnim podobam spola, ker želiš da te družba vidi kot ta spol, čeprav ne maram stereotipov (E18). Na začetku sem kar malo zmrznila in potem malo čudno odgovorila (E19).

T: Kako je sestanek potekal? Kako dolgo je trajal in kakšna vprašanja so ti postavili?

B: Trajal je eno dobro uro (E20), bili sva sami (E21). Po nekem času mi je padla mal koncentracija (E22). Zasut si z vprašanji in informacijami, zna bit naporno med pogovorom (E23). Boljše bi bilo, da bi bila srečanja krajša in bolj pogosta (E24).

T: Ali je bil zdravnica dovolj strokoven/a? Je ustvarila varen prostor?

B: Ja, jaz bi rekla, da /je bila strokovna, videlo se je, da ima veliko znanja, zdela se mi je zelo spoštljiva (E25). Ja, /je ustvarila varen prostor, počutila sem se prijetno, slišano in sprejeto. Dala

mi je tudi občutek, da ji je mar zame (E26). Bila so vprašanja in dialog, malo tut monologa (E27). Tolažba glede čakalne vrste v drugih državah mi ni neki pomagala, ampak dobro (E28).

T: Katere dele obravnave bi opisala kot pozitivne in katere kot negativne?

B: Na koncu, ko te zasuje z vsemi vprašanji in informacijami naenkrat, to mi ni bilo tako všeč, ker si nisem toliko zapomnila (E29), bi morala meti zraven kaj za zapisat (E30). Mi je pa predlagala, da si preberem priročnik in tudi dala povezavo, da lahko do njega dostopam. Notri je razloženo vse glede medicinske tranzicije, je zelo obsežen dokument in napisan zelo strokovno v medicinski terminologiji (E31). Pozitiven vidik pa je njena prijaznost, dobiš občutek, da si na pravem mestu (E32).

T: Kaj bi lahko bilo pri obravnavi po tvojem mnenju boljše?

B: Jaz bi se morala prej bolj pozanimati o samem postopku tranzicije, ker je kar zakompliciran proces in bi tako lahko postavila bolj konkretna vprašanja psihiatrinji (E33). Podaš se v čisto nove in resne situacije, to ti pobere veliko energije (E34). Ko si enkrat v tranziciji ni več poti nazaj (E35). Strah me je diskriminacije, ki pride s tem, da si trans (E36). Same medicinske tranzicije me niti ni strah, bolj me skrbi kako bo z denarjem (E37). Ljudje bi rekli, da nanje ne vpliva to, kako jih drugi ljudje vidijo, kake negativne komentarje dobijo, ampak mislim, da ti vseeno to lahko pride do živega. Je odvisno od mentalnega stanja osebe, /zase bi rekla, da če bi dolgo časa bila deležna nekih negativnih komentarjev, da bi negativno vplivalo name (E38). Težko je. /Rekla bi, da so trans osebe dosti stigmatizirane, to vidim v medijih ali pa preko pogovorov z ljudmi (E39). Ljudje hočejo ljudi popredalčkat in ko nekoga ne morejo tako lahko popredalčkat pol se počutijo ogrožene, ker podiraš njihov spolni binarizem, ki ga jemljejo kot svetega (E40). To se mi zdi bolj s strani moških, ki ne razumejo zakaj bi se ti podredil in bil ženska, če so moški superiorni spol (E41).

T: Si se odločila, da boš šla v medicinsko tranzicijo? Zakaj si se tako odločila?

B: Ja, sem se lani, konec leta, /ker sem hotela spremeniti svoje življenje (E42). Prijateljice so me pri tem popolnoma podprle, kar mi veliko pomeni in mi daje spodbudo, da začnem proces (E43). Vem, da se mi čas izteka in da je čas, da nekaj spremenim (E44). Zdi se mi, da /morem še dosti narediti glede svoje samozavesti biti trans. Morem se bolj udomačiti v tej temi in biti "comfortable with myself" (E45). Mislim, da bom lahko to dosegla z manifestacijo, meditacijo in s tehnikami, da se pomirim v svojem telesu (E46). Verjetno bo lažje, ko bom na hormonih, ko bo moje telo bolj podobno ženskemu (E47). Občutek bit ujet v napačnem telesu je čuden, znotraj se počutiš kot kar hočeš bit ampak se zavedaš, da "ohišje" tega ne predstavlja (E48). Čutim neujemanje med tema dvema deloma sebe. Čutim nepovezanost z deli telesa, ki jih imam (E49). Tudi pri spolnosti nisem marala dotikov, ker sem imela tak odpor do svojega telesa in tega občutka se želim znebiti (E50).

9.3. Odprto kodiranje

INTERVJU A

Št. izjave	Izjava	Pojem	Kategorija	Tema
A1	Ko si otrok itak nimaš neke ideje, kaj je spol, ker o tem ne razmišljaš.	Otrok ne razmišlja o spolu	Spolna identiteta	Otroštvo
A2	ko ti starši rečejo, da moreš met npr. kratke lase, se oblačit moško, ker si moški in tako more biti, dobiš neko prvo predstavo. In pol ko vidiš, da majo vse punce dolge lase, so oblečene v roza in da smo povsod ločeni na dvoje	Starši oblačijo otroke tipično za njihov biološki spol	Vpliv staršev	Otroštvo
A3	Nimaš neke izbire, si pol misliš okej, pol pa že, ker si odvisen od njih in slediš temu, kar ti oni rečejo, ker si otrok in tvoj glas nima neke teže	Neenakomerno porazdeljena moč med starši in otroci	Vpliv staršev	Otroštvo
A4	Rada sem mela barbike, igre z makeup-om, firiziranjem... S teto sva mele velikokrat "fashion show", jaz sem se oblekla v njene obleke, petke in pol me je ocenjevala kak dobro hodim	Spolno netipične igre s teto	Spolni izraz	Otroštvo
A5	Rada sem hodila na obisk k teti, ker sem bila na njo zelo navezana	Navezanost na teto	Bližnje osebe	Otroštvo
A6	V petem razredu so me starši silili, da igram nogomet. Večina fantov moje starosti je takrat igrala nogomet in so še mene vpisali	Siljenje v moške športne aktivnosti	Vpliv staršev	Otroštvo
A7	Sem bila dosti močen otrok, tako, da so me silili, da se športam, da bi izgubila težo	Težave s težo	Obrambni mehanizmi	Otroštvo

A8	Sovražila sem nogomet in šport, ker so me silili. Hodila sem tudi na košarko in je nisem marala	Siljenje v moške športne aktivnosti	Vpliv staršev	Otroštvo
A9	sem imela željo, da bi bila punca, tako da na nek način sem že takrat vedela ja, Dejansko, sem se počutila bolj kot ženska ves čas	Občutek, da je ženskega spola	Spolna identiteta	Otroštvo
A10	Ni se mi zdelo fer, nisem vedla, kaj se dogaja z mano, hotela sem bit tako svoje sošolke, sem se tut bolj družila s puncami	Želja, da bi bila kot ženske sovrstnice	Spolna identiteta	Otroštvo
A11	Nisem nobenemu povedala, ker sem odraščala v ruralnem okolju	Skrivanje občutkov zaradi okolja	Spolna identiteta	Otroštvo
A12	komunikacija doma je bila precej grozna, vladala je taka nasilna komunikacija med starši	Nasilna komunikacija v družini	Odnosi v družini	Otroštvo

A13	Nismo se nikoli pogovarjal o takih temah, so bile tabu teme	LGBT + bila tabu tema	Odnosi v družini	Otroštvo
A14	Zdele so se mi brezvezne, nisem se znala poistovetiti, ker je bilo vse ravno kontra, kar si želim. Vse se ti zdi nepravilno,	Zavračanje družbenih norm za biološki spol	Spolna identiteta	Otroštvo
A15	igraš neko vlogo	Pretvarjanje	Spoli izraz	Otroštvo
A16	Večkrat sem za rojstni dan vpihnila svečke in si želela, da bi se zbudila kot punca	Želja, da bi bila ženskega spola	Spolna identiteta	Otroštvo
A17	kot otrok imela barbike, grad, kočijo, teta in mami sta mi to kupovali	Želja po spolno netipičnih igračah	Spolni izraz	Otroštvo
A18	Najbolj blizu sta mi bili takrat teta iz Švice in pa botrca. Ampak se jima nikoli nisem zaupala glede spolne identitete	Odsotnost komuniciranja o spolni identiteti	Spolna identiteta	Otroštvo
A19	Šlo mi je na živce, ker so naju isto oblačili	Moška oblačila	Vpliv staršev	Otroštvo
A20	že kot otrok hočeš met svojo identiteto	Želja po lastni identiteti	Spolna identiteta	Otroštvo
A21	sem bila oblečena fantovsko skozi celo otroštvo	Moška oblačila	Vpliv staršev	Otroštvo
A22	Ko je bila ločena športna mi je bilo dosti neprijetno	Neprijetni občutki ob spolno ločeni športni vzgoji	Osnovna šola	Otroštvo
A23	Fantje so dosti seksualizirali punce, jaz tega nisem počela	Odstopanje od ostalih sošolcev biološko moškega spola	Osnovna šola	Otroštvo
A24	Fantje so me opredelil kot geja	Odstopanje od ostalih sošolcev biološko moškega spola	Osnovna šola	Otroštvo
A25	so se norčeval, izvajali so verbalno nasilje nad mano	Psihično nasilje s strani sošolcev	Osnovna šola	Otroštvo
A26	Takrat sem zanikala vse to, da sem se ščitila	Zanikanje	Obrambni mehanizmi	Otroštvo
A27	bit gej je bilo v tistem času in okolju neki negativnega in nezaželenega	Ne sprejemajoče okolje za lgbt+	Osnovna šola	Otroštvo
A28	Se pretvarjaš, ker hočeš čim manj izstopat in biti kot ostali	Pretvarjanje	Obrambni mehanizmi	Otroštvo
A29	To je pač obrambni mehanizem, da preživiš v okolju, ki te napada	Obrambni mehanizem kot taktika preživetja	Obrambni mehanizmi	Otroštvo
A30	Nimam lepih spominov na osnovno šolo	Slabi spomini	Osnovna šola	Otroštvo
A31	ni pa bilo tak hudo, kot bi lahko bilo	Minimaliziranje doživetega nasilja	Obrambni mehanizmi	Otroštvo
A32	fizičnega nasilja nisem doživljala	Odsotnost fizičnega nasilja	Osnovna šola	Otroštvo
A33	tudi psihično nasilje je naporno, ampak ni pa bilo tak naporno, da bi imela zdaj neke hude posledice na psihi ali kaj podobnega	Zanikanje travme zaradi doživetega psihičnega nasilja	Obrambni mehanizmi	Otroštvo
A34	je bilo še kar stabilno	Delno stabilno	Duševno zdravje	Otroštvo

A35	sem imela težave z debelostjo, ker sem hotela negativna čustva potlačiti s hrano	Težave s težo	Obrambni mehanizmi	Otroštvo
A36	Nisem bila zelo depresivna	Odsotnost hude depresije	Duševno zdravje	Otroštvo
A37	sem pa bila kdaj žalostna,	Žalost	Duševno zdravje	Otroštvo
A38	ker sem se počutila nesprejeto v osnovni šoli	Občutek nesprejetosti	Osnovna šola	Otroštvo
A39	zaradi fantov, ki so govorili, da sem gej	Ne sprejemajočje okolje za LGBT+	Osnovna šola	Otroštvo
A40	ali pa ženska	Ne sprejemajočje okolje za LGBT+	Osnovna šola	Otroštvo
A41	so me določeni sošolci tudi "šlatali" na isti način kot ostale punce	Dotiki na intimnih mestih preko oblačil s strani sošolcev	Osnovna šola	Otroštvo
A42	Večino sem mal potlačila	Potlačenje	Obrambni mehanizmi	Otroštvo
A43	Mi je pa vseeno dalo neko zadovoljstvo, da so me videli kot ženska	Želja, da bi bila ženskega spola	Spolna identiteta	Otroštvo
A44	Takrat je bil popularen tumblr, ki je mal romantiziral depresijo	Socialna omrežja romantizirala depresijo	Vpliv socialnih omrežij	Otroštvo
A45	Tudi druge sošolke so imele takrat težave z depresijo	Prisotnost depresije med sovrstnicami	Duševno zdravje	Otroštvo
A46	ker smo bili v takih letih in v takem okolju	Vpliv starosti in ruralnega okolja na depresijo	Duševno zdravje	Otroštvo

INTERVJU B

B1	Najboljša prijateljica je bila ena punca iz mojega domačega kraja	Najboljša prijateljica	Socializacija	Adolescenca
B2	v srednji šoli itak spoznaš velik ljudi in si razširiš socialni krog	Širitev socialnega kroga v srednji šoli	Socializacija	Adolescenca
B3	Pa botra in teta sta mi bili zelo blizu že od majhnega	Navezanost na teto in botro	Družina	Adolescenca
B4	Družina pa res ne	Družina ni bila vir moči	Družina	Adolescenca
B5	sploh v srednji šoli se z bratom nisva neki družila, sva se dosti oddaljila	Oddaljenost v odnosu z bratom	Družina	Adolescenca
B6	ni bilo konkretnega "outinga"	Izpovednega razkritja ni bilo	Spolna usmerjenost	Adolescenca
B7	ker mi to predstavlja nek nepotreben napor	Predstavlja nepotreben napor	Odnos do razkritja	Adolescenca
B8	in spravljanje v zadrego	Zadrega	Odnos do razkritja	Adolescenca
B9	ker je zelo stresno	Stres	Odnos do razkritja	Adolescenca
B10	ko si odvisen finančno od staršev,	Finančna odvisnost od staršev	Družina	Adolescenca
B11	si res nočeš nakopat slabih odnosov	Strah pred slabimi odnosi s starši	Družina	Adolescenca

B12	Niti se nisem nikoli počutila kot gej moški	Občutek neujemanja med lastnim doživetjem sebe in doživetjem okolice	Spolna usmerjenost	Adolescenca
B13	privlačili so me moški	Privlačnost do heteroseksualnih moških spola	Spolna usmerjenost	Adolescenca
B14	v sebi pa sem od vedno čutila, da sem ženska	Občutek, da je ženskega spola	Spolna identiteta	Adolescenca
B15	Ni bilo smiselno, da se "outam" kot nekaj kar dejansko nisem, čeprav me družba vidi tako	Razkritje bi bilo posledica pritiska okolice	Odnos do razkritja	Adolescenca
B16	Moje spolno življenje je moja stvar, ki je zelo intimna	Spolno življenje je zasebna tematika	Spolna usmerjenost	Adolescenca
B17	Na sploh so me bolj privlačili heteroseksualni moški, nikoli mi niso bili zares privlačni homoseksualni moški	Privlačnost do heteroseksualnih moških	Spolna usmerjenost	Adolescenca
B18	Na družinskih srečanjih so me spraševali kdaj bom mela punco, otroke pač te klasične stvari	Širša družina pričakuje heteronormativnost	Družina	Adolescenca
B19	Mi je šlo to na živce, pač tak poseg v osebno življenje	Širša družina posega v zasebnost	Družina	Adolescenca
B20	s strani ljudi, ki jih vidiš ravno parkrat na leto	Redko videvanje s širšo družino	Družina	Adolescenca
B21	Vidijo samo to možnost, da si "straght", ker je to "normalno"	Širša družina pričakuje heteronormativnost	Družina	Adolescenca
B22	Takrat sem rekla neki v smislu "bo že enkrat", ker kaj pa naj bi drugega rekla	Pretvarjanje kot edina videna možnost	Obrambni mehanizmi	Adolescenca
B23	Bilo mi je vseeno kako me vidijo drugi,	Mnenje družine ji ni pomembno	Družina	Adolescenca
B24	na konec koncev je važno, da si sam s sabo zadovoljen	Najbolj pomembno je zadovoljstvo s samim sabo	Duševno zdravje	Adolescenca
B25	Kljub temu pa mi ni bilo tako vseeno, da bi širši družini šla razlagati svoje osebne stvari glede spola ali spolne usmerjenosti.	Spolno življenje in spolna identiteta sta zasebni tematiki	Odnos do razkritja	Adolescenca
B26	sem potlačila z žuranjem, druženjem, substancami, da sem pozabila oz. sem ignorirala notranje občutke, da sem trans	Represija transspolnosti	Obrambni mehanizmi	Adolescenca
B27	Nisem se bila še pripravljena soočiti s tem	Nepripravljenost za soočenje s transspolnostjo	Odnos do razkritja	Adolescenca
B28	Sem imela obdobje, ko nisem hotela masturbirati, ker sem videla penis kot nekaj napačnega, nekaj kar ni del mene	Ne sprejemanje lastnih genitalij zaradi neujemanja med biološkim in družbenim spolom	Biološki spol	Adolescenca
B29	Je bil nek boj, da sem se za silo sprejela. Šele s časoma sem se začela nekako sprejemati	Dolgotrajen proces sprejemanja telesnih značilnosti	Biološki spol	Adolescenca

B30	s časoma sem se odločila, da si ne bom odrekla orgazmov, sam zato ker sem v napačnem telesu	Sprijaznjenje z genitalijami	Biološki spol	Adolescenca
B31	Počutila sem se ne izpopolnjeno, ker sem se pretvarjala, da sem nekaj kar nisem	Občutek ne izpopolnjenosti zaradi skrivanja resnične spolne identitete	Spolna identiteta	Adolescenca
B32	dala sem fokus na druge stvari in ne na to	Preusmerjanje pozornosti iz občutka transspolnosti	Obrambni mehanizmi	Adolescenca
B33	In pol nekaj gre življenje naprej, brez da bi se karkoli spremenilo	Minevanje časa brez odločitve spremembo spolnega izraza	Spolni izraz	Adolescenca
B34	ja, na začetku me je bilo sram, ker je bilo to neki negativnega	Homoseksualnost imela v družbi negativno konotacijo	Socializacija	Adolescenca
B35	Zato na začetku nisem delila s prijatelji skoraj nič glede svojega ljubezenskega ali spolnega življenja	Ohranjanje zasebnosti med pogovorom s prijatelji	Socializacija	Adolescenca
B36	Potem sem pa bila v taki družbi	Sprememba socialnega kroga	Socializacija	Adolescenca
B37	kjer je bilo to sprejeto	V novi družbi homoseksualnost normalizirana	Socializacija	Adolescenca
B38	in sem se s prijateljicami že lahko pogovarjala o tem	Deljenje informacij o spolnem življenju s prijateljicami	Socializacija	Adolescenca
B39	Ne maram outtanja, ker je to povezano z nekim izpostavljanjem	Razkrivanje kot izpostavljanje	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B40	Mi gre na živce, ker če si straight ne rabiš nikol nobenmu povedat, zakaj morem potem jaz povedat, da sem gej ali trans.	Razkrivanje opominja osebo, da je drugačna	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B41	To je sam nek družbeni konstrukt	Razkrivanje kot družben konstrukt	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B42	Ne vidim smisla, da se ljudje vtikujemo v tujo spolno identiteto ali spolno usmerjenost in silimo ljudi, da delijo take intimne stvari, samo zato, ker odstopa od 'normalne'	Razkrivanje opominja osebo, da je drugačna	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B43	Oseba naj deli to, ko želi, da osebe poznajo njeno osebno zgodbo, ne pa, ker družba pričakuje, da se razkrije	Svoboda pri razkrivanju	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B44	Doma pa majo negativno mnenje glede teh stvari, zato nisem nikoli nič rekla.	Družina ima negativen odnos do LGBT+ tematik	Družina	Adolescenca
B45	Skrivala sem, ker še nisem bila pripravljena iti v proces tranzicije, zaradi domačih	Nepripravljenost iza soočanje s transspolnostjo	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B46	Strah me je bilo	Občutek strahu	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B47	sklepala sem, da me ne bodo sprejeli, da bo negativna reakcija	Pričakovanje negativne reakcije okolja	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B48	Ker sem živela doma, nisem hotela slabih odnosov	Pričakovanje negativne reakcije okolja	Odnos do razkrivanja	Adolescenca

B49	S starši nisem imela nekih dobrih odnosov, da bi jim lahko to zaupala	Slabi odnosi s straši	Družina	Adolescenca
B50	Pred prijatelji pa ne vem, strah me je bilo	Strah pred razkritjem pred prijatelji	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B51	lažje mi je bilo skrivati ta del sebe	Skrivanje je bilo lažje od razkritja	Odnos do razkrivanja	Adolescenca
B52	verjetno se tudi jaz takrat nisem bila zares pripravljena soočiti s tem	Nepripravljenost soočanja	Odnos do razkrivanja	
B53	V svojem mehurčku sem se počutila varno	Občutek varnosti med prijatelji	Socializacija	Adolescenca
B54	izven tega pa ne, ker sem vedla, da bi bila deležna zaničevanja in norčevanja	Občutek, da je izven socialnega kroga ne bi sprejeli	Socializacija	Adolescenca
B55	Moja oblačila so bila bolj ženska	Ženska oblačila	Spolni izraz	Adolescenca
B56	nisem želela preveč izstopati	Želja po zlitju z okolico	Spolni izraz	Adolescenca
B57	Nisem nosila zelo veliko make-upa, razen obrvi	Risanje obrvi	Spolni izraz	Adolescenca
B58	Oblučila sem se bolj nebinarno	Spolno nevtralna oblačila	Spolni izraz	Adolescenca
B59	ker se nisem hotela opredeliti	Spolno nevtralna oblačila	Spolni izraz	Adolescenca
B60	Ker se nisem počutila kot moški	Ne ujemanje z biološkim spolom	Spolna identiteta	Adolescenca
B61	kot ženska pa se tudi nisem hotela izražati	Ne izražanje prave spolne identitete	Družbeni spol	Adolescenca
B62	Eno youtuberko sem gledala iz Švice, ki je trans. Mi je predstavljala neki, kar jaz hočem bit. Ona je šla čez tranzicijo in jaz sem bila tak "ja, to bi jaz rada udeležila kmalu"	Inspiracija iz YouTubea	Socialna omrežja	Adolescenca
B63	Ampak življenje gre in ti potlačiš ene stvari, in kar naenkrat si star 24 in še kar nisi nič naredil glede tega	Represija transspolnosti	Obrambni mehanizmi	Adolescenca
B64	Težko je, to ni taka vsakdanja stvar, da si trans	Redkost transspolnosti otežuje razkritje	Odnos do razkritja	Adolescenca
B65	zato sem sam prelagala to na neko bližnjo prihodnost, ki pol ni bila tak bližnja, kot bi si želela	Nepripravljenost soočenja s transspolnostjo	Odnos do razkritja	Razkritje
B66	Zdaj mi je žal za nazaj, ker bi lahko že bila v medicinski tranziciji ali celo čez njo	Obžalovanje, da ni že prej začela tranzicije spola	Pogled na preteklost Pogled na preteklost	Razkritje
B67	Ampak vsak človek ma svojo časovnico, svojo pot in nima veze kdaj se razkriješ. Življenje ma svoje ovire in ti pač probaš delat v življenju čim boljše kolikor lahko	Zavedanje, da ima vsak človek svojo časovnico v življenju	Pogled na preteklost Pogled na preteklost	Razkritje
B68	Takrat sem se bolj podala v nebinarnost, da sem se izognila	Nebinarnost kot vmesno obdobje	Spolni izraz	Adolescenca

	definiranju, to mi je bilo takrat všeč. Je bilo neko vmesno obdobje			
B69	Precej slabo, me je kar zadela depresija	Depresija v srednji šoli	Duševno zdravje	Adolescenca
B70	Sem imela tut samomorilne misli.	Samomorilne misli	Duševno zdravje	Adolescenca
B71	čutila sem, da sem ženska in to me je nekako razžiralo od znotraj	Ne izražanje prave spolne identitete	Spolna identiteta	Adolescenca
B72	je bilo težko, ker sem bila vseeno navzven moški	Stiska zaradi zunanjega izgleda	Biološki spol	Adolescenca
B73	Pomagalo mi je, da sem zelo shujšala	Izguba telesne teže imela pozitiven vpliv na samopodobo	Fizični izgled	Adolescenca
B74	ker sem veliko žurala in zelo malo jedla na splošno, takrat res nisem zdravo živeła	Nezdrav življenjski slog povzročil izgubo telesne teže	Fizični izgled	Adolescenca
B75	Sem se boljše počutila, ko sem bila bolj suha. Ker sem shujšala 40kg v enem letu in sem se počutila lepšo, ker je bolj družbeno sprejemljivo, če si suh, biti suh je nek ideal, ki ga vsi lovimo	Izguba telesne teže pozitivno vplivala na samopodobo	Fizični izgled	Adolescenca
B76	Težko mi je bilo, ker nisem mogla izpopolnit pričakovanj glede moškega spola	Neizpolnjevanje družbenih norm za moški spol	Družbene norme	Adolescenca
B77	Izjemno so mi šla na živce moška opravila, v katera so me silili doma. Npr. košenje trave, gradbena dela in druga podobna fizična dela, ker pač sem bila moški	Siljenje v fizična opravila na podlagi biološkega spola	Družbene norme	Adolescenca
B78	Z bratom sva mogla pomagat pri postavljanju brunarice, ni mi bilo fajn, nisem želela tega	Odpor do fizičnih opravil	Družbene norme	Adolescenca
B79	Ko je moja sestrčna hotela splezat na lojtro, da bi pomagala pri delu na strehi, je bil dedi tak "nee, pazi, ker boš padla." Jaz pa, ker sem bila moški, pa sem mogla, čeprav bi tudi lahko padla	Od ženskega spola se ne pričakuje fizičnih opravil	Družbene norme	Adolescenca
B80	To se mi je zdelo skrajno nepravilno, ker jaz nisem tega hotela delati pa sem bila prisiljena, samo zato ker sem rojena kot moški	Siljenje v fizična opravila na podlagi biološkega spola	Družbene norme	Adolescenca
B81	Ona pa je želela pomagati, pa njena pomoč ni bila zaželena, ker je ženska	Pomoč pri fizičnih opravilih nezaželena zaradi biološkega spola	Družbene norme	Adolescenca
B82	ja sem bila, so me klicali pederčina, sploh s strani triletnih programov moje srednje šole. Ali pa na vlaku, sem bila velikokrat deležna nekih opazk	Psihično nasilje zaradi spolnega izraza	Srednja šola	Adolescenca
B83	Ni pa bilo neke diskriminacije ali pa krivice	Diskriminacije ni bilo	Srednja šola	Adolescenca
B84	Mogoče, ko sem zgledala bolj alternativno sem čutila neko distanco s strani profesorjev	Občutek distance s strani profesorjev zaradi spolnega izraza	Srednja šola	Adolescenca

B85	Spomnim se, ko sem se pobarvala nazaj iz blond las na naravno, mi je rekla ena izmed profesorice, da kul, da sem se pobarvala nazaj, ker nočem vedeti, kaj si je prej o men mislila	Negativna opazka glede videza s strani profesorice	Srednja šola	Adolescenca
B86	Pa profesorica za prakso nama je s sošolko težila, ker sva imeli pirsinge	Ne odobravanje piersingov na obrazu	Srednja šola	Adolescenca
B87	je rekla sošolki, da ni ženstveno, da imaš pirsinge.	Piersingi videni kot ne ženstveni	Srednja šola	Adolescenca
B88	Sovražila sem moške uniforme na praksi, počutila sem se zelo neprijetno v njih	Neprijeten občutek v moški uniformi	Srednja šola	Adolescenca

INTERVJU C

C1	Je bila neka osvoboditev, ker greš iz konservativnega okolja v novo odprto, tolerantno okolje	Osvoboditev zaradi selitve v mesto	Urbano okolje	Čas študija
C2	Lažje sem zadihala in se nehala obremenjevati z mnenjem okolice, ker tukaj nisem več tako izstopala	Osvoboditev zaradi selitve v mesto	Urbano okolje	Čas študija
C3	Ko sem bila v domačih krajih sem se vedla bolj primerno svojemu biološkemu spolu, ker se to pričakuje	Pretvarjanje	Ruralno okolje	Čas študija
C4	Tukaj pa sem ob ljudeh, ki me podpirajo, si lahko to kar si in da se ne rabiš pretvarjat	Boljša podporna mreža	Socializacija	Čas študija
C5	Tudi v srednji šoli sem bila v odprti družbi, sam vseeno je bolj miselno zaprto, pogledi so drugačni, bolj konservativni, odklonilni do drugačnosti	V manjših krajih bolj odklonilni do drugačnosti	Ruralno okolje	Čas študija
C6	V mestu si tukaj bolj anonimen, ljudje se brigajo zase	Občutek anonimnosti v večjem mestu	Urbano okolje	Čas študija
C7	Redkeje se ozirajo za nekom, v smislu kako je oseba oblečena. Se tukaj najdejo kaki posamezniki z opazkami, ampak je to veliko bolj redko kakor v manjšem mestu ali pa v mojem rojstnem kraju	Bolj sprejemljivo	Urbano okolje	Čas študija
C8	Začela sem živeti s prijatelji in se odmaknila od staršev, tako da je bila socializacija boljša, bolj kvalitetna	Kvalitetnejša socializacija	Socializacija	Čas študija
C9	V Ljubljani pa sem se počutila bolj svobodno	Osvoboditev zaradi selitve v mesto	Urbano okolje	Čas študija
C10	Na duševno zdravje je dobro vplivalo že to, da sem šla iz domačega okolja, ker je doma	Izboljšanje zaradi selitve od primarne družine	Duševno zdravje	Čas študija

	dosti kreganja, spodnašanja, teženja, sprenevedanja			
C11	njim se lažje odpreš, jim zaupaš in preko osebnih pogovorov tudi raziskuješ kdo si	Raziskovanje same sebe med pogovori s prijatelji	socializacija	Čas študija
C12	Počutila sem se kot da zapiram eno poglavje in odpiram novega	Puščanje preteklosti za sabo	Urbano okolje	Čas študija
C13	Ker ni bilo več pritiskov kako se morem vesti, pa pritiskov glede biološkega spola, sem se s časoma končno outtala	Odsotnost pritiska glede biološkega spola	Podporni dejavniki	Razkritje
C14	Drugače je, če si vsak dan obkrožen z ljudmi, ki so glede tega odprti in nimajo predsodkov kot naši starši in te starejše generacije.	Obdanost z ljudmi, ki imajo predsodke zavirajo razkritje	Zaviralni dejavniki	Razkritje
C15	Šele takrat se lahko res poglobiš vase, ker vse zavore spustijo in si lahko to kar si	Obdanost z ljudmi, ki nimajo predsodkov pozitivno vpliva na razkritje	Podporni dejavniki	Razkritje
C16	Ko se osvobodiš, pridobiš samozavest, samopodoba se ti izboljša, dobiš voljo do življenja	Izboljšanje kakovosti življenja	Posledice	Razkritje
C17	Kljub temu pa outing prinaša neke nove skrbi	Nove težave	Posledice	Razkritje
C18	pri meni se je razkrivanje začelo šele, ko sem faks naredila	Razkritje po končanem študiju	Pogled na preteklost	Razkritje
C19	takrat sem najprej začela uporabljati ženske zaimke	Uporaba ženskih zaimkov	Socialna tranzicija	Tranzicija
C20	Na začetku maš neke strahove, da te bo folk zahejtu zaradi outinga, da bodo mel predsodke in podobno	Občutki strahu pred obsojanjem	Zaviralni dejavniki	Razkritje
C21	Nisi tak sproščen, da bi govoril o teh tematikah kar z vsemi ljudmi	Zadržanost pri komunikaciji	Zaviralni dejavniki	Razkritje
C22	Čutila sem tesnobo, ker sem bila zopet v okolju, kjer se nisem že dolgo počutila prijetno	Občutek nelagodja	Ruralno okolje	Čas študija
C23	Doma sem se vedla kot prej, sem se pretvarjala, da je vse kot prej	Pretvarjanje	Ruralno okolje	Čas študija
C24	Že iz srednje šole se vleče, da sem drugačna od sovrstnikov, po mojem mnenju je vsaj mami tut vedla, da sem bila gej, ampak si nista hotela priznati starša. Sama dva tudi nikoli nista začela te teme z mano	LGBT+ teme bile tabu	Zaviralni dejavniki	Razkritje
C25	Oba sta bolj konservativna	Konservativna starša	Zaviralni dejavniki	Razkritje
C26	So bile kdaj kake negativne opazke, ko sem mela nalakirane nohte	Neodobravanje namazanih nohtov	Zaviralni dejavniki	Razkritje

C27	je rekla mami da to je "pedersko", kljub temu da sem ji velikokrat že rekla, da naj ne uporablja tega izraza	Homofobija	Zaviralni dejavniki	Razkritje
C28	Domov sem prihajala zelo redko, enkrat na mesec in pa če smo imeli kake družinske zadeve, katerih sem se morala udeležiti.	Redko vračanje domov	Ruralno okolje	Čas študija
C29	Vedno pred odhodom domov sem imela tak čuden občutek v sebi.	Neprijetna občutja ob vračanju domov	Ruralno okolje	Čas študija
C30	Je bilo bolj stabilno	Izboljšanje	Duševno zdravje	Čas študija
C31	se je izboljšalo do te mere, da nisem več razmišljala o samomoru	Odsotnost samomorilnih misli	Duševno zdravje	Čas študija
C32	V srednji šoli je bilo tega občutka več, ker so bile manjše možnosti, da bom kdaj to, kar si želim biti	Omejene možnosti izraza spolne identitete v srednji šoli	Spolni izraz	Adolescenca
C33	Ni pa bilo tak stabilno kot bi si želela. Sem še imela socialno anksioznost kot prej, še vedno so bila depresivna obdobja prisotna	Občasna nihanja mentalnega zdravja	Duševno zdravje	Čas študija
C34	Ampak me je gnalo naprej to, da je zdaj neka možnost, da končno postanem to, kar sem	Motivacija do življenja zaradi večje možnosti začetka tranzicije	Duševno zdravje	Čas študija
C35	Ko sem enkrat hodila proti Mercatorju in mi je nekdo rekel, da sem peder	Žaljiva pripomba naključnih mimoidočih	Verbalno nasilje	Nasilje, diskriminacija
C36	ko sem bila ful fino oblečena in sva hodile proti Metelkovi s prijateljico, se ne spomnim čistočno kaj so rekli, bile so neke žaljive opazke	Žaljiva pripomba naključnih mimoidočih	Verbalno nasilje	Nasilje, diskriminacija
C37	je prijateljica pol se hotela skregat z njimi, se je postavila za mene	Prijateljica jo je branila	Verbalno nasilje	Nasilje, diskriminacija
C38	/ko smo šli iz partija na Metelkovi in sta dva migranta bila neki slabe volje in se je en migrant začel v mene spuščat in se je hotel spravit na mene ampak je prišel pol redar in jih pregnal stran	Grožnja s fizičnim nasiljem	Fizično nasilje	Nasilje, diskriminacija
C39	Nisem pa takrat dobro razumela, kaj ga je takrat zmotilo. Lahko predvidevam, da moj makeup in obleke, ker nisva s prijateljico dobesedno nič takega počele, sam sedela sva tam in kadile cigaret	Za grožnjo kriv njen zunanji izgled	Fizično nasilje	Nasilje, diskriminacija
C40	se vedno moški, vsaj v mojem primeru, spravljajo z opazkami nad LGBT+ skupnost	Izvajale osebe moškega spola	Verbalno nasilje	Nasilje, diskriminacija

C41	Takrat sem se pač pretvarjala	Pretvarjanje	Prilagajanje okolju	Službeno okolje
C42	nočeš se izpostavljati sploh v takem okolju, ki je ne sprejemajoče	Želja po zlitju z okolico	Prilagajanje okolju	Službeno okolje
C43	ne upaš se izpostavljat, ker te je strah	Strah pred izpostavljanjem	Prilagajanje okolju	Službeno okolje
C44	Jaz sem bila tam zato, da sem služila denar in to je bilo to	Služba namenjena le služenju denarja	Želja po ohranjanju zasebnosti	Službeno okolje
C45	Mi je pa dosti pomagalo, ko sem delala v eni izmed trgovin z oblačili, kjer je ekipa dosti barvita, raznolika in sem se počutila bolj lagodno, da ni nobenega obsojanja, lahko sem pokazala svoje ženske attribute	Delovno okolje, ki je sprejemajoče pozitivno vplivalo na izražanje spolnega izraza	Spolni izraz	Službeno okolje
C46	nisem uporabljala ženskih zaimkov	Neuporaba ženskih zaimkov	Prilagajanje okolju	Službeno okolje
C47	vem da so ljudje vedeli, da sem biološko moški	Neuporaba ženskih zaimkov Zaradi prisotnosti moških značilnosti	Spolni izraz	Službeno okolje
C48	zato nisem hotela neke zmede narediti ali pa se podat v kako neprijetno situacijo	Preventivno skrivanje spolne identitete	Prilagajanje okolju	Službeno okolje

INTERVJU D

D1	Razkritje je bilo s Karemen, ki je moja najboljša prijateljica že od srednje šole	Prvo razkritje pred najboljšo prijateljico	Postopek	Razkritje
D2	in potem sem rabila še časa, da sem se še razkrila drugim bližnjim prijateljem	Postopno razkrivanje ostalim prijateljem	Postopek	Razkritje
D3	V enem letu se je realiziralo, je pa še vedno ostalo v krogu prijateljic	Razkritje pred prijateljicami v roku enega leta	Postopek	Razkritje
D4	Po temeljitem premisleku sem si rekla, da ji bom povedala	Temeljit razmislek	Postopek	Razkritje
D5	V enem trenutku med premišljevanjem sem si rekla, to je to, podala se bom na to pot	Temeljit premislek	Postopek	Razkritje
D6	Podporno okolje je pozitivno vplivalo name. Varen prostor vedno pomaga, zelo je pomembno, da ma oseba neko varno, zaupno in sprejemajoče okolje, brez tega bi težko to udeležila in sem zelo hvaležna, da imam okoli sebe takšne ljudi. Ljudje smo socialna bitja in rabimo to.	Podporno okolje	Podporni dejavniki pri razkritju	Razkritje

D7	Počasi se je začela potem socialna tranzicija	Počasen začetek	Socialna tranzicija	Tranzicija
D8	da me čas preganja, da sem stara 23 let in da je skrajni čas	Starost	Podporni dejavniki pri razkritju	Razkritje
D9	Časovnica je individualna, vsaka transspolna oseba začuti, da je pravi čas drugače	Čas razkritja je individualen	Postopek	Razkritje
D10	Podporni dejavnik je bilo tudi samo okolje, ki me je sprejelo	Podporno okolje	Podporni dejavniki pri razkritju	Razkritje
D11	Med epidemijo sem bila veliko doma in sem nazadovala glede tega, na nek način obupala, ignorirala željo	Obdanost z ljudmi, ki imajo predsodke	Zaviralni dejavniki pri razkritju	Razkritje
D12	Po koncu epidemije pa sem doživela nek naval energije, ko je šlo življenje nazaj v normalne tirnice. Imela sem občutek, da naredim to zdaj ali nikoli	Zagon po koncu epidemije	Podporni dejavniki pri razkritju	Razkritje
D13	najbolj konservativna družina	Konservativna družina	Zaviralni dejavniki	Razkritje
D14	strah pred reakcijo okolice	Strah pred reakcijo drugih	Zaviralni dejavniki	Razkritje
D15	strah pred neznanim, ko ne veš kaj vse bo tranzicija prinesla	Strah pred spremembami	Zaviralni dejavniki	Razkritje
D16	Čeprav si tega zelo želiš, veš, da za vsako rešitvijo lahko pride potem nova težava	Zavedanje, da lahko razkritje povzroči težave	Zaviralni dejavniki	Razkritje
D17	Je bilo zelo čustveno	Nabitost s čustvi	Postopek	Razkritje
D18	sva se tudi jokali	Nabitost s čustvi	Postopek	Razkritje
D19	potem sem čutila olajšanje	Občutek olajšanja	Postopek	Razkritje
D20	Njena reakcija je bila sprejemajoča, me je podprla pri tem	Podpora prijateljic	Postopek	Razkritje
D21	Sem bila zadovoljna z reakcijo, ki sem jo tudi pričakovala, ker jo dobro poznam	Podpora prijateljic	Postopek	Razkritje
D22	Ko sem se razkrila še ostalim prijateljem, sem prav tako dobila njihovo podporo	Podpora prijateljic	Postopek	Razkritje
D23	Bilo je boljše, kot sem si predstavljala	Preseganje pričakovanj	Postopek	Razkritje
D24	Začela sem jo z nošenjem oblek, že iz srednje šole to izhaja, ker se nisem hotela opredeliti kot noben spol	Prvi korak socialne tranzicije je bila nebinarno oblačenje	Socialna tranzicija	Tranzicija
D25	Zdaj pa cross dressing, kake oblekice, crop topi in druga ženska oblačila, ki jih kombiniram z nebinarnimi oblekami.	Ženska oblačila v kombinaciji z nebinarnimi	Socialna tranzicija	Tranzicija

D26	Z imenom sem še vedno na začetku. Težko si je izbrati novo ime, ne morem se odločit	Ženskega imena še nima	Socialna tranzicija	Tranzicija
D27	Imam več imen, ki so mi lepa	Ženskega imena še nima	Socialna tranzicija	Tranzicija
D28	Ime bi najprej preizkusila, da vidim, če mi odgovarja	Želi si preizkusiti več imen	Socialna tranzicija	Tranzicija
D29	sem še v procesu odločanja	Ženskega imena še nima	Socialna tranzicija	Tranzicija
D30	Sprejela sem svoje ženske značilnosti, da se obnašam bolj nežno, zapeljivo	Obnašanje v skladu s spolno identiteto	Socialna tranzicija	Tranzicija
D31	Itak nikoli nisem bila neka moška oseba, nisem se obnašala, govorila ali oblačila moško	Nikoli se ni vedla v skladu z biološkim spolom	Spolni izraz	Otroštvo,
D32	Končno ne čutim več nekih zavor, kot sem jih nekoč. Počutim se bolj svobodno kot sem se kadarkoli prej	Večja svoboda kot kadarkoli prej	Pozitivni občutki	Tranzicija
D33	čutim, da osebno rastem	Osebna rast	Pozitivni občutki	Tranzicija
D34	na splošno se počutim boljše	Boljše splošno počutje	Pozitivni občutki	Tranzicija
D35	Nikoli me niso zanimale norme, ne verjamem v njih, je družben konstrukt	Zavračanje družbenih norm	Družbene norme	
D36	V preteklosti sem imela težavo najbolj z pričakovanji staršev glede svojega biološkega spola, če teh pričakovanj ne bi bilo, se tudi jaz ne bi ukvarjala s pričakovanji drugih ljudi glede mene.	Pričakovanja staršev	Zaviralni dejavniki	Razkritje
D37	v Ljubljani se razkrivam kot ženska	Razkrivanje v mestnem okolju	Razkrivanje izven socialnega kroga	Tranzicija
D38	Mal pazim, da ocenim ljudi, če so odprti	Previdnosti pri razkrivanju	Razkrivanje izven socialnega kroga	Razkritje
D39	Pred vrstniki sem večinoma razkrita	Previdnosti pri razkrivanju	Razkrivanje izven socialnega kroga	Razkrivanje
D40	Pred starejšimi pa ne, ker se mi po večini ne zdi dovolj odprti	Previdnosti pri razkrivanju	Razkrivanje izven socialnega kroga	Razkrivanje
D41	v službi se ne razkrivam	Preventivno skrivanje spolne identitete	Razkrivanje izven socialnega kroga	Službeno okolje
D42	ker je preveč ljudi, ki jih ne poznam dobro in zagotovo bi se našel kak človek, ki bi bil transfoben	Strah pred transfobijo	Razkrivanje izven socialnega kroga	Službeno okolje
D43	Ne čutim potrebe, da bi se razkrivala pred vsemi ljudmi in s tem tvegala negativno reakcijo	Previdnost pri razkrivanju	Razkrivanje izven socialnega kroga	Razkrivanje
D44	Če pa bi bila že v medicinski tranziciji pa bi se	Začetek medicinske tranzicije bo pozitivno	Razkrivanje izven socialnega kroga	Razkrivanje

		vplival na razkrivanje		
D45	Zdaj pa je še vsem jasno, da sem rojen moški, kljub socialni tranziciji	Kljub socialni tranziciji vidne značilnosti biološkega spola	Socialna tranzicija	Tranzicija
D46	zadnjič, ko me ustavil policaj mi je rekel "gospodična". Ampak takrat sem bila v avtu, tako da se ni videlo moje višine, ker sem zelo visoka. Takrat sem nosila še make-up in imela spuščene lase	Policist jo je nagovoril kot žensko	Srečanje s policistom	Tranzicija
D47	Je bil potem videti, kar malo presenečen, ko sem mu dala svojo vozniško dovoljenje. Mi je bilo neprijetno	Neprijeten občutek zaradi moškega spolnega identifikatorja na vozniskem dovoljenju	Srečanje s policistom	Tranzicija
D48	sem pa bila vseeno zadovoljna, da me je najprej videl kot žensko	Zadovoljstvo, ker jo je policaj nagovoril kot žensko	Srečanje s policistom	Tranzicija
D49	So dosti konservativni	Konservativni starši	Zaviralni dejavniki razkritja pred primarno družino	Razkritje
D50	so že imeli negativne opazke zaradi mojega videza, ker sem bila drugačna od vrstnikov, ki so biološko moški	Negativne opazke glede videza v preteklosti	Zaviralni dejavniki razkritja pred primarno družino	Razkritje
D51	Transspolnost jim ni poznana tema	Nepoznavanje transspolnosti	Zaviralni dejavniki razkritja pred primarno družino	Razkritje
D52	Mama je dosti verna in ima precej krščansko miselnost	Krščanska miselnost	Zaviralni dejavniki razkritja pred primarno družino	Razkritje
D53	pogosteje se prepiramo kot pa se razumemo	V primarni družini pogosti prepiri	Zaviralni dejavniki razkritja pred primarno družino	Razkritje
D54	S širšo družino pa nimam veliko stika	Redki stiki s širšo družino	Zaviralni dejavniki razkritja pred širšo družino	Razkritje
D55	razen dveh tet v Švici s katerima se pogosto slišim, ampak se njima še nisem se razkrila	Pogosti stiki s selektivno komunikacijo	Podporni dejavniki razkritja pred širšo družino	Razkritje
D56	Se mi zdi, da bi v redu sprejeli	Pričakovanje pozitivne reakcije ob razkritju	Podporni dejavniki razkritja pred širšo družino	Razkritje
D57	ampak me je strah, da če bi se njima razkrila, da bi povedale naprej in bi se ta informacija razširila po celi družini	Strah pred širjenjem informacij po ostalem delu širše družine	Zaviralni dejavniki razkritja pred širšo družino	Razkritje
D58	Občasno me vpraša kdaj bom pripeljala kako punco domov, pa tut ko kdo v družini zanosi potem reče kej v tem smislu, da	Mati pričakuje hetero odnose, kar jo moti	Zaviralni dejavniki razkritja pred primarno družino	Razkritje

	kdaj bo moj čas. Ta pričakovanja mi grejo na živce			
D59	Delno mi je vseeno, kaj pričakujejo od mene, delno pa mi tut ni, ker mam dosti materialne podpore od njih, tak da nočem tega ogrozit	Zaradi finančne podpore se delno obremenjuje s pričakovanji staršev	Zaviralni dejavniki razkritja pred primarno družino	Razkritje
D60	ko sem se začela oblačiti v ženska oblačila, sem se začela boljše počutit v svojem telesu	Ženska oblačila pozitivno vplivala na samopodobo	Pozitivni občutki	Tranzicija
D61	Še vedno pa ni ljubezensko življenje idealno, ker se sabotiram	Sabotiranje ljubezenskega življenja	Ljubezensko življenje	Tranzicija
D62	Sprašujem se, če sem dovolj ženstvena za drugo osebo	Neprepričanost v lastno ženstvenost	Samopodoba	Tranzicija
D63	Moje izkušnje so, da heteroseksualni moški vidijo transženske bolj kot nek fetiš. Meni se zdi, da mi bo težko koga najti za resno zvezo, ravno zato	Heteroseksualni moški vidijo transženske kot fetiš	Ljubezensko življenje	Tranzicija
D64	Družba tudi vidi trans ženske, manj ženstvene kot "prave" ženske	Transženske manj ženstvene	Samopodoba	Tranzicija
D65	Za spoznavanje uporabljam aplikacije za zmenke, na katerih se identificiram kot ženska	Identificiranje kot ženska na aplikacijah za zmenke	Ljubezensko življenje	Tranzicija
D66	Rada bi imela resno zvezo, ampak mogoče še zdaj ni pravi čas	Nepripravljenost na resno zvezo	Ljubezensko življenje	Tranzicija
D67	ker še nimam sama sebe tako rada, kot bi si želela	Pomanjkanje ljubezni do sebe	Samopodoba	Tranzicija
D68	Šele ko bom zadovoljna s sabo, bi lahko bila v zvezi. Kar pa se bo zgodilo šele, ko bom šla v medicinsko tranzicijo	Pripravljenost na zvezo po medicinski tranziciji	Ljubezensko življenje	Tranzicija
D69	Imam veliko kompleksov glede svojega izgleda	Nesamozavest zaradi izgleda	Samopodoba	Tranzicija
D70	počutim se čudno v svojem telesu	Čuden občutek v lastnem telesu	Samopodoba	Tranzicija
D71	Zato se veselim začetka medicinske tranzicije, ko bom končno imela telo, ki si ga želim in za katerega čutim, da mi pripada	Bo izboljšala samopodobo	Medicinska tranzicija	Tranzicija
D72	sem bila v stiku s Transakcijo glede informacij o medicinski tranziciji, obrnila sem se na enega zaposlenega in dobila kar nekaj nasvetov	Informativen posvet	Stik z zaposleno osebo iz Transakcije	Nevladne organizacije
D73	Dobila sem tudi nasvete, kako povedati staršem	Nasvet kako se razkriti staršem	Stik z zaposleno osebo iz Transakcije	Nevladne organizacije
D74	Sicer je bil nasvet dosti banalen, sem mogoče malo več	Vsakdanji, a uporaben nasvet	Stik z zaposleno osebo iz Transakcije	Nevladne organizacije

	pričakovala, ampak je vseeno uporaben nasvet			
D75	Bila sem v stiku samo preko maila, ker mi je oseba, s katero sem se pogovarjala, ponudila svetovanje samo preko zooma ali preko maila, ni bilo možnosti v živo	Stik preko interneta	Stik z zaposleno osebo iz Transakcije	Nevladne organizacije
D76	Dobila sem informativne nasvete, glede medicinske tranzicije	Nasveti za medicinsko tranzicijo	Stik z zaposleno osebo iz Transakcije	Nevladne organizacije
D77	čustveno oporo	Čustvena podpora	Stik z zaposleno osebo iz Transakcije	Nevladne organizacije
D78	vabilo, da se oglasim na kakem dogodku ali pa na srečanjih, ki jih organizirajo	Vabilo na dogodke	Stik z zaposleno osebo iz Transakcije	Nevladne organizacije
D79	Na dogodke še nisem upala iti, raje bi, da bi šel kdo z mano, glede tega čutim kanček strahu. Malo sem navajena svojega socialnega mehurčka	Strah pred dogodki z neznanimi ljudmi	Dogodki pod okriljem nevladnih organizacij	Nevladne organizacije
D80	Se zavedam, da bi mi dosti pomagalo, ker bi imela priložnost se pogovoriti z ljudmi, ki so šli čez tranzicijo	Pogovor z ljudmi z izkušnjo tranzicije, spola	Dogodki pod okriljem nevladnih organizacij	Nevladne organizacije
D81	Si želim iti in imam načrt iti, ko bom pripravljena	Obisk, ko bo pripravljena	Dogodki pod okriljem nevladnih organizacij	Nevladne organizacije

INTERVJU E

E1	Sestanek je potekal v ambulanti za spolno zdravje, ki deluje Centru za mentalno zdravje	Center za mentalno zdravje	Ambulanta za spolno zdravje	Prva obravnava za tranzicijo spola
E2	Jaz sem januarja poklicala in sem čakala 4 mesece na termin	Za prvi posvet je čakalna doba 4 mesece	Ambulanta za spolno zdravje	Prva obravnava za tranzicijo spola
E3	Naslednji termin mam šele septembra	Med 1. in 2. sestankom bodo minili 4 meseci	Ambulanta za spolno zdravje	Prva obravnava za tranzicijo spola
E4	in potem spet oktobra	Med 2. in 3. sestankom bo minil en mesec	Ambulanta za spolno zdravje	Prva obravnava za tranzicijo spola
E5	Pogovor je potekal tako, da sem se predstavila preko vprašanj, katere me je ona spraševala	Predstavitev preko vprašanj	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E6	Spraševala me je tudi stvari, ko se men niso zdele toliko relevantne. Npr. vprašanja o družini, prijateljih, o delu	Nekatera vprašanja se ji niso zdela relevantna	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E7	vprašanja so bila podobna tvojim, bila so malo bolj podrobna	Podrobna vprašanja	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola

E8	Informirala me je glede celotnega procesa tranzicije, malo me je potolažila glede čakalnih vrst, saj imajo v tujini še daljše	Informacije glede tranzicije in čakalnih vrst	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E9	Naslednji sestanki so neko nadaljevanje prvega, vključijo se lahko tut bližnje osebe. Jaz bom eno izmed bližnjih prijateljic pripeljala	Možnost vključitve bližnjih oseb v nadaljnje obravnave	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E10	se mi zdi, da prisotnost osebe, ki ti je blizu pozitivno vpliva na ozračje, si bolj sproščen, oseba lahko tvojo zgodbo dopolni	Bližja oseba lahko pozitivno vpliva na potek obravnave	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E11	Pred tem sem čutila napetost, evforijo, strah	Občutek napetosti, evforije, strahu	Občutja pred prvo obravnavo	Prva obravnava za tranzicijo spola
E12	ker se mi je prej zdelo to vse tako surrealno	Neresničen občutek	Občutja pred prvo obravnavo	Prva obravnava za tranzicijo spola
E13	Potem je pa bilo definitivno olajšanje, veselje, da sem se podala v to	Olajšanje in veselje	Občutja po prvi obravnavi	Prva obravnava za tranzicijo spola
E14	Pred tem si sestaviš neke scenarije kako bi lahko potekalo, kaj je najslabši scenarij in podobno, potem pa ni bilo niti približno tako	Najslabši scenarij se ni uresničil	Občutja po prvi obravnavi	Prva obravnava za tranzicijo spola
E15	Med sestankom pa bi rekla, da sem bila malo obremenjena, ker je bilo toliko vprašanj in toliko informacij na enkrat	Obremenjenost zaradi velikega števila informacij in vprašanj	Občutja med prvo obravnavo	Prva obravnava za tranzicijo spola
E16	Prisotnih je bilo veliko pozitivnih občutkov, ker vem da delam nekaj kar želim, bila sem ponosna nase	Pozitivni občutki in ponos	Občutja med prvo obravnavo	Prva obravnava za tranzicijo spola
E17	Vprašala me je, kaj zame predstavlja ženska in se mi je zdelo težko vprašanje. Vsaka ženska je drugačna in niso to neke stalne zadeve	Zapletenost definirati kaj je ženska, zaradi raznolikosti ženskih identitet	Potek	Prva obravnava za tranzicijo spola
E18	Če si trans se mogoče hočeš na nek način podvržiti tudi nekim stereotipnim podobam spola, ker želiš da te družba vidi kot ta spol, čeprav ne maram stereotipov.	Občasno vedenje v skladu s stereotipnimi podobami o ženski	Stereotipne podobe ženske	Tranzicija
E19	Na začetku sem kar malo zmrznila in potem malo čudno odgovorila	Začetna zmeda pri odgovarjanju	Občutja med obravnavo	Prva obravnava za tranzicijo spola
E20	Trajal je eno dobro uro	Enourna obravnava	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E21	bili sva sami	Prisotna samo zdravnica	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola

E22	Po nekem času mi je padla mal koncentracija	Padec koncentracije	Občutja med obravnavo	Prva obravnava za tranzicijo spola
E23	Zasut si z vprašanji in informacijami, zna bit naporno med pogovorom	Zasutost z vprašanji in informacijami	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E24	Boljše bi bilo, da bi bila srečanja krajša in bolj pogosta	Krajša in pogostejša srečanja bi bila ustrežnejša	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E25	je bila strokovna, videlo se je, da ima veliko znanja, zdela se mi je zelo spoštljiva	Profesionalnost in strokovnost zdravnice	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E26	je ustvarila varen prostor, počutila sem se prijetno, slišano in sprejeto. Dala mi je tudi občutek, da ji je mar zame	Sprejetost in podpora	Občutja med obravnavo	Prva obravnava za tranzicijo spola
E27	Bila so vprašanja in dialog, malo tut monologa	Mešanica vprašanj, dialoga in monologa	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E28	Tolažba glede čakalne vrste v drugih državah mi ni neki pomagala, ampak dobro	Tolažba o čakalnih vrstah bila nekoristna	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E29	Na koncu, ko te zasuje z vsemi vprašanji in informacijami naenkrat, to mi ni bilo tako všeč, ker si nisem toliko zapomnila	Ni si zapomnila vseh informacij	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E30	bi morala meti zraven kaj za zapisat	Potrebovala bi zapiske	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E31	Mi je pa predlagala, da si preberem priročnik in tudi dala povezavo, da lahko do njega dostopam. Notri je razloženo vse glede medicinske tranzicije, je zelo obsežen dokument in napisan zelo strokovno v medicinski terminologiji	Obsežen medicinski priročnik	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E32	Pozitiven vidik pa je njena prijaznost, dobiš občutek, da si na pravem mestu	Občutek sprejetosti	Občutki med obravnavo	Prva obravnava za tranzicijo spola
E33	Jaz bi se morala prej bolj pozanimati o samem postopku tranzicije, ker je kar zakompliciran proces in bi tako lahko postavila bolj konkretna vprašanja psihiatrinji	Boljše predhodno pozanimanje o tranziciji, bi izboljšalo kvaliteto obravnave	Potek obravnave	Prva obravnava za tranzicijo spola
E34	Podaš se v čisto nove in resne situacije, to ti pobere veliko energije	Tranzicija je mentalno naporna	Negativni vidiki	Tranzicija
E35	Ko si enkrat v tranziciji ni več poti nazaj	Ireverzibilnost tranzicije	Medicinska tranzicija	Tranzicija
E36	Strah me je diskriminacije, ki pride s tem, da si trans	Strah pred diskriminacijo	Negativni vidiki	Tranzicija
E37	Same medicinske tranzicije me niti ni strah, bolj me skrbi kako bo z denarjem	Finančni vidik	Negativni vidiki	Tranzicija

E38	zase bi rekla, da če bi dolgo časa bila deležna nekih negativnih komentarjev, da bi negativno vplivalo name	Diskriminacija zaradi spolne identitete bi negativno vplivana na mentalno zdravje	Negativni vidiki	Tranzicija
E39	Rekla bi, da so trans osebe dosti stigmatizirane, to vidim v medijih ali pa preko pogovorov z ljudmi	Transspolne osebe so stigmatizirane	Negativni vidiki	Tranzicija
E40	Ljudje hočejo ljudi popredalčkat in ko nekoga ne morejo tako lahko popredalčkat pol se počutijo ogrožene, ker podiraš njihov spolni binarizem, ki ga jemljejo kot svetega	Transspolne osebe žrtve stigmatizacije zaradi spolnega binarizma	Negativni vidiki	Tranzicija
E41	To se mi zdi bolj s strani moških, ki ne razumejo zakaj bi se ti podredil in bil ženska, če so moški superiorni spol	Moški vidijo ženski spol kot podrejen	Negativni vidiki	Tranzicija
E42	ker sem hotela spremeniti svoje življenje	Želja po spremembi življenja	Podporni dejavniki	Tranzicija
E43	Prijateljice so me pri tem popolnoma podprle, kar mi veliko pomeni in mi daje spodbudo, da začnem proces	Spodbuda prijateljic pozitivno vpliva na odločitve	Podporni dejavniki	Tranzicija
E44	Vem, da se mi čas izteka in da je čas, da nekaj spremenim	Želja po spremembi zaradi starosti	Podporni dejavniki	Tranzicija
E45	morem še dosti narediti glede svoje samozvesti biti trans. Morem se bolj udomačiti v tej temi in biti "comfortable with myself"	Potreba po popolnem sprejetju trans identitete	Samopodoba	Tranzicija
E46	Mislim, da bom lahko to dosegla z manifestacijo, meditacijo in s tehnikami, da se pomirim v svojem telesu	Mentalne vaje za sprejetje trans identitete	Samopodoba	Tranzicija
E47	Verjetno bo lažje, ko bom na hormonih in bo moje telo bolj podobno ženskemu	Pričakovanje izboljšanja samopodobe po začetku hormonske terapije	Medicinska tranzicija	Tranzicija
E48	Občutek bit ujet v napačnem telesu je čuden, znotraj se počutiš kot kar hočeš bit ampak se zavedaš, da "ohišje" tega ne predstavlja	Neprijeten občutek zaradi neujemanja med biološkim in družbenim spolom	Samopodoba	Tranzicija
E49	Čutim neujemanje med tema dvema deloma sebe. Čutim nepovezanost z deli telesa, ki jih imam	Nepovezanost z lastnim telesom	Samopodoba	Tranzicija
E50	Tudi pri spolnosti nisem marala dotikov, ker sem imela tak odpor do svojega telesa in tega občutka se želim znebiti	Odpor do dotikov	Ljubezensko življenje	Tranzicija

9.4. Odprto kodiranje

Otroštvo

Otrok ne razmišlja o spolu (A1)

- Vpliv staršev

Starši oblačijo otroke tipično za njihov biološki spol (A2)

Neenakomerno porazdeljena moč med starši in otroki (A3),

Siljenje v moške športne aktivnosti (A6), (A7), (A8),

Moška oblačila (A19), (A21)

- Spolni izraz

Spolno netipične igre s teto (A4),

Pretvarjanje (A15)

Želja po spolno netipičnih igračah (A17)

Nikoli se ni vedla v skladu z biološkim spolom (D31)

- Bližnje osebe

Navezanost na teto (A5),

- Obrambni mehanizmi

Težave s težo (A7), (A35)

Zanikanje (A26),

Pretvarjanje (A28)

Obrambni mehanizem kot taktika preživetja (A29)

Minimaliziranje doživetega nasilja (A31)

Zanikanje travme zaradi doživetega psihičnega nasilja (A33)

Potlačenje (A42)

- Spolna identiteta

Občutek, da je ženskega spola (A9),

Želja, da bi bila kot ženske sovrstnice (A10)

Skrivanje občutkov zaradi okolja (A11)

Zavračanje družbenih norm za biološki spol (A14)

Želja, da bi bila ženskega spola (A16), (A43)

Odsotnost komuniciranja o spolni identiteti (A18),

Želja po lastni identiteti (A20)

- Odnosi v družini

Nasilna komunikacija med staršema (A12),

LGBT+ bila tabu tema (A13)

- Osnovna šola

Neprijetni občutki ob spolno ločeni športni vzgoji (A22),

Odstopanje od ostalih sošolcev biološko moškega spola (A23), (A24)

Psihično nasilje s strani sošolcev (A24),

ne sprejemajoče okolje za LGBT+ (A27), (A39), (A40)

Slabi spomini (A30)

Odsotnost fizičnega nasilja (A32)

Občutek ne sprejetosti (A38),

Dotiki na intimnih mestih preko oblačil s strani sošolcev (A41)

- Duševno zdravje

Delno stabilno (A35),

Odsotnost hude depresije

Žalost (A37)

Prisotnost depresije med sovrstnicami (A45)

Vpliv starosti in ruralnega okolja na depresijo (A6)

- Vpliv socialnih omrežij

Romantizirala depresijo (A44)

Adolescenca

- Socializacija

Širitev socialnega kroga (B2),

Homoseksualnost v družbi imela negativno konotacijo (B34),

Ohranjanje zasebnosti v pogovoru s prijatelji (B35)

V novi družbi homoseksualnost normalizirana (B37)

Deljenje informacij o spolnem življenju s prijateljicami (B38)

- Družina

Navezanost na teto in botro (B3),

Ni bila vir moči (B4),

Oddaljenost v odnosu z bratom (B4),
 Finančna odvisnost od staršev (B10)
 Strah pred slabimi odnosi (B11)
 Pričakuje heteronormativnost (B18), (B21)
 Mnenje družine ji ni pomembno (B23)
 Redko videvanje s širšo družino

- Spolna usmerjenost

Izpovednega razkritja ni bilo (B6)
 Občutek neujemanja med lastnim dojemanjem sebe in dojemanjem okolice (B12),
 Privlačnost do heteroseksualnih moških (B13), (B17)
 Razkritje bi bilo posledica pritiska okolja (B15)
 Spolno življenje zasebna tematika (B16)
 Spolna identiteta in spolna usmerjenost sta zasebni tematiki (B25)

- Odnos do razkritja

Predstavlja nepotreben napor, zadrego in stres (B7), (B8), (B9)
 Nepripravljenost za soočenje s transspolnostjo (B27), (B45), (B65)
 Razkrivanje kot izpostavljanje (B39)
 Razkrivanje opominja osebo, da je drugačna (B40), (B42)
 Razkrivanje kot družben konstrukt (B41)
 Svoboda pri razkrivanju (B43)
 Občutek strahu pred razkrivanjem (B46)
 Pričakovanje negativne reakcije okolja (B47), (B48)
 Skrivanje bilo lažje od soočenja (B51),
 Redkost transspolnosti otežuje razkritje (B64)

- Spolna identiteta

Občutek, da je ženskega spola (B14)
 Občutek ne izpopolnjenosti zaradi skrivanja resnične spolne identitete (B31)
 Ne ujemanje z biološkim spolom (B60)
 Ne izražanja prave spolne identitete (B61), (B71)

- Obrambni mehanizmi

Pretvarjanje, kot edina videna možnost (B22),
 Represija transspolnosti (B26),
 Preusmerjanje pozornosti iz občutka transspolnosti (B32)

- Duševno zdravje

Najbolj pomembno je zadovoljstvo s samim sabo (B24)

Depresija v srednji šoli (B69)

Samomorilne misli (B70)

- Biološki spol

Ne sprejemanje lastnih genitalij zaradi neujemanje med biološkim in družbenim spolom (A28)

Dolgotrajen proces sprejemanja telesnih značilnosti (A29)

Sprijaznjenje z genitalijami (B30)

Stiska zaradi zunanjega izgleda (B72),

Neprijeten občutek v moški uniformi (B88)

- Spolni izraz

Minevanje časa brez odločitve za spremembo spolnega izraza (B33)

Ženska oblačila (B55)

Risanje obrvi (B57)

Spolno nevtralna oblačila (B58), (B59)

Nevtralnost kot vmesno obdobje (B68)

Omejen možnosti spolnega izraza v srednji šoli (C32)

- Fizični izgled

Izguba telesne teže pozitivno vplivala na samopodobo (B73), (B75)

Nezdrav življenjski slog povzročil izgubo telesne teže (B74)

- Družbene norme

Neizpolnjevanje družbenih norm za moški spol (B76),

Siljenje v fizična opravila na podlagi biološkega spola (B77), (B80)

Odpor do fizičnih opravil (B78)

Od ženskega spola se ne pričakuje fizičnih opravil (B79)

Pomoč pri fizičnih opravilih nezaželena zaradi biološkega spola (B81)

Piercingi videni kot ne ženstveni (B87)

- Srednja šola

Psihično nasilje zaradi spolnega izraza (B82)

Diskriminacije ni bilo (B83)

Distance s strani profesorjev zaradi spolnega izraza (B84)

Negativna opazka s strani profesorice glede videza (B85)

Ne odobravanje piercingov na obrazu (B86)

Čas študija

- Urbano okolje

Osvoboditev zaradi selitve v mesto (C1), (C2), (C9)

Občutek anonimnosti (C6)

Bolj sprejemljivo (C7)

Puščanje preteklosti za sabo (C12)

- Ruralno okolje

Pretvarjanje (C3), (C23)

V manjših krajih bolj odklonilni do drugačnosti (C5)

Občutek nelagodja (C22)

Redko vračanje domov (C28)

Neprijetna občutja ob vračanju (C29)

- Socializacija

Boljša podporna mreža (C4)

Kvalitetnejša (C8)

Raziskovanje same sebe v pogovoru s prijatelji (C11)

- Duševno zdravje

Izboljšanje zaradi selitve od primarne družine (C10)

Izboljšanje (C30)

Odsotnost samomorilnih misli (C31)

Občasna nihanja (C32)

Motivacija do življenja zaradi večje možnosti začetka tranzicije (C33)

Nasilje/diskriminacija

- Verbalno nasilje

Žaljiva pripomba naključnih mimidočih (C35), (C36)

Prijateljica jo je branila (C37)

Izvajale osebe moškega (C40)

- Fizično nasilje

Grožnja z fizičnim nasiljem (C38)

Za grožnjo kriv zunanji izgled (C39)

Službeno okolje

- Prilagajanje okolju

Pretvarjanje (C41)

Želja po zlitju v okolico (C42)

Strah pred izpostavljanjem (C43)

Neuporaba ženskih zaimkov (C46)

Neuporaba ženskih zaimkov zaradi prisotnosti moških značilnosti (C48)

- Želja po ohranjanju zasebnosti

Služba namenjena le služenju denarja (C44)

Strah pred transfobijo (D42)

Razkritje

- Pogled na preteklost

Obžalovanje, da ni že prej začela tranzicije spola (B66),

Zavedanje, da ima vsak človek svoj čas (B67)

Razkritje po končanem študiju (C18)

- Podporni dejavniki

Odsotnost pritiska glede biološkega spola (C13)

Obdanost z ljudmi, ki nimajo predsodkov (C15)

Podporno okolje (D6), (D10)

Starost (D8)

Zagon po koncu epidemije (D12)

- Zaviralni dejavniki

Obdanost z ljudmi, ki imajo predsodke (C14), (D11)

LGBT+ teme bile tabu teme (C24)

Konservativna družina (C25), (D13)

Homofobija (C27)

Strah pred reakcijo drugih (D14)

Strah pred spremembami (D15)

Zavedanje, da lahko razkritje povzroči težave (D16)

Pričakovanja staršev (D36)

- Posledice

Izboljšanje kakovosti življenja (C16)

Nove težave (C17)

- Postopek

Prvo razkritje pred najboljšo prijateljico (D1)

Postopno razkrivanje ostalim prijateljem (D2)

Razkrivanje pred prijateljicami v roku enega leta (D3)

Temeljit premislek (D4), (D5)

Čas razkritja individualen (D9)

Nabitost s čustvi (D17), (D18)

Občutek olajšanja (D19)

Podpora prijateljic (D20), (D21), (D22)

Preseganje pričakovanj (D23)

- Razkrivanje izven socialnega kroga

Razkrivanje v mestnem okolju (D37)

Previdnosti pri razkrivanju (D38), (D39), (D40), (D43)

Preventivno skrivanje spolne identitete (D41)

- Zaviralni dejavniki razkritja pred primarno družino

Konservativni starši (D49)

Negativne opazke glede videza v preteklosti (D50)

Nepoznavanje transspolnost (D51)

Krščanska miselnost (D52)

V primarni družini pogosti prepiri (D53)

Mati pričakuje hetero odnose, kar jo moti (D58)

Zaradi finančne podpore se delno obremenjuje s pričakovanji staršev (D59)

Tranzicija

- Socialna tranzicija

Ženska oblačila v kombinaciji z nebinarnimi (D25)

Ženskega imena še nima (D26), (D27), (D28)

Želi si preizkusiti več imen (D28)

Obnašanje v skladu s spolno identiteto (D30)

Kljub socialni tranziciji vidne značilnosti biološkega spola (D45)

- Srečanje s policistom

Policist jo je nagovoril kot žensko (D46)

Neprijeten občutek zaradi moškega spolnega identifikatorja na vozniškem dovoljenju (D47)

Zadovoljstvo, ker jo je policaj nagovoril kot žensko (D48)

- Medicinska tranzicija

Bo izboljšala samopodobo (D71)

Ireverzibilnost tranzicije (E35)

Pričakovanje izboljšanja samopodobe po začetku hormonske terapije (E47)

- Pozitivni občutki

Večja svoboda kot kadarkoli prej (D32)

Osebna rast (D33)

Boljše splošno počutje (D34)

Ženska oblačila pozitivno vplivala na samopodobo (D60)

- Ljubezensko življenje

Sabotiranje ljubezenskega življenja (D62)

Identificiranje kot ženska na aplikacijah za zmenke (D65)

Nepripravljenost na resno zvezo (D66)

Pripravljenost na zvezo po medicinski tranziciji (D68)

Odpor do dotikov (E50)

- Samopodoba (D62) (D63)

Heteroseksualni moški vidijo transženske kot fetiš (D63)

Transženske manj ženstvene (D64)

Pomanjkanje ljubezni do sebe (D67)

Nesamozavest zaradi izgleda (D68), (D69)

Čuden občutek v lastnem telesu (D70)

Potreba po popolnem sprejetju trans identitete (E45)

Mentalne vaje za sprejetje trans identitete (E46)

Neprijeten občutek zaradi neujemanja med biološkim in družbenim spolom (E48)

Nepovezanost z lastnim telesom (E49)

- Negativni vidiki

Tranzicija je mentalno naporna (E34)

Strah pred diskriminacijo (E36)

Finančni vidik (E37)

Diskriminacija zaradi spolne identitete bi negativno vplivala na mentalno zdravje (E38)

Transspolne osebe so stigmatizirane (E39)

Transspolne osebe žrtve stigmatizacije zaradi spolnega binarizma (E40)

Moški vidijo ženski spol kot podrejen (E41)

- Podporni dejavniki

Želja po spremembi življenja (E42)
Spodbuda prijateljic pozitivno vpliva na odločitev (E43)
Želja po spremembi zaradi starosti (E44)

Nevladne organizacije

- Stik z zaposleno osebo iz Transakcije

Informativen posvet (D72)

Nasvet kako se razkriti staršem (D73)

Vsakdanji, a uporaben nasvet (D74)

Stik preko interneta (D75)

Nasveti za medicinsko tranzicijo (D76)

Čustvena podpora (D77)

Vabilo na dogodka (D78)

- Dogodki pod okriljem nevladne organizacije

Strah pred dogodki z neznanimi ljudmi (D78)

Pogovor z ljudmi z izkušnjo tranzicije spola (D79)

Obisk, ko bo pripravljena (D80)

Prva obravnava za tranzicijo spola

- Ambulanta za spolno zdravje

Center za mentalno zdravje (E1)

Za prvi posvet je čakalna doba 4 mesece (E2)

Med 1. in 2. sestankom bodo minili 4 meseci (E3)

Med 2. in 3. sestankom bo minil en mesec (E4)

- Potek obravnave

Predstavitev preko vprašanj (E5)

Nekatera vprašanja se ji niso zdela relevantna (E6)

Podrobna vprašanja (E7)

Informacije glede tranzicije in čakalnih vrst (E8)

Možnost vključitve bližnjih oseb v nadaljnje obravnave (E9)

Bližja oseba lahko pozitivno vpliva na potek obravnave (E10)

Zapletenost definirati kaj je ženska, zaradi raznolikosti ženskih identitet (E17)

Prisotna samo zdravnica (E21)

Enourni obravnava (E22)

Zasutost z vprašanji in informacijami (E23)

Krajša in pogostejša srečanja bi bila ustreznejša (E24)

Profesionalnost in strokovnost zdravnice (E25)

Mešanica vprašanj, dialoga in monologa (E27)

Tolažba o čakalnih vrstah bila nekoristna (E28)

Ni si zapomnila vseh informacij (E29)

Potrebovala bi zapiske (E30)

Obsežen medicinski priročnik (E31)

Boljše predhodno pozanimanje o tranziciji, bi izboljšalo kvaliteto obravnave (E33)

- Občutja pred prvo obravnavo

Občutek napetosti, evforije, strahu (E11)

Neresničen občutek (E12)

- Občutja po prvi obravnavi

Olajšanje in veselje (E13)

Najslabši scenarij se ni uresničil (E14)

- Občutja med prvo obravnavo

Pozitivni občutki in ponos (E16)

Začetna zmeda pri odgovarjanju (E19)

Padec koncentracije (E22)

Sprejetost in podpora (E26)

Občutek sprejetosti (E32)